

PAUKŠČIAI

norintiems stebėti ir pažinti

29
(2016/1)

Viršelyje:
Paprastasis suopis
(*Buteo buteo*),
Tauragės r., 2016-01-16
© Eugenijus Kavalaičius

Lietuvos ornitologų draugijos leidinys apie paukščius, jų apsaugą, stebėjimus.
Leidžiamas nuo 2009 m. karta per tris mėnesius

Vyr. redaktorius
Mindaugas KIRSTUKAS
Tel. 8 615 56 868
mindaugas.kirstukas@gmail.com

Atsakingasis redaktorius
Gediminas PETKUS

Redakcijos kolegija
Vytautas JUSYS
Saulius KARALIUS
Marius KARLONAS
Julius MORKŪNAS
Eglė PAKŠTYTĖ
Liutauras RAUDONIKIS
Dr. Modestas RUŽAUSKAS
Dr. Vitas STANEVIČIUS

Leidykla „Lututė“
9-ojo Forto g. 32
LT-48196 Kaunas
El. p. lutute@lutute.lt
www.lutute.lt

Tiražas 1000 egz.

PAUKŠCIAI / BIRDS
The magazine of Lithuanian Ornithological Society about birds, their observations and protection. Published quarterly since 2009.

Editor in chief
Mindaugas KIRSTUKAS

Žurnalą galima gauti LOD sekretoriatoje, išsigerti leidykloje „Lututė“, Ventės rago ornitologinėje stotyje arba užsiplėnumuoti visuose Lietuvos pašto skyriuose. Indeksas 5120.

Lietuvos ornitologų draugija (LOD) – tai nevyriausybinių organizacijų, kuri rūpinasi Lietuvoje aptinkamų laukinių paukščių ir jų gyvenančios aplinkos apsauga. Siekdama šio tikslų, draugija vienija gamtai ir paukščiams neabejtingus Lietuvos žmones, rūpinasi ekologiniu visuomenės švietimu, paukščių populiacijų tyrimu ir monitoringu bei visuomeniškai kontroliuoja aplinkos ir biologinės įvairovės apsauga reglamentuojančiu įstatymu leidimą ir vykdymą. Nuo 1994 m.

draugija yra tarptautinės paukščių apsaugos organizacijos „BirdLife International“ asocijuota narė. Norėdami tapti LOD nariu ar tiesiog prisijungti prie paukščių apsauga besirūpinančių bendraminčių, kreipkitės į LOD sekretoriatą adresu:

Lietuvos ornitologų draugija, Naugarduko g. 47-3, LT-03208 VILNIUS.
Tel./faks. (8 5) 213 04 98, el. paštas lod@birdlife.lt; www.birdlife.lt.

LOD ŽINIOS / LOD news

LOD informacija. Skirk 2 proc. paukščių apsaugai. <i>Your 2% can go to bird conservation</i>	3
P. Ignatavičius, L. Šniaukšta. „Klubas 250“ – nauja Lietuvos ornitologų draugijos iniciatyva. <i>Club 250 - a new initiative of the Lithuanian Ornithological Society</i>	4
G. Petkus. Kviečiame registruoti pirmuosius sugrįžtančius paukščius. <i>We invite you to register first arriving birds</i>	5
R. Kembrytė, P. Ignatavičius, G. Petkus. Kalėdinis paukščių stebėjimo maratonas – 2015. <i>Christmas birdwatching marathon 2015</i>	6

METŲ PAUKŠTIS / Bird of the Year

L. Raudonikis, M. Kirstukas, M. Karlonas, J. Morkūnas. 2016 metų paukštis – juodasis čiurlys. <i>Bird of 2016 - Common Swift</i>	8
---	---

PAUKŠČIŲ APSKAITOS / Bird counts

L. Šniaukšta. Žiemojančių vandens paukščių apskaitų rezultatai Lietuvoje 2016 metais. <i>Results of the Midwinter Waterfowl counts in Lithuania, 2016</i>	12
M. Ružauskas, L. Raudonikis. Plėšriųjų medšarkių (<i>Lanius excubitor</i>) stebėjimai 2015–2016 metų žiemą. <i>Bird of winter 2015-2016 - Great Grey Shrike</i>	17

PAUKŠČIŲ TYRIMAI / Bird surveys

J. Morkūnas. Pradedamos atskleisti juodakalnį narų migracijos. <i>Migration routes of Black-throated Divers are revealed</i>	19
M. Karlonas, B. Stukienė. Prasidėjo naujas Perinčių paukščių atlaso darbų sezonas. <i>A new season of national Bird Breeding Atlas</i>	21

PADEDAME PAUKŠČIAMS / Help the birds

G. Riauba, L. Raudonikis. Tyriliui pelkėje tėsiams buveinių tvarkymo darbai. <i>Ongoing habitat management of Tyrruliai bog</i>	22
J. Morkūnas. Ornitologai ir žvejai ieško efektyvių priemonių, mažinančių vandens paukščių žūtį žveybiniuose tinkluose. <i>Fishermen and ornithologists are looking for effective measures minimizing mortality of birds</i>	26

NAUJOS PAUKŠČIŲ RŪŠYS LIETUVOJE / New bird species for Lithuania

V. Eigirdas. Ventės rage sugautas juodagurklis erškėtžvirblis. <i>Black-throated Accentor trapped in Ventės ragas</i>	28
---	----

ORNITOFAUNISTINIAI STEBĖJIMAI / Bird observations

V. Jusys. Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2015–2016 m. žiemą. <i>Bird observations in Lithuania in winter 2015-2016</i>	29
Lietuvos ornitofaunistinės komisijos informacija. <i>Lithuanian Rarities Committee news</i>	38
M. Karlonas, E. Pakštytė, M. Ružauskas. Retų paukščių stebėjimai kaimyninėse šalyse ir Vakarų Palearktikoje 2015–2016 m. žiemą. <i>Rare bird observations in neighbouring countries and Western Palearctic in winter 2015-2016</i>	40

SVARBIOS PUBLIKACIJOS / Important publications

ORNITOLOGO UŽRAŠAI / Ornithologist's notes

M. Čepulis, G. Grašytė. Netikėtas svečias – kurtinys. <i>An unexpected guest - Capercaille</i>	42
P. Adeikis. Pasirūpinkime didžiaisiais apuokais. <i>Take care of Eagle Owls</i>	44

TECHNIKOS APŽVALGA / Equipment review

A. Skirpstas. Žiūronai pradedantiesiems paukščių stebėtojams. <i>Binoculars for beginner birdwatchers</i>	46
---	----

ĮVAIRENYBĖS / Various

47

Skirk 2 proc. PAUKŠČIŲ APSAUGAI

2 proc. iniciatyva – tai valstybės suteikta galimybė ir teisė Lietuvos piliečiams patiemis nuspręsti, kaip turėtų būti panaudojami 2 proc. Jūsų sumokėtos pajamų mokesčio dalies. Kviečiame ją paskirti paukščių apsaugai!

Gautos paramos lėšos bus panaudotos saugomų ir nykstančių paukščių buveinėms tvarkyti, jų perėjimo sąlygoms gerinti, žiemojančių sparnuočių globai.

Pirmiausia nuoširdžiai dékojame visiems jau parėmusiems Lietuvos ornitologų draugiją 2 proc. savo pajamų mokesčio.

KAIP 2015 M. BUVO NAUDOJAMA JŪSŲ SKIRTA PARAMA:

2015 m. paramą mes skyrėme:

- **Žiemojančių paukščių globai.** Iš 2 proc. paramos lėšų buvo nupirkta 2 t grūdų vandens paukščiams lesinti ir 500 kg saulėgrąžų seklių smulkiesiems paukščiams. LOD darbuotojai taip pat sulaukė papildomos paramos iš ūkininkų ir žemės ūkio bendrovėi: AB „Lytagra“ – 3 t grūdų, AB „Kauno grūdai“ – 1 t grūdų ir 400 kg specialaus paukščiams subalansuoto lesalo, UAB „Juragial“ nemokamai skyrė 1 t miežių, apie toną kviečių gulgėms skyrė jaunieji ūkininkai Dainius ir Gediminas Sabuliai, mažesniais kiekiais prisidėjo ūkininkai Šarūnas Šiušė ir Laimonas Zvegas;

- **Paukščiams svarbioms salelėms Nemuno deltaje – Skirvytės ir Vytinės upės santakoje, Kalvių karjere, Kretuono ež. Didžiosios salos ir paežerės pievoms tvarkyti.** Iš 2 proc. paramos lėšų pirmą kartą tvarkytos Nemuno salelės, o palaikymo darbai vykdyti Kalvių karjero salose, Kretuono ež. Didžiojoje saloje ir paežerės pievose. Šiais metais lauksime į sutvarkytas teritorijas sugrižusių saugomų ančių, žuvėdrų, tilvikinių ir kitų paukščių. Primename, kad šios teritorijos svarbios perinčioms upinėms ir mažosioms žuvėdroms, stulgams, paprastiejiems griciukams, jūršarkėms ir kitiems sparnuočiamams;

- **Didžiujų dančiasnapių inkilams gamininti ir iškelti.** 25 inkilai buvo iškelti Druskininkų, Alytaus, Prienų ir Birštono apylinkėse.

KAM PLANUOJAME SKIRTI PARAMĄ 2016 M.?

- Nemuno dviejų salų Skirvytės ir Vytinės žiotyse tėstiniam tvarkymui;
- Paukščiams svarbiuos teritorijos – Kalvių karjero salų – palaikomajam tvarkymui;

- Žemaitiškės pievų Kretuono ež. pakrantėse palai-kymo darbams;
- Inkilams, skirtiems didiesiems dančiasnapiams ir klykuolėms, iškelti Nemuno ir Minijos pakrantėse bei Platelių ežere;
- Bitininkų veisimosi vietoms formuoti ir tvarkyti;
- Liepsnotųjų pelėdų perėjimo vietoms įrengti;
- Žiemojančių vandens paukščių globai Kaune;
- Žiemojančių smulkiųjų sparnuočių globai Vilniuje, Kaune, Trakuose, Raseiniuose.

© Mindaugas Kirstukas

© Mairius Karlovas

Jei leis žiemos sąlygos, taip pat planuojami paukščių apsaugai svarbios teritorijos – Niedaus ež. salų – tvarkymo darbai.

Gautos paramos lėšos padengia tik dalį išvardytų paukščių apsaugos ir globos darbų išlaidų, tačiau kitą jų dalį LOD padengia iš nuosavų lėšų!

Jei iškilo klausimas, kaip skirti 2 proc. paramą, žiūrėkite draugijos svetainėje: <http://www.birdlife.lt/paremk>.

Biučikas (*Merops apiaster*) © Julius Morkūnas

Pasirūpinkite, kad 2 proc. Jūsų sumokėto pajamų mokesčio nepaskęstų bendrame valstybės biudžete. Priimename, jog prašymai mokesčių inspekcijai dėl 2 proc. turi būti pateikti iki kiekvienų metų gegužės 1 d.

Jūsų paramos laukia paukščiai ir mus supant gamta. Jūs galite tiesiogiai dalyvauti gerinant jų apsaugą. Neatidėliokite ir skirkite 2 proc. Lietuvos ornitologų draugijai!

LOD informacija

© Tautgirdas Masiulis

„Klubas 250“ – nauja Lietuvos ornitologų draugijos iniciatyva

Povilas IGNATAVIČIUS, Laimonas ŠNIAUKŠTA

Šių metų vasario 1 d. savo veiklą pradėjo naujas Lietuvos ornitologų draugijos (LOD) inicijuotas klubas, pavadinimu „Klubas 250“. Šis klubas skirtas visiems besidomintiems paukščiais, norintiems turėti savo stebėtų paukščių sąrašus ir savo pasiekimais pasidalinti su kitais paukščių stebėtojais. Panašūs klubai veikia daugelyje Europos valstybių ir susilaikia nemažo ornitologų dėmesio. Po ilgų diskusijų nutarta tokią veiklą pasiūlyti ir Lietuvos paukščių stebėtojams, todėl buvo sukurtas specialus klubo portalas, prie kurio gali jungtis visi norintys ir jame registruoti savo stebėjimus.

Portale „Klubas 250“ galima įvesti duomenis apie ne tik einamujų, bet ir ankstesnių metų stebėjimus, o tai ypač aktualu jau ne vienerius metus paukščius stebintiems žmonėms. Šiuo metu čia leidžiamā įvesti tik Lietuvos teritorijoje aptiktų paukščių rezultatus. Klubui sulaukus susidomėjimo, ateityje planuojama išplėsti stebėjimų geografiją ir apimti Europą ar netgi visą pasaulį. Priklausomai nuo klubo portale įvestų skirtingų paukščių rūsių skaičiaus, stebėtojai skirstomi į „Pradedančiuosių“ (uzregistruavo mažiau nei 100 skirtingų paukščių rūsių), „Kandidatus“ (uzregistruavo nuo 100 iki

250 skirtingų paukščių rūsių) ir „Klubo narių“ (uzregistruavo 250 ir daugiau paukščių rūsių).

Per pirmąias tris dienas nuo klubo veiklos pradžios portale užsiregistravo net 47 paukščių stebėtojai, kurie paskelbė daugiau kaip 2 200 registracijų apie 325 mūsų krašte matytas skirtinges paukščių rūšis. Rengiant ši pranešimą, jau buvo užsiregistravę 72 stebėtojai, iš kurių 6 pasiekė „Klubo nario“ statusą suteikiančią ribą, 20 priklauso „Kandidatams“, o likusieji – „Pradedantiesiems“. Krister Castren pirmasis užregistruavo 250 skirtingų Lietuvoje stebėtų paukščių rūsių ir tapo pirmuoju „Klubo 250“ nariu, o vėliau jis peržengė netgi 300 stebėtų rūsių ribą ir šiuo metu yra užregistruotas 307 Lietuvos stebėtas paukščių rūsis. Dalis „Kandidatų“, matyt, dar neįvedė visų savo stebėjimų duomenų, tad greitai klubas turėtų pasipildyti didesniu narių skaičiumi.

Taigi kviečiame visus registruotis portale (el. adresu klubas250.birdlife.lt) ir dalyvauti klubo veikloje. Prieš įvesdami savo stebėjimų duomenis, nepamirškite susipažinti su klubo taisyklėmis, o stebėdami paukščius laikytis LOD etikos kodekso.

Pilkoji gervė (*Grus grus*) © Romualdas Barauskas

KVIEČIAME REGISTRUOTI PIRMUOSIUS SUGRIŽTANČIUS PAUKŠCIUS

Dauguma paukščių ruošiasi paliki savo žiemovietes šiltuojuose kraštose. Lietuvos ornitologų draugija (LOD) kviečia Jus stebėti ir registruoti sugrįžtančius paukščius. Pernai pirmieji baltieji gandrai Lietuvoje pastebėti Ukmergės r. kovo 2 d. maždaug 3 km už Liaušių k. Gandrą pamatė Asta ir Kęstutis Jarmalavičiai. Šiais metais pirmieji du sugrįžę gandrai registruoti Šakių r. netoli Valenčiūnų k. Paukščius stebėjo Gediminas Gražulevičius.

LOD kartu su daugiau nei 60 šalių skaičiuoja ir registruoja pirmuosius stebėtus baltuosius gandrus, gegutes, šelmenines kregždes, juodusius čiurlius ir bitininkus. Šiam tikslui sukurta speciali internetinė svetainė www.springalive.net. Svetainė pritaikyta ne tik suaugusiems, bet ir mažiesiems paukščių stebėtojams.

Jūsų stebėjimai labai svarbūs!

Naudojant Jūsų pateiktus duomenis www.springalive.net svetainėje yra kuriami žemėlapiai, kuriuose galima stebėti, kaip paukščiai sugrįžta iš savo žiemojimo vietų. Reguliariai tikrindami žemėlapius, stebédami paukščius ir įvesdami duomenis apie savo stebėtus paukščius, galime paspartinti pavasario eigą savo šalyje ar regione. Svarbiausia tai, kad remdamiesi Jūsų stebėjimais turėsime galimybę kasmet sužinoti tikslias pirmųjų migrantų sugrįžimo datas, o galbūt net įvertinti kai kuriuos paukščių migracijos ypatumus ar nustatyti aplinkos pokyčius, darančius įtaką migracijos eigai.

Pasaulinė paukščių apsaugos organizacija „BirdLife International“ šiuo

tarptautiniu ir užsienyje daug dėmesio sulaukusiu projektu siekia priminti, kad migruojantys paukščiai aptinkami visoje Europoje, jie kerta daugybės valstybių sienas ir kad kiekvienas iš mūsų gali stebėti šį išpūdingą gamtos reiškinį prisijungdamas prie visoje Europoje vykstančio projekto. Taip pat daug dėmesio yra skiriama ekologiniam švietimui, iš specialaus skyrelio mokytojai ir klubų ar būrelių vadovai gali atsiųsti pagalbinės informacines medžiagos ir ją panaudoti per užsiėmimus. „Gyvasis pavasaris“ ir toliau populiarėja tarp gamta besidominčių žmonių.

Faktai:

Tarptautinis projektas „Gyvasis pavasaris“ (angl. *Spring alive*) vyksta Europoje, Afrikoje ir Centrinėje Azijoje.

Pernai šiame projekte dalyvavo net 64 šalys!

Kokį atstumą skrendant į šiltuosius kraštus tenka iveikti baltajam gandrui?

Kaip šelmeninę kregždę atskirti nuo čiurlio? Kokiu greičiu gali skristi čiurlys? Ar suka lizdą gegutė? Ar bitininkai lankosi Lietuvoje?

Atsakymus į šiuos klausimus ir kitokių įdomybų rasite svetainėje www.springalive.net.

LOD koordinuoja ši projektą Lietuvoje. Kviečiame visus dalyvauti!

Parengė Gediminas PETKUS

The Mitsubishi Corporation Fund for Europe and Africa

Kalėdinis paukščių stebėjimo maratonas – 2015

Rūta KEMBRYTĖ, Povilas IGNATAVIČIUS, Gediminas PETKUS

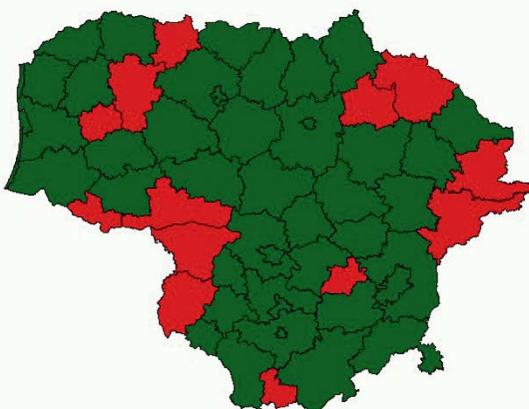
Praėjusių metų gruodžio 25–31 d. jau devintajį kartą Lietuvos ornitologų draugija (LOD) pakvietė savo narius ir visus norinčius dalyvauti Kalėdiniam paukščių stebėjimo maratone. 2015-uosis baigiančioje akcijoje sulaukta didelio dalyvių skaičiaus ir aktyvumo. 53 paukščių stebėtojai, kurių dauguma LOD nariai, užregistruavo 118 skirtingų paukščių rūsių. Stebėtojai aplankė 47 skirtingas savivaldybes. Kaip ir kasmet, prizines vietas užėmusieji bus apdovanoti LOD susirinkimo metu, kuris ivyks balandžio 9 d. Kaune.

Pirmą kartą Kalėdinis paukščių stebėjimo maratonas buvo surengtas 2007 m. Tada varžybose dalyvavo 17 dalyvių, kurie užregistruavo 100 skirtingų paukščių rūsių. Nuo to laiko tiek stebėtojų, tiek stebėtų paukščių rūsių skaičius nuolat didėjo. Kalėdinio maratono metu kasmet stebimos tiek žiemojančios, tiek rečiau žiemą aptinkamos sparnuočių rūsys. Pirmajame maratone, be įprastų ir paplitusių sparnuočių, stebėtos ir tokios retos rūsys kaip pentinuotoji starta, tripirštis kirras, sibirinė gaga ir kt. 2008 m. 15 paukščių stebėtojų užregistruavo 103 rūsių. Tą neįprastą šiltą žiemą kalėdiniu laikotarpiu pastebėtos šiuo metu neįprastos paukščių rūsys, tokios kaip lygutė, juoda-galvė devynbalsė, pilkoji antis. 2009 m. varžybose sulaukta 18 stebėtojų, kurie, kaip ir 2008 m., užfiksavo 103 paukščių rūsių. Didžiausias šio maratono netikėtumas – pirmają ir antrają Kalėdų dienomis Elektrėnų mariose stebėta nauja Lietuvoje sparnuočių rūsis – mažasis kormoranės. Kitais metais, 2010-aisiais, mažesnį stebėtų paukščių rūsių skaičių (84) tikriausiai lémė mažesnis Kalėdinio maratono dalyvių, kurių buvo 13, skaičius. Vėliau varžybose dalyvaujančių stebėtojų skaičius pradėjo didėti ir 2011 m. maratone dalyvavo jau 29 šalies stebėtojai. Iš viso tais metais užregistruota 100 paukščių rūsių. 2012 m.

Kalėdinio paukščių stebėjimo maratono dalyvių skaičius 2007–2015 m.

sulaukta 34 dalyvių iš įvairių Lietuvos vietovių, kurie pa-stebėjo 106 rūsių. Po metų stebėtojų skaičius jau išaugo iki 49. Gausus dalyvių būrys ir neįprastai šiltas kalėdinis laikotarpis lémė palyginti didelį ir 2013 m. pastebėtų rūsių skaičių – 120 skirtinguų paukščių rūsių. 2014 m. I vieta užėmusiam dalyviui pavyko užregistruoti rekordinį paukščių rūsių skaičių – 97, stebėjimai gauti iš 49 Lietuvos savivaldybių teritorijų. 2015 m. maratone dalyvavo rekordinis dalyvių skaičius – 53, stebėjimai gauti iš 47 savivaldybių. Džiugu, jog kasmet dalyvių skaičius auga.

Praėjusio Kalėdinio maratono metu 53 stebėtojai aplankė 47 savivaldybes (1 pav.). Dažniausiai paukščių stebėtojai lankėsi Kauno ir Vilniaus miesto bei Šilutės savivaldybėse. Kaip ir 2013 m. bei 2014 m., dažniausiai lankoma savivaldybe išlieka Kauno miesto savivaldybė (2 pav.).

1 pav. Žalia spalva pažymėtos Lietuvos savivaldybės, iš kurių gauti stebėjimų duomenys, raudona spalva – savivaldybės, iš kurių stebėjimų duomenų negauta

Metai	Dalyvių skaičius	Stebėtų rūsių skaičius	Stebėtų rūsių skaičius (I vieta)	Aplankytų savivaldybių skaičius
2007	17	100	75	–
2008	15	103	77	–
2009	18	103	–	–
2010	13	84	58	–
2011	29	100	75	–
2012	34	106	75	–
2013	49	120	94	49
2014	47	114	97	47
2015	53	118	95	47

Intensyviausiai lankomos savivaldybės ir užregistruotų stebėjimų skaičius 2013–2015 m.

Metai	Intensyviausiai lankomos savivaldybės ir užregistruotų stebėjimų skaičius 2013–2015 m.		
2013	Kauno miesto	Vilniaus miesto	Trakų r.
	389	183	119
2014	Kauno miesto	Šilutės r.	Klaipėdos miesto
	446	126	85
2015	Kauno miesto	Vilniaus miesto	Šilutės r.
	450	200	186

Savivaldybės, kuriose užregistruota daugiausia skirtinų rūšių 2013–2015 m.

Metai	Savivaldybės, kuriose užregistruota daugiausia skirtinų rūšių 2013–2015 m.		
2013	Kauno miesto	Trakų r.	Šilutės r.
	70	63	62
2014	Kauno miesto	Šilutės r.	Jurbarko r. / Klaipėdos miesto
	77	57	51
2015	Kauno miesto	Šilutės r.	Trakų r.
	73	69	53

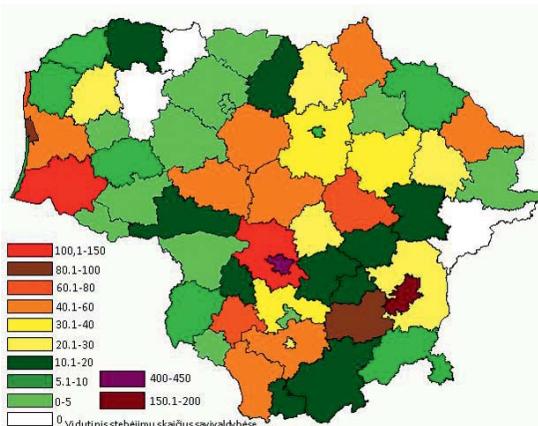
2015 m. Kauno miesto savivaldybėje užregistruota dvigubai daugiau stebėjimų (450 stebėjimų) negu Vilniaus miesto (200 stebėjimų, antra pagal stebėjimų skaičių) ir Šilutės (186 stebėjimai, trečia pagal stebėjimų skaičių) savivaldybėse.

Dažniausiai paukščių stebėtojai registravo smilginius strazdus, didžias zyles ir pilkasių varnas. Palyginti įvairius oras kalėdiniu laikotarpiu ir šiltas gruodžio mėnuo lémė, kad ir šio maratono metu stebėtos tokiu metu laiku neįprastos paukščių rūšys – pilkoji gervė, nendrinė starta, paprastoji pempė ir kt. Daugiausia démesio sulaukė ypač retos paukščių rūšys – pajūryje matyta juodoji varna, sibirinės gagos. 2015 m. Kalėdinio maratono atradimas – juodagurklis erškėtžvirblis. Ši paukščių rūšis papildė netik kai kurių maratono dalyvių sąrašus, bet ir visos Lietuvos paukščių rūšių sąrašą. Kaip ir 2013 m. bei 2014 m. (3 pav.), daugiausia paukščių rūšių aptikta Kauno miesto

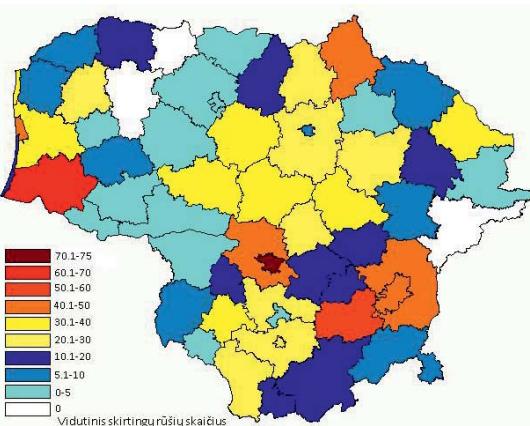
savivaldybėje – 76 skirtinės paukščių rūšys. Taip pat didelė paukščių rūšių įvairovė Šilutės, Trakų ir Klaipėdos miesto savivaldybėse.

2015 m. daugiausia skirtinų paukščių rūšių užregistruavo ir Kalėdinio maratono nugalėtoju tapo Vytautas Eigirdas. Jis pastebėjo 95 skirtinės rūšis ir pateikė stebėjimus iš 11 savivaldybių. Antrają vietą užėmė Povilas Bagdonas, užregistruęs 80 paukščių rūsių ir stebėjimus pateikę iš 4 savivaldybių. Trečioji vieta atiteko Sauliui Karaliui, pastebėjusiam 77 paukščių rūšis 8 savivaldybėse. Prižinių vietų laimėtojai aplankė 16 savivaldybių (34 proc. visų aplankytų).

Dar kartą sveikiname nugalėtojus ir visus dalyvius, kuriems geriausias rezultatas – dalyvavimas maratone! Galime drąsiai pasakyti, kad Kalėdinis maratonas bus rengiamas ir šiai metais, todėl, kaip ir kasmet, kviesime visus aktyviai dalyvauti.

2 pav. Vidutinis stebėjimų skaičius savivaldybėse, 2013–2015 m. duomenimis

3 pav. Vidutinis stebėtų skirtingų rūsių skaičius savivaldybėse, 2013–2015 m. duomenimis

2016 METŲ PAUKŠTIS – JUODASIS ČIURLYS

Liutauras RAUDONIKIS, Mindaugas KIRSTUKAS,
Marius KARLONAS, Julius MORKŪNAS

Juodasis čiurlys (*Apus apus*)
© Kęstutis Jarmalavičius

Kaip ir kasmet, 2016 m. Lietuvos ornitologų draugija (LOD) vėl skelbia metų paukštį. Šiemet juo tapo juodasis čiurlys (*Apus apus*). „Metų paukščio“ akcijos vyksta įvairose pasaulio šalyse, jų tikslas – atkreipti visuomenės, aplinkosaugos institucijų dėmesį į paukščių rūšis, kurioms tuo metu labai reikalingas išskirtinis žmonių dėmesys ar specialios apsaugos priemonės, ir noras išsiaiškinti tikrają rūšies populiacijos būklę šalyje. Nors dažniausiai pasirenkama reta ar nykstanti rūšis, tačiau 2016-ųjų paukščiu tapo dažni ir plačiai Lietuvoje paplitę čiurliai.

Dar prieš kelierius metus buvo teigiama, kad čiurlių populiacijai pavojaus nėra, tačiau paskutiniai metais tokia grėsmė iškilo netikėtai. Perintys paukščiai stipriai nukenčia dėl mūsų krašte įsibėgėjanties daugiaubučių namų renovacijos, igvendinamomos visoje šalies teritorijoje. Renovuojant pastatus pirmiausia sunaikinamos paukščių lizdavietės: užsandarinamos ventiliacijos angos, pastogiai, palangių ir kiti plyšiai, kuriuose čiurliai labai noriai peri. Neretai nukenčia ir čiurlių déty ar palikuony, o kartais užmūrijami ir gyvi perintys suaugę sparnuočiai. Kartu su čiurliais nukenčia ir kuosos, naminiai žvirbliai, dūminės raudonudegės, kiti paukščiai, taip pat šilknosparniai. Tai LOD kelia didelį rūpestį, todėl šiemet „Metų paukščio“ akcijos metu bus siekiama ieškoti galimų problemos sprendimo būdų. Tam tikslingu pasinaudoti kaimyninių šalių,

ypač Vokietijos, Lenkijos, patirtimi. Be to, planuojama skatinti žmones akttyviai prisdėti atkuriant renovacijos metu sunaikintas čiurlių perėjimo vietas, kaip viena iš tokų veiklų gali būti inkilų čiurliams kėlimas. Taip pat labai svarbu atnaujinamuose pastatuose suprojektuoti, o vėliau įrengti perėjimo vietas čiurliams ir kitims paukščiams, šilknosparniams.

Apie metų paukštį

Lietuvoje nuo seno gyvena juodasis čiurlys ir tik pastaraisiais metais aptiktos dvi užklydėlių rūšys – baltapilvis alpinis čiurlys (*Apus melba*) ir blyškasis čiurlys (*Apus pallidus*).

Turimais duomenimis ir eksperimentų vertinimu, pastaruoju metu Lietuvoje perėjo 50 000–100 000 juodojo čiurlio porų. Tokios plačios perinčios populiacijos įvertinimo ribos reiškia, kad trūksta tikslesnių žinių

apie perinčios populiacijos gausumą ir jos paplitimą šalyje. Nors nesenai čiurlių būklė nekėlė rūpesčių, dabar jau neabejojama, kad Lietuvoje pradidėjusi daugiabučių namų renovacija neigiamai paveiks perinčių juodųjų čiurlių populiacijos gausumą.

Juodasis čiurlys – migruojanti, plačiai paplitusi ir perinti Lietuvos paukščių rūšis, šalyje aptinkama labai trumpą laikotarpį – tik gegužės–rugpjūčio mėnesiais. Paprastai paukščiai iš žiemoviečių (Afrikos piečiausiajų) parskrenda gerokai atsilus orams, t. y. gegužės pirmoje pusėje. O jau rugpjūčiu perkopus į antrą pusę dauguma šių paukščių palieka Lietuvą. Taigi juodieji čiurliai mūsų krašte tebūna tik tris mėnesius.

Eurazijoje juodieji čiurliai paplitę didesnėje jos dalyje, išskyrus pietinę ir pietrytinę dalį bei poliarinę zoną. Nors skrendantis čiurlys šiek tiek

Juodasis čiurlys (*Apus apus*)
© Vytautas Jusys

Langinė kregždė (*Delichon urbica*)
© Saulius Karalius

Šelmeninė kregždė (*Hirundo rustica*)
© Vytautas Jusys

primena kregždę, tačiau už ją yra maždaug dvigubai didesnis ir ilgesnias lyg pjautuvas lenktas sparnais. Čiurlio kaklas trumpas, akys palyginti didelės, grobiui gaudyti skrendant pri-taikytos žiotys – plăcios. Kūnas ištisai juodai rusvas, balsva tik gerklė. Jau-nikliai dar juodesni už suaugusius, tik jų pagurklis baltesnis, kakta šviesi, o sparnų dengiamosios plunksnos bals-vai dryžuotos. Patelės nuo patinų iš-vizda beveik nesiskiria.

Dažniausiai juodieji čiurliai peri miestuose ir gyvenvietėse, kiek rečiau aptinkami nuo gyvenviečių nutolusio-se atvirose miškingų ar pelkėtų vietu- vių erdvėse. Paprastai laikosi bûreliais, rečiau – pavienėmis poromis. Peri dažniausiai bent po kelias poras vie-noje vietoje, o neretai sudaro palygin-ti dideles kolonijas – viename pastate gali perėti keliai dešimt ar net keli šim-tai juodujų čiurių porų. Menkus liz-dus suka mûrinį ar gelžbetoninių na-mų ir kitų pastatų pastogų plyšiuo-se, ventiliacijos angose, įvairiose nišo-se, taip pat įskuria varnénams skir-tuose inkiluose, rečiau aukštų medžių drevėse, uoksuose. Lizdo vietą pasi-renka taip, kad iš jos galéту kristi ver-tikaliai žemyn. Atskridę prie lizdavie-tés, paukščiai neria tiesiai į jos vidų arba įsikimba į namo sieną ar medį, tvirtai laikydami kibiais, aštriais na-gais. Ankstesniais laikais daugiau čiur-lių perėdavo pušų uoksuose ir drevė-

se, tačiau spartėjant urbanizacijai jie labiau pamégo įvairių statinių plyšius ir kitas angas. Prof. T. Ivanauskas yra rašęs, kad piemenys neretai išplėšda-vo uoksuose ir drevėse esančius čiuri-lių lizdus ir kepdavosi čiurliukus, nes jie bûdavę labai riebūs.

Čiurlio lizdas labai paprastas. Tai negili duobutė, kurioje patelė papras-tai padeda 2, rečiau 1 ar 3 baltus kiau-šinius. Juos abu poros nariai peri maždaug 3 savaites. Jaunikliai išsirita pliki ir akli, o auga labai ilgai – lizde praleidžia net iki 40–50 dienų. Jei va-sarą staiga atvesta orai, seni paukščiai pasitraukia į piečiau esančius regionus, o be maisto ir šilumos palikti jaunikliai išgyvena keletą ar daugiau dienų. Kitų rūsių paukščių jaunikliai taip pa-likti žūtų per keletą valandų. Staigiam orų atšalimui, kai labai trūksta mai-sto, čiurliai prisiaiké ilgo evoliucijos proceso metu. Gamta taip sutvarkė, kad tuo metu jaunikliams ar ant kiau-šinių tupintiems tévams stipriai kren- ta kūno temperatûra, sulétėja medžia-gų apykaita ir paukščiai nugrimzta į savotišką „ziemos miegą“, iš kurio pa-bunda atsilus orui. Tuo metu paukščiai naudoja sukauptus riebalus, kurių jaunikliai turi pakankamai. Pagerėjus orams, suaugėliai sugrîžta, sušildo, vél ima maitinti jauniklius ir taip juos pri-kelia naujam gyvenimui. Kadangi ma-zi čiurliukai augdami tampa riebūs, pir-mojo skrydžio diena jiems bûna ne-

lengva. Tačiau sukaupti riebalai labai praverčia pirmomis savarankiško gy-venimo dienomis – tûvai iš lizdų iš-skridusių jauniklių nebemaitina. Už-augę čiurliukai iš lizdavietés krinta žemyn, išskleidžia sparnus ir nuskren-da – į lizdą jie dar grîs tik nakvynei.

Juodieji čiurliai – puikūs skrajū-nai, didžiąjį gyvenimo dalį praleidžia ore. Jie niekada nenusileidžia ant žemës, nes trumpos kojos, kurių visi 4 pirštai atgrêžti priekin, netinka vaikščioti. Netgi netycia nukritęs ant žemës čiurlys nebegali atsispirti ir pa-kilti, todèl tokie rasti paukščiai daž-niausiai palaikomi sužeistais arba išse-kusiais. Žmonës skambina ornitolo-gams, gamtininkams ar į gyvûnų prie-glaudas ir teiraujas, ką daryti su „su-žiestu“ paukščiu. O iš tikrujų tereikia čiurlį paméteti į orą kelis metrus aukš-tyn ir jis kuo sekmingiausiai nuskren-da. Tai turėtų žinoti kiekvienas gam-tininkas ir patarti aplinkiniams, kaip elgtis su ant žemës rastais čiurliais.

Skrenda šie paukščiai periodiškai tankiai plasnodiами sparnais, o po to ilgokai sklendžia. Įvairius vabzdžius gaudo tik ore, o nuskristi nuo peréjimo vietų gali palyginti toli – įveikti penkių kilometrų ar didesnį atstu-mą jiems vieni niekai. Tokiu pačiu bûdu šie paukščiai renka ir vėjo ne-šamas plunksnas, smulkius šapeliaus lizdai krauti. Sugauta netgi smul-kiausias véjo blaškomas daleles, jas

suklijuoja seilėmis. Manoma, kad čiurliai netgi miega skraidydami – pačia aukštai ir suka ore ratus. Taip pat manoma, jog šie paukščiai skristi nenužūpdami gali ištisus mėnesius, nors tai dar nėra jrodyta. Norėdami atsigerti, jie sklendžia prie pat vandens ir snapu braukdami jo paviršiu pasenia gurkšnį vandens.

Labai dažnai, ypač šiltais vakarais, girdimas ir būdingas čiurlio balsas – tai išteštas aukštų tonų „svy-y-yr-r-r... svy-y-yr-r-r...“. Šie balsai dažniausiai girdimi čiurlių būreliu dideliu greičiu lekiant pro perėjimo vietas, paprastai pro įvairius pastatus. Ypač daug triukšmo kelia ką tik lizdus palikę jaunikliai, kurie sekiodami suaugusius paukščius ar net vienas kitą vis stengiasi iškaulysti maisto.

Apie čiurlių priešus

Juodieji čiurliai – ilgaamžiai paukščiai. Yra žinoma atvejų, kai laisvėje jie išgyveno daugiau nei 20 metų. Gamtoje jų tyko palyginti nedaug pavojų. Kažkiek paukščių susižaloja ar žūsta atsiurenkę į laidus, stiklinius pastatus, langus. Perintys tévai kartais tampa kiauninių žvérlių aukomis. Po stiprių audrų ir liūčių ant žemės nusileidę paukščiai nesugeba pakilti ir taip žūsta. Tačiau skraidydami čiurliai yra oro karaliai ir niekas negali jiems prilygti vikrumu bei greičiu. Todél ir natūralių priešų jie beveik neturi. Nepaisant žmogaus, kuris net ir to nenorédamas sugeba pridaryti daug žalos šiemis padangių skrajinams. Paradokslu, bet tai lémé šios rūšies pristaikymas gyventi mūsų kaimynysteje ir pasinaudoti žmonių sukurtomis sąlygomis.

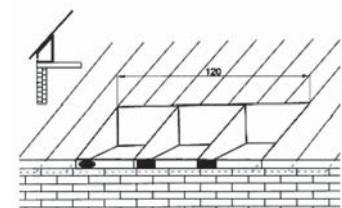
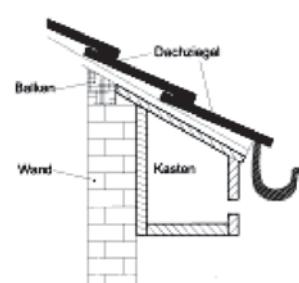
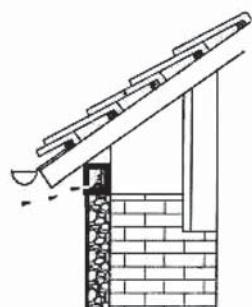
Tokias sąlygas čiurliai rado pastatuose. Nedidelés statinių ertmés ir plyšiai, kur jie augina palikuonis, dera su atvira aplinka ir paukščiams tinkamu aukščiu. Aukštis reikalingas jaunikliai krentant žemyn pirmojo skrydžio metu. Per daugelį metų daugiaukščiai pastatai tapo bene pagrindiniai čiurlių namais. Bent jau Lietuvoje ir kituose lygumų kraštose, kur nėra kalnų, aukštų akmenuotų skardžių ar uolų. Šis taikus ir drau-

giškas sugyvenimas tésesi daugelį metų, kol vidurio platumose žmonės nepradėjo masiškai renovuoti senųjų pastatų. Renovacijos metu yra ne tik užsendarinami visi plyšiai ir angos, bet neretai yra užmūrijami ir čiurlių jaunikliai ar net suaugę paukščiai, kurių labai kantriai tupi ant šildomų kiaušinių ir nesprunka net sandarinant angas. Taip paukščiai užmūrijami gyvi ir yra pasmerkiami mirti kančiose iš bado ir troškulio.

Toks žmonių elgesys papiktingo kaimyninių šalių visuomenę. Todél valdžios ir savivaldos institucijos buvo priverstos imtis priemonių, kad išvengtų žiaurios čiurlių ir kitų, pastatų plyšiuose perinčių paukščių – dūminiu raudsonuodegių, kuosų, naminių žvirblių, varnėnų, taip pat šiknosparnių – žūties. Pavyzdžiu, Len-

kijoje paukščių veisimosi metu tikrinama, ar renovuojamuose pastatuose nėra perinčių sparnuočių, o jei jų aptinkama, darbai čia tésmių tik išskridus jaunikliams. Be to, siekiant išsaugoti dabartines jų perejimo vietas, į tai atsižvelgiant rengiant techninius pastatų renovacijos projektus, projektuojamos alternatyvios lizdavietės ant pastatų. Apskritai pastatuose reikia palikti 5–7 cm skersmens angas čiurliams perėti. Užsienio šalyse projektuotojai sugalvoja daugybę techninių ir architektūrinių būdu, kaip išvengti žalos čiurliams.

Taigi, sprendimo būdų yra, tik svarbu, kad aplinkosaugos institucijos, siekdamos vieno aplinkos kokybės gerinimo tikslo, nedarytų žalos kitam gamtos komponentui. To šių metų paukščio akcijoje LOD ir sieks.

Didžiosios Britanijos ir Vokietijos projektuotojų siūlomi būdai, kaip irengti lizdavietes čiurliams

Ką svarbu žinoti siekiant išsaugoti čiurlius?

- Išengiant alternatyvias lizdavietes reikia siekti, kad jos būtų kiek įmanoma arčiau (mažiausiu atstumu) buvusių perėjimo vietų – čiurliai labai prisirše prie perėjimo vietų;
- Būtina pasirūpinti, kad prie lizdavietes paukščiai galėtų patogiai pri-skristi iš įvairių pusų (tik iš viršaus gali nebūti patogaus būdo paukščiu priskristi);
- Stengtis lizdavietes įrengti kuo aukščiau (pageidautina ne mažiau kaip 4 m aukštyje);

• Pageidautina, kad lizdavietė būtų pavėsyje – ne saulės atokaitoje (pavyzdžiu, po stogu, gegnėmis ir pan.);

• Valyti lizdaviečių nebūtina, tačiau inkilo tipo lizdavietės turi būti gerai pritvirtinamos, nes bus naudojamos daug metų;

• Siūloma greta įrengti kelias lizdavietes arba „daugiabučius“ inkilus, nes ši rūšis pirmenybę teikia kolonijinio tipo lizdavietems.

Metų paukščiu pasirinkdama juodajį čiurlių, LOD numatė tokias svarbiausias veiklas:

• Informuoti visuomenę apie naujai iškilusias juodojo čiurlio apsaugos problemas ir galimus jų sprendimo būdus;

• Skleisti žinias apie rūšies apsaugos priemonių taikymo svarbą ir galimybes;

• Demonstracinių tokų priemonių taikymą;

• Visuomenės apklausų būdu išaiškinti čiurlių veisimosi vietų, perinčių paukščių ir jų palikuonių sunaikinimo atvejus bei jų mastą;

• Stebėjimais nustatyti, kokia rūšies populiacijos dalis Lietuvoje gali būti sunaikinama renovuojant senuo-sius pastatus;

• Parengti rekomendacijas dėl galimų rūšies apsaugos priemonių tai-kymo ir su jomis supažindinti aplinkos apsaugos institucijas, savivaldybes, namų bendrijas, plačiąją visuomenę.

Kviečiame visus dalyvauti „2016 metų paukščio“ akcijoje!

Šiaisiai metais planuojama „Metų paukščio“ akcija turėtų parodyti, koks

iš tikrujų yra juodųjų čiurlių veisimo-si vietų ir pačių perinčių paukščių sunaikinimo mastas. Todėl jei Jūs tapsite tokį faktų liudininku arba apie tai praneš Jūsų pažiūstami, prašome nedelsiant apie tai informuoti LOD. Draugijos darbuotojai ir narai nedelsdami apie tai informuos aplinkosaugos institucijas, viešins tokius atvejus ir taip sieks pirmiausia stabdyti paukščių naikinimą „greituoju“ būdu. Be to, surinkusiu tokius faktus šalies mastu, LOD sieks ilgalaikių Aplinkos ministerijos sprendimų minėtos problemos klausimui. Galiausiai kartu sprėsime, kokioms alternatyvios lizdavietės čiurliams gali būti įrengiamos renovuotuose pa-statuose ar greta jų.

Pranešimas apie čiurlių perėjimo vietų sunaikinimą perėjimo metu

Vardas Pavardė:	Elektroninis paštas:
Telefono numeris:	Gyvenvietės / miesto pavadinimas:
Gatvė:	Namo numeris, kuriame buvo sunaikintos čiurlių perėjimo vietas:
Sunaikinimo atvejo aprašymas:	

Duomenų apie čiurlių perėjimo vietas rinkimo lentelė

Vardas Pavardė:	Elektroninis paštas:
Telefono numeris:	Gyvenvietės / miesto pavadinimas:
Gatvė:	Namo numeris, kuriame buvo registruojamos čiurlių perėjimo vietas:
Namo būklė (nerenovuotas, renovuojamas, renovuotas, naujos statybos):	

Perėjimo vietų tipas ir perinčių čiurlių porų kiekis jose šiuo metu

Vėdinimo angos	Ertmės sienoje	Palėpė	Inkilai	Kita

Perinčių čiurlių kiekis prieš renovaciją, jei ji jau atlikta

Vėdinimo angos	Ertmės sienoje	Palėpė	Inkilai	Kita

ŽIEMOJANČIŲ VANDENS PAUKŠČIŲ APSKAITŲ REZULTATAI LIETUVOJE 2016 METAIS

Laimonas ŠNIAUKŠTA

Ledinė antis (Clangula hyemalis) © Julius Morkūnas

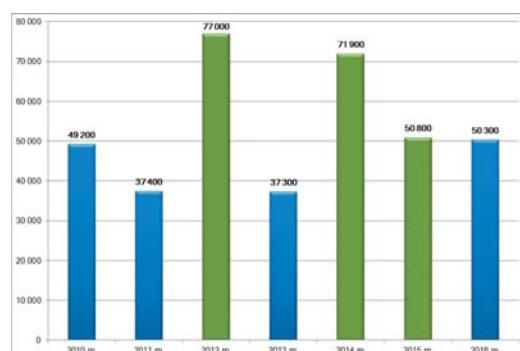
Lietuvos žiemojančių vandens paukščių apskaita jau tapo tradicinė, septintus metus iš eilės Lietuvos ornitologų draugijos (LOD) organizuojama iniciatyva, kurios rezultatai prisideda vertinant Vakarų Palearktikos vandens paukščių populiacijų dydžius.

Pirmosios tarptautiniu mastu koordinuotos vandens paukščių apskaitos buvo surengtos dar 1967 m. Tarptautinių vandens paukščių apskaitų (angl. *International Waterbird Census* (IWC)) informacija tapo svarbi vandens ir pelkių paukščių apsaugai visame pasaulyje. Šiemet „Wetlands International“ pažymi 50-uosius apskaitų metus. Žiemojančių vandens paukščių apskaitos Lietuvoje tapo tradicinė LOD koordinuojama iniciatyva siekiant ne tik planuoti žiemojančių paukščių apsaugą, bet ir vertinant Vakarų Palearktikos vandens paukščių populiacijų gausumą. Kiekvienais metais prie apskaitų prisijungia vis didesnis draugijos narių ir kitų savanorių būrys, kurių dalyvavimas yra labai svarbus ir būtinės. Šią žiemą apskaitos buvo atliekamos sausio 15–17 d. Tomis dienomis kartu buvo vykdomas ir tarptautinis rudagalvių ančių lyčių pasiskirstymo tyrimas, organizuojamas „Wetlands International“ ir „IUCN Duck Specialist Group“ (DSG). Deja, rudagalvės antys palyginti retos Lietuvoje žiemą ir apskaitų metu užregistruotas tik vienas šios rūšies patinas Šiaulių r.

Prie apskaitų šiemet prisijungė daugiau kaip 80 stebėtojų, dauguma jų apskaitant paukščius dalyvavo jau ne pirmus metus. Šiais metais apskaitos buvo vykdomos 170 šalies vietovių. Nors atrodė, kad atliekant apskaitas oras bus šiltas kaip ankstesniais metais, tačiau sausį paspaudė šaltukas ir apskaitų metu užšalo ne tik tvenkiniai, bet ir didieji ezerai. Vištyčio ežere sausio 5 d. dar

buvo properš, kuriose laikėsi apie 600 klykuolių ir 87 gulbės nebylės, vėliau ežeras užšalo ir paukščiai pasitraukė, taip pat užšalo ir Dusios, Metelio bei Žemaitijos nacionalinio parko ezerai. Tačiau bendromis jégomis užregistravome daugiau kaip 50 tūkst. paukščių, t. y. labai panašų skaičių kaip ir šiltesnę žiemą pernai.

Paskutinių septynių metų apskaitų duomenis galima palyginti pateikiamoje diagramoje (mėlynai išskirti metai, kai apskaitų metu orai buvo šalti ir dauguma vandens telkinių buvo užšalę, o žaliai pažymėtos šiltesnės apskaitų oro sąlygos).

2010–2016 m. vykdytų žiemojančių vandens paukščių apskaitų iš viso užregistruotų paukščių skaičiaus palyginimas

Gausiausiai, kaip ir ankstesniais metais, buvo stebima didžioji antis, kurios užregistruoti individai sudarė daugiau kaip 50 proc. visų apskaitų metu užregistruotų paukščių. Antra pagal gausumą buvo nuodėgulė, o trečia – klykuolė. Kartu šios trys rūšys sudarė daugiau kaip 79 proc. visų per apskaitas užregistruotų paukščių.

Toliau apžvelgiami atskirų rūsių paplitimo ir gausumo ypatumai.

Didžioji antis (*Anas platyrhynchos*) – gausiausia žiemojanti ir plačiai paplitusi vandens paukščių rūsis Lietuvoje. Apskaitų metu ji sudarė 56,94 proc. visų užregistruotų paukščių (iš viso suskaičiuota daugiau kaip 28 600

Apskaitų metu užregistruotų paukščių rūsių suvestinė

Rūšis	Skaicius
Didžioji antis	28 663
Nuodėgulė	6 045
Klykuolė	5 330
Didysis dančiasnapis	1 636
Gulbė nebylė	988
Ledinė antis	922
Ausuotasis kragas	840
Kuoduotoji antis	246
Rudakaklis naras	215
Laukys	178
Gulbė giesmininkė	111
Didysis kormoranės	84
Mažasis dančiasnapis	71
Baltaskruostė berniklė	67
Juodoji antis	60
Mažasis kragas	58
Eurazinė cyplė	24
Rudagalvė kryklė	13
Raguotasis kragas	9
Žiloji antis	6
Vidutinis dančiasnapis	6
Baltakaktė žasis	2
Juodakaklis naras	2
Laibasnapis narūnėlis	1
Pilkoji antis	1
Rudagalvė antis	1

Gausiausiai aptiktų paukščių rūsių 2010–2016 m. apskaitų duomenys (paryškinti skaičiai – penkios gausiausios rūsys atitinkamais metais):

Rūšis	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.
Didžioji antis (<i>Anas platyrhynchos</i>)	25 744	15 512	39 388	20 300	3 4958	26 731	28 663
Klykuolė (<i>Bucephala clangula</i>)	5 024	5 345	8 577	3 350	6 425	8 274	5 330
Nuodėgulė (<i>Melanitta fusca</i>)	7 535	8 584	3 178	2 140	4 735	3 820	6 045
Didysis dančiasnapis (<i>Mergus merganser</i>)	3 207	2 794	8 661	3 740	6 945	2 194	1 636
Gulbė nebylė (<i>Cygnus olor</i>)	965	721	2 186	893	1 441	1 809	988
Laukys (<i>Fulica atra</i>)	1 067	238	2 700	160	3 174	96	178
Ausuotasis kragas (<i>Podiceps cristatus</i>)	1 432	1 454	1 213	633	479	682	840
Ledinė antis (<i>Clangula hyemalis</i>)	1 438	537	453	300	281	966	922
Kuoduotoji antis (<i>Aythya fuligula</i>)	246	162	959	380	1 234	559	246
Gulbė giesmininkė (<i>Cygnus cygnus</i>)	19	51	1 246	108	708	120	111

Kitose vietose didesnių sinkaupų nebuvo ir didieji dančiasnapiai buvo registruojami pavieniais individais, šeimomis ar nedideliais būreliais.

Šiemet užregistruoti 1 363 individai 28 rajonuose ar savivaldybėse (3,25 proc. visų užregistruotų paukščių).

Gulbė nebylė (*Cygnus olor*) šiemet, kaip ir pernai, buvo penkta pagal gausumą, iš viso jų suskaičiuota 988 individai (iš jų identifikuotas tik 91 antrametis). Gausiausios sinkaupos šiemet buvo Neryje ir Nemune ties Kaunu – 618, Šventioniu r. ties Kaltanėnais – 77. 35 nebylės suskaičiuotos Nevezėje ties Kėdainiais, 33 – Sartų regioniniame parke, 27 – Šešupėje ties Marijampole. Gulbės nebylės stebėtos 71 apskaitų vietovėje 27 rajonuose ar savivaldybėse.

Ledinė antis (*Clangula hyemalis*). Apskaitų metu suskaičiuotos 922 ledinės antys. Gausiausiai jų buvo Baltijos jūros pakrantėje ties Neringa, ruože tarp Juodkrantės ir Pervalkos, – 174 individai, jūros pakrantėje ties Rusijos pasieniu – 154, jūros pakrantės ruože tarp Juodkrantės ir Kopgalio suskaičiuoti 145 individai, o ruože nuo Pervalkos iki Purvynės – 106. Bendrai jūroje ties Neringa suskaičiuoti 579, o tarp Klaipėdos ir Šventosios – 343 paukščiai. Vidaus vandenye šios rūšies paukščiai nebuvo registruoti.

Ausuotasis kragas (*Podiceps cristatus*). Dauguma užregistruotų paukščių buvo Baltijos jūroje ties Kuršių nerija, kur suskaičiuoti 826 kragai. Ruože nuo Klaipėdos iki Šventosios užregistruota tik 11. Vidaus vandenye vienas ausuotasis kragas stebėtas ties Kaunu ir dar vienais individais užregistruotas Sartų regioniniame parke. Iš viso šalyje užregistruota 840 paukščių.

Kuoduotoji antis (*Aythya fuligula*). Šiemet apskaitų metu iš viso užregistruotos 246 kuoduotosios antys. Gausiausiai stebėtos Nemune ir Neryje ties Kaunu – 196. Baltijos pajūryje užregistruotos 28, Jurbarko rajone – 19, Sartų regioniniame parke – 2 ir Neryje ties Jonava – viena.

Narai (juodakaklis (*Gavia arctica*) ir rudakaklis (*Gavia stellata*)). Iš viso matyta 217 paukščių, iš kurių identifikuoti 2 juodakakliai narai (Baltijos pajūryje ties Nerina, Rusijos pasienyje). 215 juodakaklių narų užregistruota pajūryje ties Neringa.

Laukys (*Fulica atra*). Šiemet užregistruoti 178 laukiai. Didžioji dalis (167) suskaičiuota Nemune ir Neryje ties Kaunu, dar 10 rasta Neryje ties Jonava ir 1 individuas užregistruotas Kuršių mariose ties Klaipėda.

Gulbė giesmininkė (*Cygnus cygnus*). Iš viso užregistruota 111 giesmininkų 7 rajonuose. Gausiausios giesmininkų sinkaupos matytos Neryje ir Nemune ties Kaunu – 72 individai. 12 gulbių giesmininkų suskaičiuota Kuršių mariose ties Klaipėda, 8 – Vokės upėje Vilniaus rajone, 7 – Zarasu rajone ties Antalieptės HE, 5 – Lazdijų rajone ties Baltosios Ančios HE, 4 – Šventioniu rajone ties Kaltanėnais, 3 – Nemune Panemunių regioniniame parke.

Apskaitų metu buvo registruojamos ir kitos žiemojančios bei su vandens ekosistema susijusios rūšys.

Gausiausiai buvo stebimi kirai, kurių užregistruota daugiau kaip 4 600. Tarp kirų daugiausia buvo **sidabriniai** ir **kaspijinių kirų** (*Larus argentatus*, *L. cachinnans*) – ~83 proc., **paprastujų** (*L. canus*) – apie ~10 proc., **rudagalvių** (*L. ridibundus*) – ~5 proc., **balnuotujų** (*L. marinus*) – ~2 proc. ir vienais **mažasis kiras** (*Hydrocoloeus minutus*).

Apskaitų metu buvo užregistruoti žiemojantys 54 **pilkieji garniai** (*Ardea cinerea*), 23 **jūriniai ereliai** (*Haliaeetus albicilla*), 14 **vandeninių strazdų** (*Cinclus cinclus*), 12 **tulžių** (*Alcedo atthis*), 10 **nendrinių vištelių** (*Gallinula chloropus*) ir 1 **ilgasnapė vištélé** (*Rallus aquaticus*).

Palyginti su ankstesnių metų žiemojančių paukščių apskaitų rezultatais, šiemet nebuvo užregistruota smailiaiudegė antis (2013 m. – 2, 2012 m. – 5), raguotasis kragas (2013 m. – 1, 2012 m. – 1, 2011 m. – 6, 2010 m. –

Nuodėgulės (*Melanitta fusca*) ties Kuršių nerija © Julius Morkūnas

5), pilkoji antis (2012 m. – 1, 2011 m. – 3, 2010 m. – 2, 2013 m. nebuvo rasta), alkos (2010 m. – 52), ilgasnapė vištėlė (2010 m. – 2), juodakakis kragas (2010 m. – 1), mandarininė antis (kuri žiemojo 2011 m. Vilniuje), urvinė antis (2011 m. – 1 paukštis ties Kaunu).

Stebėjimai teritorijose. Daugiausia žiemojančių paukščių šiais metais buvo užregistruota Kauno mieste ir rajone, kur buvo stebėta daugiau kaip 15 700 paukščių, taip pat Baltijos pajūryje ties Neringa – beveik 8 tūkst. individų. Daug paukščių suskaičiuota Klaipėdos mieste ir rajone, Marijampolės savivaldybėje bei Vilniaus mieste ir rajone.

2016 m. duomenų palyginimas su 2012–2015 m. duomenimis

Rajonas	2016 m.	2015 m.	2014 m.	2013 m.	2012 m.
Kauno m. ir r.	15 738	8 612	5 377	12 570	10 452
Baltijos pajūris Neringa	7 981	4 921	6 059	3 525	4 333
Klaipėdos m. ir r.	3 411	2 428	2 725	650	9 033
Marijampolės sav.	3 278	2 070	1 174	1 090	538
Vilniaus m. ir r.	3 152	3 180	2 340	2 792	2 022
Baltijos pajūris Klaipėdos r.	1 941	1 827	2 643	128	1 489
Jonavos r.	1 847	1 397	104	1 707	676
Palanga	1 213	430	455	102	812
Tauragės r.	1 133	140	0	113	573
Panevėžio r.	1 040	641	949	882	628
Utenos r.	875	814	1 163	560	2 090
Jurbarko r.	682	252	3 246	101	563
Biržų r.	652	435	222	1 057	452
Kėdainių r.	626	925	2 195	931	1 554
Druskininkų sav.	621	424	704	300	439
Kelmės r.	614	385	262	291	349
Zarasų r.	461	208	760	218	748
Pakruojo r.	444	645	615	216	65
Trakų r.	444	512	1 213	383	730
Švenčionių r.	406	307	158	252	311
Mažeikių r.	400	48	162	198	13
Šalčininkų r.	391	264	1 167	537	854
Ukmergės r.	385	1 333	1293	200	433
Pasvalio r.	375	837	22	323	223
Raseinių r.	354	209	444	152	1 687
Šilutės r.	352	1 637	8 062	415	22 875
Varėnos r.	240	694	116	695	386
Kaišiadorių r.	200	5 078	1 639	829	344
Prienų r. ir Birštono sav.	198	893	783	435	555
Kupiškio r.	182	162	26	-	-
Anykščių r.	172	349	548	591	238

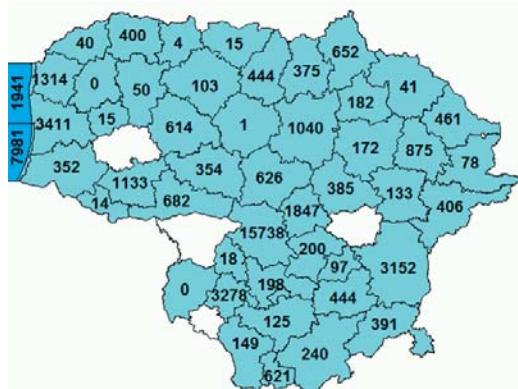
Apie žiemojančius paukščius duomenų neturime šiuose rajonuose ar savivaldybėse: Kalvarijos, Šakių, Šilalės ir Širvintų.

Žiemojančių paukščių stebėjimų duomenų pasiskirstymas pagal teritorijas pateiktas lentelėje ir paveikslėlyje.

Padėkos. Lietuvos ornitologų draugija nuoširdžiai dėkoja žiemojančių paukščių apskaitose dalyvavusiems ir duomenis pateikusiems stebėtojams, saugomų teritorijų direkcijoms, prisijungusioms prie apskaitų.

Šių metų stebetojai: P. Adeikis, V. ir R. Adomoniai, A. Aleliūnas, J. Auglys, D. Barčkutė, J. Barzdėnas, B. Belchev, K. Bilinskas, L. Bisikirkienė, D. Bučys, M. Čepu-

	149	2 293	1 358	116	554
Lazdijų r.					
Molėtų r.	133	177	116	123	89
Alytaus r.	125	1 249	925	3 520	1 956
Šiaulių m. ir r.	103	52	506	90	872
Kretingos r.	101	80	437	—	—
Elektrėnų sav.	97	1 378	2 307	61	1 168
Ignalinos r.	78	260	641	336	867
Telšių r.	50	—	42	—	—
Skuodo r.	40	—	—	—	—
Rokiškio r.	41	43	140	64	—
Kazlų Rūdos sav.	18	—	373	—	—
Joniškio r.	15	119	221	118	—
Rietavo sav.	15	—	—	—	—
Pagėgių sav.	14	1 361	1 572	—	—
Akmenės r.	4	91	54	—	—
Radviliškio r.	1	—	308	—	—
Kuršių marios (iš lėktuvo)	—	—	14 636	—	—
Plungės r.	0	46	628	135	921
Vilkaviškio r.	0	1 581	1 693	461	223
Šakių r.	—	22	32	—	—
Širvintų r.	—	42	—	—	—

Žiemojančių paukščių stebėjimų duomenų 2016 m.
pasiskirstymas šalies rajonuose

lis, A. Čerkauskas, L. Danauskas, G. Eigirdas, V. Eigirdas, R. Giedraitis, R. Ginkus, G. Gražulevičius, P. Ignatavicius, R. Jakaitis, B. Jareckas, A. ir K. Jarmalavičiai, M. Joggminas, A. Jurgo, A. Jurkėnas, V. Jusys, S. Karalius, E. Kavričius, M. Karlonas, R. Karpavičius, A. Kasparavičius, R. Kembrytė, V. Kilčauskas, R. Kinduris, M. Kirstukas, K. Klovaite, L. Kondratavičiūtė, R. Kubiliénė, R. Kubilius, L. Kučinskaitė, V. Laukžemis, D. Laurinavičius, V. Lopeta, I. Maciulevičienė, D. Martinavičiūtė, S. Medžionis, T. Meilūnas, L. Mekionis, O. Mekionytė, S. ir S. Minkevičiai, J. Miškinis, J. Morkūnas, R. Morkū-

né, R. Nalivaika, A. Naryškin, A. Naudžius, D. ir D. Norčiūnai, A. Norkūnas, E. Pakštytė, S. Patkauskas, G. Petkus, A. Petraitis, A. Petraška, D. Račkauskaitė, A. Račkauskaitė, L. Raudonikis, E. Razmienė, M. Ružauskas, I. Semionovas, G. Smailytė, B. Stukienė, I. Šalaševičius, A. ir R. Šimkai, L. ir M. Šniaukštės, T. Špiliauskas, L. Tautkienė, E. Užpelkis, I. Vaičiūnaitė, G. Vaitekūnienė, M. Vaznonis, Ž. Venckutė, J. Zarankaitė, V. Zubas, G. Žalkauskaitė, V. Žemaitienė, D. Žičkus.

RESULTS OF THE MIDWINTER WATERFOWL COUNTS IN LITHUANIA, 2016

Laimonas ŠNIAUKŠTA

Summary. The seventh year in a row LOD continued the midwinter waterfowl counts. More than 80 observers visited 170 survey points and registered more than 50.000 birds. Weather conditions were similar to year 2013, after two quite warm winters it was cold and majority of water bodies was frozen. Mallard was the most numerous waterfowl species with total number of more than 28.600 registered individuals. The second most abundant species was Velvet Scoter with a number of 6 045 and the third - Common Goldeneye with a number of 5 330 birds registered. These three species are the most common during winter counts. Common Mergansers (1 854) and Long-tailed Ducks (1 004) were also numerous this year.

Plėšriųjų medšarkių (*Lanius excubitor*) stebėjimai 2015–2016 metų žiemą

Modestas RUŽAUSKAS, Liutauras RAUDONIKIS

Žurnalo „Paukščiai“ redakcinė kolegija 2015–2016 metų žiemą paskelbė plėšriosios medšarkės (*Lanius excubitor*) stebėjimų žiema. Pateikiame stebėtojų atsiustus ir apibendrintus duomenis apie gruodžio–vasario mėn. stebėtās plėšriųjų medšarkes ir jų stebėjimo vietas.

Plėšriojį medšarkę, kaip paukščių rūšis, kurios stebėjimams buvo skirtas išskirtinis dėmesys, pasirinkta dėl bent kiek išsamesnių duomenų trūkumo apie rūšies gausumą Lietuvoje žemos mėnesiais. Be to, norėta patikslinti ir skelbiamus „BirdLife International“ bei kitų šaltinių duomenis, pagal kuriuos Lietuvos, Latvijos ir Estijos žemėlapiuose gana skirtingai vaizduojamas plėšriosios medšarkės paplitimas vasarą ir žiemą (1 pav.). Pavyzdžiu, „BirdLife International“ duomenimis, Lietuva priklauso teritorijai, kurioje šie paukščiai aptinkami ištisus metus ir peri. Tačiau kiek kitokius duomenis pateikia Harris F. (2000), kurio sudarytame žemėlapyje (jis šiuo metu pateikiamas ir svetainėje „Wikipedia“) Lietuva nurodoma kaip šalis, kurioje plėšriosios medšarkės tik žiemoja, išskyrus šalies pajūrio regioną, kur ši rūšis ir peri. Apie tai, kokieje teritorijoje paplitusios plėšriosios medšarkės veisimosi metu, jau renkama informacija sudarant Lietuvos perinčių paukščių atlasą. Palyginus surinktus duomenis su žemos mėnesiais stebetų plėšriųjų medšarkių duomenimis, bus galima gauti kur kas tikslesnį vaizdą apie medšarkių paplitimą skirtinguose mūsų šalies rajonuose žiemos ir vasaros mėnesiais.

Apie rūši

Plėšriojį medšarkę (*Lanius excubitor*) – žvirblinių būrio paukštis, priklausantis medšarkinių (*Laniidae*) šeiri-

1 pav. Plėšriųjų medšarkių paplitimo žemėlapis (pagal „BirdLife International“)

Žalia spalva – gyvena nuolat; mėlyna spalva – aptinkama, bet neperi; geltona spalva – peri, bet neaptinkama žiema

mai. Šiai šeimai priskiriamos 4 gentys ir 31 rūšis. Lietuvoje aptinkamos 4 rūsys, iš kurių paprastoji medšarkė (*L. collurio*) yra plačiai paplitusi ir peri mūsų šalyje. Dar viena – pietinio paplitimo juodakaktė medšarkė (*L. minor*) – stebima labai retai, nors žinoma ir veisimosi atveju. Ketvirtoji, rytinio paplitimo rūsis – palšoji medšarkė (*L. isabellinus*) – stebėta tik vieną kartą – 2012 m.

Plėšriojį medšarkę yra pati stambiausia Europoje gyvenanti medšarkė, sverianti apie 60–80 g (palyginkime: varnėno svoris yra 70–100 g). Nepaisant palyginti nedidelio dydžio, plėšriosios medšarkės visiškai pateisina savo pavadinimą. Paskelbus apie renkamus plėšriųjų medšarkių stebėjimų duomenis populiarojoje žiniasklaidoje, pasirodė keletas komentarų, kuriuose buvo išsakyta nuomonė, kad pagal paukščio išvaizdą plėšriosios medšarkės pavadinimas galbūt nėra tikslus ir pernelyg „griežtas“, tačiau iš lotynų kalbos pažodžiui išverstas šios rūšies pavadinimas skambėtų, ko gero, dar išpuindigiau – „mėsininkas stebetojas“ arba „skerdikas stebetojas“. Nors plėšriosios medšarkės medžioja ir stambius nariuotakojus, tačiau žemos mėnesiais šalto klimato šalyse, tokiose kaip Lietuva, jų racioną sudaro stuburiniai gyvūnai. Literatūros šaltiniuose teigiama, kad daugiau nei pusę šių paukščių raciono dalies sudaro smulkūs graužikai. Akivaizdu, kad žemos metu kitą dalį maisto sudaro smulkūs paukščiai.

Akcijos rezultatai

Žiemos stebėjimo metu, nors palyginti daug stebetojų matė plėšriųjų medšarkes, buvo gauti tik keli pranešimai apie galimas medšarkių aukas, t. y. kuo maitinosi šie paukščiai. Iš gautų pranešimų galima susidaryti aiškų vaizdą, kad išprastos plėšriųjų medšarkių maitinimosi vietas buvo lygaus ar kalvoto reljefo laukai, kuriuose medšarkės laukė grobio tupédamos ant medžių, elektros laidų ar kitų, žemesnių objektų. Stebetojai užregistruavo plėšriųjų medšarkes su sugautais kirstukais, smulkiais graužikais, tarp kurių buvo ir pelėnų. Tik kelias atvejais plėšriosios medšarkės buvo pastebėtos (dažniau periodiškai) soduose, sodybose ar gyvenviečių kiemuose arti lesyklių. Žmogaus gyvenamose vietovėse pasirodę paukščiai paprastai nerodė didesnės baimės žmogui ir pasigaudavo lesyklose besilankančių paukščių (zylių, karklažvirblių). Tai byloja, kad plėšriosios medšarkės yra palyginti gerai prisaikiu-

sios prie dabartinių aplinkos sąlygų, nors įdomu ir tai, kad pačiuose miestuose, kur, regis, turėtų būti lengvaius pagunaumo grobio, jos nesirodo. Tai gali būti dėl kelių priežasčių: plėšriosios medšarkės, būdamos palyginti maži paukščiai, pačios gali tapti kačių ar kitų plėšrūnų grobiu, o tai būtų gana nemaža netektis rūšiai, kuri nors ir plačiai paplitusi, bet negausi.

Plėšriųjų medšarkių poros ar pavieniai žiemojantys paukščiai, kad išgyventu, užima palyginti nemažas teritorijas. Tai, galbūt, užtrikrina tinkamas sąlygas susirandant maisto. Galima manyti, kad plėšrojio medšarkė yra geras indikatorius, parodantis smulkų sturburinių gyvūnų paplitimą agrariniame kraštovaizdyje, ir tuo remdamiesi galėtume tvirtinti, kad šiandien padėtis šiuo aspektu yra nebloga: gana gausiai stebetos plėšriosios medšarkės visoje Lietuvos teritorijoje (2 pav.) rodo, jog smulkų sturburinių gausa yra pakankama plėšriems paukščiams prasimaitinti.

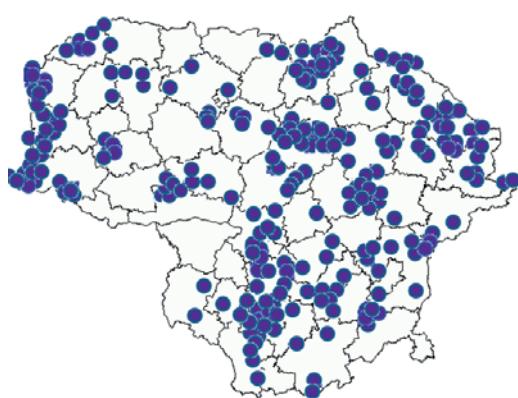
Analizuodami 2015–2016 m. žemos duomenis galime teigti, kad néra aiškių regionų, kuriuose ši rūšis būtų gausesnė ar retesnė. Ji tolygiai paplitusi tiek Vakaru, tiek Rytų, Pietų ar Šiaurės Lietuvoje. Pabrėžtina, kad kasmet, deja, i paskelbtas žemos paukščio akcijas atsiliepia ne visi gamtininkai. Aiškiai trūksta profesionalių gamtininkų (sau-gomų teritorijų direkcijų darbuotojų, miškininkų, inspektorų), kurie nemažai laiko praleidžia gamtoje, stebėjimų duomenų. Todėl didelė dalis surinktos medžiagos tenka patiemis aktyviausiemis stebėtojams, o išryškėjusios medšarkių „sankaupos“ žemėlapje (vakaru, rytų, šiaurės ir pietų-centro regionuose) greičiausiai byloja ne apie geresnes rūšiai žemos sąlygas, bet apie stebėtojų mėgejų ir aktyviausią ornitologų aktyvumą. Būtent jie ištis atsakingai atliko šį įdomų, nelengvą, bet reikalingą darbą.

Nors ir nebuvvo gauta duomenų iš kai kurių Lietuvos rajonų, analizuojant žemėlapį akivaizdu, kad juose taip

pat galima aptikti plėšriųjų medšarkių žiemą. Todėl apibendrinus galima teigti, jog gauti duomenys apie šių paukščių paplitimą žiemą yra džiuginantys. Ypač turint galvoje, kad, paskutiniai skelbtas duomenimis, plėšriųjų medšarkių populiacija Lietuvoje vertinama apie 100–150 paukščių („Wikipedia“), o remdamiesi paskutiniais dešimtmečiais surinktais duomenimis apie šios rūšies gausumo ir paplitimo pokyčius Europoje tarptautiniai eksperτai 2015 m. sudarytame europiniame paukščių Raudonosios knygos sąraše plėšriają medšarkę jau priskiria pažeidžiamų sparnuočių kategorijai. 2015–2016 m. žemos stebėjimų rezultatai rodo, kad bent jau žiemojančių paukščių Lietuvoje yra kur kas daugiau, nei buvo nurodoma jų perint. Duomenų rinkimo laikotarpiu gauti 124 pranešimai apie daugiau nei 300 stebėtų paukščių. Nors tikėtina, kad kai kurie paukščiai skirtingų stebėtojų galėjo būti užregistruoti ir po keletą kartų, tačiau vis tiek nemažai rajonų liko neištirtų, tad bendras žiemojančių medšarkių skaičius turėtų būti kur kas didesnis. Be to, ne visose tinkamose teritorijose buvo matomas plėšriosios medšarkės – kartais jų nepastebėta pravažiavus ir ne vieną dešimtį kilometrų. Todėl turėtų būti ir toliau stebimos medšarkių gausumo pokyčių tendencijos.

Reikia tikėtis, kad Lietuva yra ir išliks svarbi šios nuostabios paukščių rūšies gyvenamoji teritorija, turinti įtaikos bendrai pasaulinei plėšriųjų medšarkių populiacijai. Labai džiugu, kad „Žemos paukščio“ akcija sulaukia vis didesnio dėmesio, o aktyvūs jos dalyviai pateikia labai tikslius ir išsamius duomenis apie stebėtus paukščius. Būtent todėl 2015–2016 m. „Žemos paukščio“ akcija tikrai pavyko. Belieka tikėtis, kad perinčių plėšriųjų medšarkių populiacija mūsų šalyje pasirodys ne mažesnė nei žiemojančių. Tačiau, siekiant gauti patikimus ir išsamius duomenis, taip pat būtinas daugelio stebėtojų aktyvumas renkant medžiagą Lietuvos perinčių paukščių atlasui.

Autoriai dėkoja visiems stebėtojams, prisidėjusiems prie plėšriųjų medšarkių stebėjimų ir pateikusiems vertinę duomenų: J. Augliui, P. Bagdonui, V. Balsevičiui, K. Bilinskui, K. Čepėnui, T. Čeponiui, A. Čerkauskui, G. Eigirdui, V. Eigirdui, A. Eismantui, V. Gasiūnaitei, Z. Gasiūnaitei, G. Gražulevičiui, P. Ignatavičiui, M. Ilčiukui, A. ir K. Jarmalavičiams, V. Jusiuui, S. Karaliui, M. Karlonui, R. Karpavičiui, G. Kielai, M. Kirstukui, J. Klimaitėi, V. Laukžemiu, S. Lileikiui, M. ir R. Mackevičiams, D. Makavičiui, B. Maldūnienei, G. Malmigai, L. Mekioniu, S. Medžioniui, S. Minkevičiui, J. Morkūnui, R. Naulytei-Patamsienei, A. Naudžiu, D. Norkūnienėi, D. Noršūnui, A. Paulavičiu, A. Petraškai, A. Pilybienei, S. Pupininkui, D. Račkauskaitė, L. Raudonikiui, A. Razmui, G. Riaubai, V. Rudžianskui, M. Ružauskui, I. Semionovui, A. Skimeliui, S. Skujai, A. Stakei, B. Stukienai, E. Sukackienei, A. Šimkui, R. Šimkui, E. Tamošiūnui, E. Užpelkiui, T. Ūsaiciui, I. Vaičiūnaitei, B. Vaičiūnui, K. Valinčienei, K. Vainauskui, J. Zarankaitei, D. Žebelytei.

2 pav. Plėšriųjų medšarkių stebėjimai 2015–2016 m. žiemą

Stebėjimų metu iš viso gauti 124 pranešimai apie 303 matytus paukščius. Juos pateikė 66 stebetojai.

PRADEDAMOS ATSKLEISTI JUODAKAKLIŲ NARŲ MIGRACIJOS

Julius MORKŪNAS

Juodakaklio naro (*Gavia arctica*) patelė su siūstuvu Suomijos ežere © Maria Tirkkonen

Per Lietuvą eina piečiausia juodakaklių narų perejimo arealo riba. Keletas porų per Aukštaitijos regiono ežeruose, kurių Lietuvoje narai dažniau stebimi ne perejimo laikotarpiu. Iš šiaurė nuo mūsų, Estijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje, tai įprasta perinti rūšis. Šiose šalyse narai per išvairaus dydžio oligotrofiniuose skaidriuose ežeruose. Perinčių juodakaklių narų gausumas Suomijoje smarkiai nesikeičia ar netgi iš lėto auga. Žiemoti juodakakliai narai skrenda į seklias neužšalančias jūrų pakrantės.

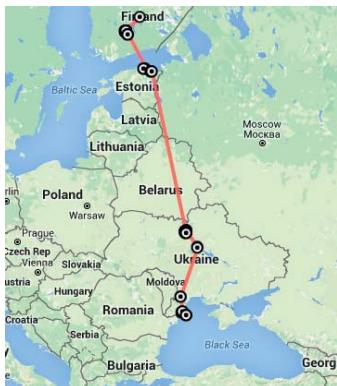
Suomijos ornitologai iš tyrejai, sudominėjė palydovinių siūstuvų galimybėmis, pradėjo ruoštis dviejų juodakaklių narų žymėjimui. Imtis tokio tyrimo metodo juos paskatinė lietuvių patirtis rudakaklių narų telemetrijoje, kai Lietuvoje žymėti rudakakliai narai nuskrido perėti į Rusijos Sibirą. Norėdami išsiaiškinti tikslias juodakaklių narų žiemojimo vietas ir migracijos kelius, Suomijos ornitologai rugpjūčio pabaigoje, kai baigėsi šviesios naktys, pradėjo gaudyti naktinius paukščius. Pirmają naktį sėkmingai buvo sugauta juodakaklio naro patelė, kuri tuo metu su patinu augino vieną jauniklę.

Iš Ankstyvą tos pačios dienos ryta jai buvo implantuotas palydovinis siūstuvas. Juodakaklio naro patelė buvo pavadinta Lahjos vardu. O apie 10 val. ryto paukštis paleistas atgal į ežerą, kuriaiame perėjo, ir po kelių akmirkų jau plaukiojo kartu su savo šeimyna. Kitos dienos naktį buvo gaudomi juodakakliai narai kitame ežere. Deja, šiame ežere nepavykus pagauti suaugusių narų, paieškos persikėlė į ežerą už keliolikos kilometrų. Jame buvo sugautas beveik skraidantis stambus jauniklis, greičiausiai patinėlis. Tai buvo vienas iš dviejų vadų jauniklių, implantavus siūstuvą, jis buvo pavadintas Ruriko vardu (*Rurik*). Kaip ir ankstesnis juodakaklis naras, šis jau ankstyvą tos pačios dienos popietę plaukiojo su savo gentainiais.

Kadangi gimtieji narų vandens telkiniai buvo apsupti vasarnamiais, kuriuose dažnai lankydavosi žmonės, kai kurių jų buvo paprašyta paukščius stebeti. Kas kelias dienas tyrejus pasiekdavo žinios, kad narai kartu su šeimos narais užsiima kasdieniais rūpesčiais, normaliai maitinasi, skraidido. Jų siūstuvai sėkmingai siunte duomenis apie jų buvimo vietą iš-

gimtujų ežerų ir aplinkinių vietovių.

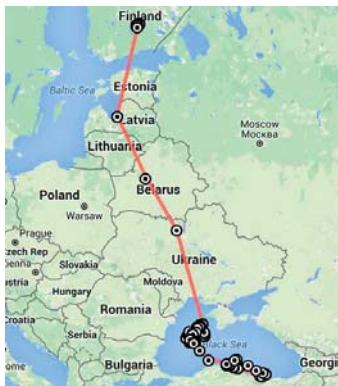
Siūstuvų siunčiami duomenys leido paukščius stebeti jų perėjimo, jauniuklių išsiritimo vietose. Lahja, dar neskraidant jos jauniukliui, palikusi nariuką su patinu, drauge su grupė kitų juodakaklių narų nuolatos skraidydavo į didesnius ežerus ir ten praleisdavo po kelias dienas. Tačiau spalio pradžioje ji persikėlė į dar didesnį ežerą, kurį paliko tik spalio 23 d. Jau spalio 24 d. iš jos siūstuvu buvo gaunami signalai iš Baltijos jūros, pietinės Rygos įlankos dalies. Baltijos jūroje Lahja užsibuvo neilgai. Spalio 26 d. buvo gauti signalai paukščiui skrendant, keli signalai buvo gauti patelei esant netoli Minsko, kitas tos pačios dienos signalas pasiekė iš Kijevo. Spalio 27 d. Lahja jau maudėsi Azovo jūroje, netoli Mariupolio. Tą pačią dieną ji persikėlė į Juodąją jūrą, į pietryčius nuo Krymo. Šioje vietoje, kur gylis yra nuo 1 500 iki 2 000 m, Lahja praleido apie pusantro mėnesio ir tik gruodžio 8 d. pasitraukė piečiau, prie pat Turkijos pakrantės. Prie Turkijos paukštis praleido didžiąją žiemos dalį. Sausio 11 d. siūstuvas išsiuntė pas-

Jauniklio Ruriko migracijos maršrutas

kutinę žinutę, kai paukštis vis dar buvo Turkijoje. Greičiausiai tai buvo siūstovo gedimas, nes paukštis iki tol elgesi normaliai, jo kūno temperatūra buvo iprasta rūšiai.

Jauniklio Ruriko migracija iki žiemojimo vietų buvo ilgesnė. Savo gimtajį ežerą paukštis paliko spalio pradžioje, tikriausiai, kai tik pradėjo skraidinti. Tačiau kituose Suomijos ežeruose jis praleido apie vieną mėnesį ir tik lapkričio 2 d. išskrido iš Suomijos. Lapkričio 3 d. paukštis pasiekė Estijos pakrantę Suomijos įlankoje. Iki lapkričio 5 d. buvo gaunamai signalai iš Baltijos jūros netoli Estijos miestelio Rakverės (*Rakvere*). Bet lapkričio 6 d. Rurikas jau buvo Kije-

Lahjos migracijos maršrutas

vo vandens saugykloje, kuri suformuota užvenkus Dniepro upę. Iš šios užtvankos signalai buvo siūnčiami iki lapkričio 23 d. Po poros dienų jis vis dar laikėsi Dniepro upėje, bet jau apie 150 km į pietus nuo Kiđevo. Lapkričio 27 d. jauniklis 3 dienoms apsistojė Ukrainos ir Moldovos pasienyje esančioje Kučurhano (*Kuchurhan*) užtvankos. Tačiau jau lapkričio 30 d. naras buvo Juodojoje jūroje, piečiau Odesos. Deja, vieną dieną, paukščiui atsidūrus arčiau Odesos, siūstuvas nustojo veikti. Pomenėsio buvo gautas pranešimas apie aptiktą negyvą žieduotą paukštį. Suomijos specialistai mano, jog jis buvo atsikiltinai sugautas žvejų.

Šie duomenys, gauti iš juodakalių narų siūstuvų, patvirtino anksčesnės hipotezes apie šių paukščių migracijos eigą. Suomijos žiedavimo centras turėjo kelis pranešimus apie migracijos metu sužymėtų juodakalių narų aptikimo atvejus Juodosios jūros regione, bet buvo nežinoma, kur skrenda Suomijoje perintys paukščiai. Palyginti su rudakalių narų migracija, juodakalių narai renkasi visiškai kitą žiemojimo vietą ir kitą migracijos kelią. Rudakalių narai gausiai žiemoja Baltijos jūroje, Šiaurės jūroje. Netgi Lietuvoje stebint narų perskridimus jūroje nuo kranto matomas didelis skirtumas tarp juodakalių ir rudakalių narų skaičiaus, tik apytiksliai vienas iš 15–20 stebėtų narų yra juodakalis, kitu – rudakalių.

Zinant šį Suomijos juodakalių narų rudeninės migracijos maršrutą, tikėtina, kad panašiu keliu skrenda paukščiai iš Švedijos, Norvegijos. Todėl nestebina rudens metu didžiuosiuose Lietuvos ežeruose ar vandens saugyklose apsistoję juodakalių narų būreliai. Gali būti, kad mūsų šalyje perintys narai taip pat žiemoja Juodojoje jūroje, nes jų perėjimo arealias Lietuvoje sutampa su juodakalių narų migracijos keliu.

Juodakaklio naro (*Gavia arctica*) jauniklis su siūstuvi Suomijos ežere © Maria Tirkkonen

Prasidėjo naujas Perinčių paukščių atlaso darbų sezonas

Marius KARLONAS, Birutė STUKIENĖ

Lietuvoje atnaujinant Perinčių paukščių atlasą yra iškeltas dvigubas tikslas: laiku pateikti reikiamus duomenis atnaujinamam Europos perinčių paukščių atlasui ir tuo pat metu rinkti detalesnius duomenis nacionaliniams atlasui. Šį darbą mūsų šalyje ėmësi organizuoti Lietuvos ornitologų draugija (LOD), kviesdama aktyviai dalyvauti draugijos narius. Tačiau nacionalinio masto paukščių stebėjimai nebus išsamūs, jei į juos neįstrauks visi šalies ornitologai.

Esame dëkingi savanoriams, per praëjusius metus papildžiusiems duomenis internetinéje duomenų kaupimo aplikacijoje, bet didžiausi darbai dar prieš akis. Iki šio pavasario visoje Lietuvoje esame suvedę tik apie 11 proc. reikiamų nacionalinio atlaso duomenų (vertinant 10×10 km kvadratų ištirtumą). Europiniams atlasui reikalingi mažiau detalius duomenys, todéль čia situacija geresnë ir turime jau nemažą dalį duomenų. Tačiau dar daug svarbių teritorijų nera pakankamai ištirtos, o iš kai kurių regionų duomenų visai neturime. Atsižvelgiant į esamą padėtį ir planuojant tolimesnius darbus, 2016–2017 m. buvo nuspresta daugiausia dëmesio skirti kryptiniam darbui renkant duomenis Europos perinčių paukščių atlasui.

Visiškai įgyvendinti numatytą tikslą ir surinkti 100 proc. duomenų Europos atlasui per ateinančius du sezonus bus nelengva užduotis, kuri pariekalaus dëmesio ir pastangų iš daugelio mūsų. Didelė dalis Lietuvos teritorijos kol kas yra menkai ištirta.

Prasčiausias stebėjimų padengimas išlieka Vidurio Žemaitijoje, todéль stebėtojų, kurie turi galimybę atlkti stebėjimus šiame regione, įsitraukimas į atlaso darbus būtų ypäč vertingas. Kitotoje šalies dalyje taip pat reikalingi išsamesni stebėjimai, taigi yra svarbus didesnis visų savanorių įsitraukimas. Siekiant tikslingai surinkti visus trūkstamus duomenis, atskiriems regionams yra paskirti koordinatoriai, kurie yra atsakingi už darbų organizavimą europiniuose 50×50 km kvadrautuose ir savanorių konsultavimą metodiniai klausimais.

Perinčių paukščių atlaso darbaitiek Europoje, tiek ir Lietuvoje vyksta savanoriškai, taigi rezultatai priklauso tik nuo savanoriškai dirbančių stebėtojų pastangų. Tai tarptautinio lygio išskūkis visiems mums ir puiki proga reikšmingai prisiadeti prie paukščių apsaugos. Tokią galimybę turime tik kartą per 20 metų – pirmasis Europos perinčių paukščių atlasas buvo išleistas 1997 m., o remiantis jo duomenimis parengti svarbūs moksliniai darbai apie ornitofaunos pokyčius žemyno mastu. Šis prasmingas ir įdomus ornitologinis projektas sparčiai įsibeigėja ir įtraukia vis daugiau ornitologų ir paukščių stebėtojų – atlaso duomenų rinkimo darbuose Lietuvosje jau dalyvauja 107 savanoriai!

Siekiant užtikrinti sklandžią projekto eigą ir duomenų kokybę, ši pavasarį LOD rengia net 5 specialius mokymus skirtinguose šalies regionuose, kurių metu savanoriai susipažsta su atlaso duomenų rinkimo metodika,

mokosi pastebeti paukščių veisimosi požymius, nustatyti ar bent įvertinti įvairių rūsių gausumą ir praktiskai bando duomenis rinkti gamtoje. Pasirodys ir videopamokos, kuriose profesionalūs ornitologai dalysis patirtimi, kaip, kur ir kada ieškoti sunkiausiai aptinkamų paukščių rūsių, kaip jas lengviau pastebeti ir nustatyti paukščių perėjimo statusą. Perinčių paukščių aprašymuose bus galima rasti aktualios ir specifinės informacijos apie jų poravimosi, veisimosi ir perėjimo elgseną.

Atlaso savanoriams planuojama pasiūlyti išskirtinių tobulejimo galimybių – nemokamai dalyvauti profesionaliuose paukščių pažinimo mokymuose – plėšriųjų, tilvikinių, kirinių, pelėdininių, vandens paukščių. Šiuos mokymus numatoma rengti tiek atlaso darbų metu, tiek ir po jų. Azartiausiaiems dalyviams bus rengiamos varžybos, o nugalėtojų lauks prizai.

Visi, dalyvaujantys atlaso darbuose, kviečiami stebeti aktualias naujienas LOD svetainės Lietuvos perinčių paukščių (LPPA) rubrikoje ir dalyvaujanti diskusijoje „Facebook“ grupeje „Lietuvos perinčių paukščių atlasas“. Norintieji naujienas bei svarbiausią informaciją gaus elektroniniu paštu. Esant poreikiui, yra galimybė pateikti savo stebėjimų duomenis popierine forma.

Taigi, kviečiame visus aktyviai dalyvauti atlaso darbuose, mokytis ir įgyti naujos patirties. Tegu Jūsų laikas, praleistas gamtoje, iجاuna dar didesnę prasmę!

Daugiau informacijos rasite
www.birdlife.lt/lppa.

TYRULIŲ PELKĖJE TĘSIAMI BUVEINIŲ TVARKYMO DARBAI

Gintaras RIAUBA, Liutauras RAUDONIKIS

Tvarkymo plotas prieš veiklos įgyvendinimą.
Tyruliai, 2015-02-11 © Gintaras Riauba

Lietuvos ornitologų draugija nuo 2013 m. vykdė ketverių metų trukmės projektą „Lietuvos pažeistų durypynų tvarkymas, įgyvendinant Tyrulių PAST (PAST – paukščių apsaugai svarbi teritorija) atkūrimo darbus“.

Pagrindinis projekto tikslas – pagerinti Tyrulių pelkės Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST) tikslinių rūsių – perinčių didžiųjų baublių (*Botaurus stellaris*), švygždų (*Porzana porzana*) ir migruojančių pilkiųjų gervių (*Grus grus*) – bei joms svarbių buveinių būklę, padidinant šioms rūsiams tinkamą buveinių plotus išeksploatuotose Tyrulių pelkės dalyse, atkuriant pelkinėms ekosistemoms formuotis palanką hidrologinį režimą, taip pat mažinant nendrynu ir sumedėjusios augalijos plotus. Atkūrus pažeistą hidrologinį režimą būtų pasiektais ir papildomas teigiamas efektas mažinant CO_2 emisiją, o tai svarbu sprendžiant klimato kaitos problemą globaliu mastu.

Šiame straipsnyje apžvelgiami 2015–2016 m. vykdyti tvarkymo darbai.

Tvenkiniuose augančių nendrynu tvarkymas

2015 m. liepą buvo tęsiami nendrynu tvarkymo darbai šiaurinėje durypyno dalyje esančiuose tvenkiniuose. Juose augančiuose nendrynuose specialia amfibija buvo išpjautos 3–4 m pločio juostos, o tarp jų palikti apie 10 m pločio nepaliesto nendryno plotai. Nendrių stiebai buvo pjaunami po vandeniu, kad jie neautaugtų ir dar bent keleivius metus nesutankėtų. Šia veikla siekiama didelius tankių nendrynu plotus suskaidyti į mažesnius fragmentus ir taip padidinti šių buveinių ekologinę talpą, nes yra žinoma, kad tokia šių buveinių suskaidymas yra naudingas nendrynu pakraščiuose besimaitinančiams ar atvirų vandens plotų vengiantiems paukščiams, kurių populiacijų gausumas taip suskaidžius nendrynas paprastai pagausėja.

Iš viso 2015 m. vasarą ši veikla buvo įgyvendinama 4-iuose tvenkiniuose, kurių bendras plotas sudaro 62 ha. Bendras išpjautų nendrių juostų plotas šiose teritorijose užima kiek daugiau nei 8 ha. Iš viso nuo projekto pradžios tokie darbai atlikti 10-yje tvenkiniių, kurių bendras nendrynu plotas yra daugiau nei 200 ha. Iš viso 2014–2015 m. Tyrulių durypyno tvenkiniuose išpjautų nendrių juostų plotas sudaro 20 ha.

Lyginant Tyrulių PAST 2014–2015 m. saugomų paukščių rūsių monitoringo duomenis, nustatytą, kad tiek didžiųjų baublių, tiek plovinių vištelių gausumas visuose tvarkytuose tvenkiniuose padidėjo. Manome, kad tam įtakos galėjo turėti būtent 2014 m. vasarą pačiuose didžiausiųose durypyno tvenkiniuose sutvarkyti nendrynai, kuriuose buvo išpjauta bemaž 12 ha atviro vandens juostų.

Užmirkusių durypyno plotų tvarkymas

Praėjusį rudenį ir žiema projekto darbų vykdytojai tėsė pradėtus buveinių tvarkymo darbus. Iš tvarkomų plotų buvo šalinama sumedėjusi augalija, šienaujami tankūs

Tas pats tvarkymo plotas (žr. pirmą pagrindinę nuotr.) po darbų. Tyruliai, 2015-05-28 © Gintaras Riauba

nendryna. Tokios priemonės tuose pačiuose plotuose bus kartoamos du kartus. Šie darbai buvo pradėti dar 2015 m. liepą, tada buvo šienaujami dar vegetuojančių nendrių stiebai. Kertant vegetuojančias nendres užpelkėjusiouose durpyno plotuose, siekiama mažinti tankiais nendrynais apaugusias durpyno teritorijas. Taip gerinamas pelkinių buveinių sąlygos, ypač sutankėjusių nendrių stelbiams pelkių augalamams, formuojamos ir palaikomas atviro tipo buveinės, kurios yra svarbios Tyrulių durpyne migracijų metu apsistojančioms pilkosioms gervėms, gulbėms giesmininkėms ir žasims. Tokiose buveinėse aptinkama ir perinčių švygždų, kurių apsaugai įsteigta ši „Natura 2000“ teritorija. Todėl siekėme, kad atkuriamų atvirų buveinių plotai būtų kuo didesni, o esant galimybei susijungtų su panašių savybių turinčiais greta esančiais atvirais plotais. Tam buvo šalinamos tarp jų augančios ir šiuos plotus fragmentuojančios aukštęsnį medžių juostos.

Kai kuriose šiai veiklai išskirtų plotų dalyse sumedėję augalai buvo jau gerokai ugtelejė, todėl pirmasis šios augalijos šalinimas buvo derinamas su miškininkais ir, pagal galiojančias Miškų kirtimo taisykles, galejo būti atliekamas tik nuo rugsėjo 1 d. Taigi, dalis darbų buvo atliekami rudens sezono metu. Dėl itin sausos praėjusių metų vasaros sąlygos šiemis darbams atlkti buvo itin palankios, nes traktoriais buvo išvažiuojamos netgi iprastomis sąlygomis nepasiekiamos nendrynų vietas. Iš viso 2015 m. liepos–rugsėjo mėnesiais nendrės ir sumedėjusi augalija buvo pašalinta 105 ha plote. Dar 26 ha plote ši veikla buvo vykdoma jau antrą kartą.

Prasidėjus žiemai, laukėme užeinančių didesnių šalnų, nes kiti atvirų buveinių formavimo darbai numatyti labiau užmirksniuose durpyno plotuose. Dėl to mechanizuotai šalinti nendrių stiebus ir sumedėjusių augalių čia galima tik susidarius tvirtam išalui. Ignyvendinant šią veiklą yra išjaunami sausi nendrių stiebai, tai padeda sustiprėti būdingiems pelkės augalamams. Pašalinus senus nendrių stiebus, pavasarį atsiranda sąlygos suvešti ir sustiprėti višvomis, kiminams ir kitiems augalamams. Nendrių stiebai „sukyla“ ir sužaliuoja gerokai vėliau nei žemosios žolės, todėl pastarosios spėja sustiprėti. Tokio paskatinimo nauda ištikinome jau po pirmųjų projekto metų, kai žiemą išpj-

vus sausų nendrių stiebus buvusio ištisinio seno nendryno vietoje išryškėjo tiek žemapelkinių vienvynų, tiek tarpinio tipo pelkinių buveinių fragmentai.

Nors beveik visą sausą gana stipriai šalo, kai kurie gilesnio vandens apsemti nendrynai taip ir liko neišpjauti, nes pakankamai tvirtam ledui susiformuoti sutrukėdė prieš šalčius ant nendrių iškritęs purus sniegas. Vis dėlto per šią žiemą nendrynai ir sumedėjusi augalija buvo šalinami 8-iuose tvarkymo sklypuose, o jų bendras plotas siekia 115 ha. Nuo projekto pradžios ši veikla jau vykdoma kiek daugiau nei 200 ha plote.

Sausų durpyno plotų tvarkymas ir hidrologinio režimo atkūrimas

Praėjusių žiemą buvo tešiami ir sausuose durpyno plotuose augančių medžių bei krūmų šalinimo darbai, kurių metu taip pat buvo formuojami atviri buvusio durpyno plotai. Ši veikla praėjusių žiemą buvo vykdoma 4-iuose 50 ha bendro ploto sklypuose. Pirmiausia buvo išjaunami stambesni pavieniai medžiai, kurie iš tvarkymo plotų išvežti. Šią medieną miškininkai panaudos biokuro gamybai. Smulkesni medžiai, krūmai ir kita augalija buvo šalinama specialiomis prie traktorių tvirtinamomis krūmapjovėmis. Norint šiuos buveinių tvarkymo darbus atlkti mechanizuotai taip pat būtinas gerai išalęs gruntas. Kitaip traktorių ir medžiais pakrautų priekabų ratai išpaudžia gilias vėzes.

Sumedėjusios augalijos iškirtimas šiuose plotuose – tik pirmasis darbų etapas. Vėliau čia bus atkuriamas pelkinėms buveinėms formuotis palankus hidrologinis režimas.

Kadangi visoje durpyno teritorijoje šiuo metu yra išlikęs palyginti tankus sausinimo kanalų tinklas ir didelė šiuo griovių dalis tebedrenuoja pelkę, todėl daugelis išeksploatuotų ir aplieštų durpyno plotų tebéra netinkami pelkinėms buveinėms formuotis. Čia vyrauja skurdi augalija, o vietomis tebeplysti plikos durpės plotai. Pelkinių buveinių fragmentų aptinkama tik grunto iðubose arba sausinimo kanaluose, jei ant jų bebrai iširengé užtvankas. Net ir tokiose vietose pelkės renaturalizacija yra labai lėta, nes grunitinio vandens lygis yra pernelyg žemas, o daugumoje hidrologiniam režimui atkurti numatytais plotais auga sausoms ir skurdžiomis augavietėmis būdingi augalai. Paukščių gausumas šiuose plotuose taip pat nedidelis.

Išrengta užtvanka. Tyruliai, 2016-02-18
© Gintaras Riauba

Išpjauta juosta nendryne. Tyruliai, 2015-07-14
© Gintaras Riauba

Tik pašalinus sumedėjusią augaliją, drėgnesnėse šių plotų vietose aptiki perkūno oželiai ar net plovinės vištėlės, pastebėtos maštintis ar perėti besileidžiančios antys. Žiemą šių plotų pakraščiuose neretai matomas grobio tykančios plėšriosios medšarkės. Akivaizdu, kad šių, kol kas skurdžių plotų gamtinė vertė padidės, kai juose susiformuos didesni atviri užmirkusiu buveinėlių plotai.

Pelkėdara palankus drėgmės režimas atkuriamas pagal 2015 m. parengtą Tyrulių pelkės natūralaus hidrologinio režimo atkūrimo projektą, kurį Lietuvos ornitologų draugijos (LOD) užsakymu parengė UAB „Šiaulių hidropojektas“. Projektuodami drėgmės režimo atkūrimo techninius sprendimus, šio projekto rengėjai siekė svarbiausio tiksls: atkurti hidrologinį režimą, kuris būtų palankus pelkių ekosistemoms atskurti ir toliau vystytis, pasirinktuose Tyrulių durpyno plotuose, suplanuojant adekvaciūs vandens lygio pakėlimą ir palaikymą užtikrinančius hidrotechninius sprendimus. Projektas siekia, kad:

- Dirvožemio gruntuvinio vandens lygis ne mažiau kaip 70 proc. atkuriamų teritorijų ploto turi būti kuo arčiau dirvos (durpės) paviršiaus, užtikrinant tai, kad durpės būtų nuolat įmirkusios, tačiau paviršinio grunto pažemėjimo vietose susiformavę atviro vandens telkiniai sudarytų ne daugiau kaip 20 proc. teritorijų ploto;

- Užtikrinti, kad vandens lygis būtų kiek įmanoma pastovesnis;

- Planuojamų užtvankų skaičių ir įrengimo vietas kanaluose parinkti atsižvelgiant į grunto laidumo ypatumus.

Iš viso projekte numatyta įrengti 30 vandens nutekėjimą stabdančių užtvankų 6-iuose pasirinktuose (sausiausiųose) plotuose. Jos bus statomos rankiniu būdu ir tik iš natūralių, vietoje pasiekiamų medžiagų: organinio ar mineralinio grunto, medžių ir krūmų šakų bei plonų rastų.

Pirmąias užtvankas dvieluose šios veiklos įgyvendinimo plotuose UAB „Didysis tyrulis“ darbuotojai įrengė praėjusių metų lapkritį. Iš viso centrinėje Tyrulių pelkės PAST dalyje esančiuose plotuose jau įrengtos 8 užtvankos, kurių poveikį – galėjimą sulaikti iš tvenkiamų plotų kanalais ištekantį vandenį – stebėjome lietingais žiemos pradžios laikotarpiais ir nuturpus sniegui. Nedidelio šių metų pavasario polaidžio metu dauguma mišus įrengtų užtvankų atsidūrė po vandeniu, kurį sulaikė žemiau esančios daug didesnės bebrų užtvankos. Žinoma, esant įsalui, gruntas vandeniu nėra laidus, todėl didžioji paviršinio vandens ir susirenka sausinimo kanaluose. Tačiau tai, kad pagal projektinius reikalavimus įrengtos užtvankos pavasarį atsidūrė po vandeniu, parodo, jog vandens nuotekis iš šių plotų yra palyginti didelis. Tikimės, kad pasibaigus pavasario polaidžiui šiuo metu sausose durpyno plotuose įrengtos užtvankos sulaiks didžiąją dalį vandens, kuris gyvybiškai būtinės, kad pelkinės buveinės atskurtų.

Nuo projekto pradžios sumedėjusi augalija pašalinta 158 ha plote ir šie darbai bus tėsiami ateinantį sezoną. Drėgmės režimo pokyčiai, įrengus visas planuojanamas užtvankas, palies ne mažiau kaip 250 ha atkuriamo durpyno plotų.

Sunkumai, su kuriais susiduriama atliekant buveinių tvarkymo darbus

Vienas iš labiausiai suplanuotų darbų eigą koreguojančių veiksmų yra orų sąlygos žiemą, ypač tvarkymo plotuose kertant ir išvėžant sumedėjusią augaliją. Kaip minėta, tvarkymo darbai užmirkusiuose durpyno plotuose gali būti atliekami tik tada, kai gruntas yra pakankamai išsalęs ir juo gali važiuoti sunkioji technika. Jau pirmojo darbų sezono metu pastebėjome, kad tokios sąlygos susidaro tik po didžiųjų šalčių, kai oro temperatūra bent 2–3 paras iš eilės laikosi apie minus 20 laipsnių. Tačiau jei prieš šalnas susidaro bent kelių centimetro sniego danga, dalis plotų, ypač apaugsiu tankiaisiais nendrynais, gruntas ar ledo danga išlieka palyginti netvirti. Visi buveinių tvarkymo darbai atliekami buvusiuo-se durpių kasimo plotuose, kurie baigus jas kasti buvo aplieisti ir kuriuose kelis dešimtmečius sąlygos stipriai nesikeitė. Nors kuriuose plotuose pelkiniai buveinių atskūrimą paspartino bebrai, sausenesi plotai ilgainiui pradėjo užželti beržais, todėl, vykdant miškų inventorizaciją, jie identifikuoti kaip miško sklypai. Dėl to visi sumedėjusios augalijos šalinimo darbai derinami su ūkinę veiklą miškuose reglamentuojančiais teisės aktais – Miškų įstatymu ir Miško kirtimų taisyklėmis. Nors pagal LR Vyriausybės patvirtintą Tyrulių botaninio-zoologinio draustinio tvarkymo planą didžioji buvusio durpyno dalis yra išskirta kaip biologiskai vertingos savaime atskuriančios pelkės arba durpyno tvarkymo ar išekspluatuoto durpyno renatūralizacijos zona, daugelyje projekte numatytyų tvarkymo plotų, kuriuose inventoriuoti miško sklypai, atvirų buveinių formuoti nebuvo galima. Todėl leidimai atviriems pelkės plotams formuoti buvo išduodami tik vietoms, kuriose, paskutinės miškų inventoriacijos duomenimis, dar nebuvuo susiformavęs miškas. Atitinkamai teko koreguoti savo darbų planus. Džiugu, kad Tytuvėnų miškų urėdija atsiliepė į LOD iniciatyvą ir sutiko patikslinti miškotvarkos projektą, pietinėje durpyno dalyje numatant formuoti didelius atvirų buveinių plotus, kuriuose ir ateityje būtų palaikomas pelkinėms buveinėms atskurti tinkamos sąlygos. Šiaulių miškų urėdijos miškuose miškotvarkos projektavimo darbai vyksta šiuo metu, todėl tikimės, kad bent dalyje šiai urėdijai priskirtų tvarkymo plotų pavyks numatyti atvirų buveinių atkūrimo darbus.

Įgyvendinamų priemonių poveikis Tyrulių durpyno paukščiams

Šiuo metu Tyrulių pelkės PAST tikslinai saugomas 3 paukščių rūšys – perintys didieji baubliai ir švygždos bei migruojančios pilkosios gervės. Ši pelkė taip pat svarbi ir kaip plovinių vištelių perėjimo vieta. Šių rūšių populiaciją gausumą nuo projekto įgyvendinimo pradžios stebi 2 projekto darbuotojai, kurie vykdo šių paukščių apskaitas ir stebi su buveinių tvarkymo veiklų įgyvendinimu susijusius ornitofaunos pokyčius.

Pilkųjų gervių gausumą rudeninės migracijos metu projekto ornitologai stebi nuo 2013 m. Pirmaisiais metais vienos apskaitos metu suskaičiuota maždaug 1 200 durpyno nakvojančių paukščių, 2014 m. – apie 2 000, o

2015 m. – apie 1 600 gervių. Tikruosius jų gausumo pokyčius įvertinti palyginti sunku, nes stebint nakvoti besirenkančias ar ankstį rytę maitintis išskrendančias gerves, neįmanoma nustatyti, kokia dalis stebimų paukščių yra apsistoję ilgesniams laikui, kiek jų kasdien išskrenda žiemoviečių link ir kokiu skaičiumi sankaupas papildo iš šiauresnių regionų atskrendantys paukščiai. Galima tik konstatuoti, kad vienu metu Tyrulių durpyne nakvynės vietas gali rasti apie 2 000 gervių. Teritorijoje įgyvendinami atvirų buveinių formavimo darbai akivaizdžiai turi teigiamą poveikį migruojančioms gervėms. Tai liudija ir vasarą stebimų neperinčių paukščių sankaupos. Po pirmojo stebėjimų sezono, 2014 m. vasarą, viename naujai suformuotame maždaug 20 ha plote buvo apsistoję apie 200 neperinčių gervių. 2015 m. birželio–liepos mėnesiais šiuose plotuose suskaiciavome jau ne mažiau kaip 300 paukščių. Rudenį durpyne nakvojančios gervės taip pat naudoja naujai suformuotas atviras buveines.

Pelkinių buveinių atkūrimas pasaulyje šiuo metu sulaukia itin didelio gamtosaugininkų ir visuomenės dėmesio. Mat čia iš pelkinių augalų liekanų besiformuojančiame durpių klode tūkstančiams metų „užrakinami“ didžiuliai iš atmosferos asimiliuojami anglies kiekiai. Dėl to Tyrulių pelkės atkūrimas taip pat svarbus ir šiuo, itin aktualiu kovos su globalia klimato kaita aspektu.

Nendrynuose perintiemis paukščiams šių buveinių tvarumas taip pat turėjo teigiamos įtakos. Lyginant 2014 ir 2015 m. duomenis, nustatyta, kad didžiųjų baublių skaičius 2015 m. padidėjo maždaug 20 proc. Pirmajį tyrimų sezoną aptikta 19–20 teritorijas užėmusių patinų, o 2015 m. jų skaičius siekė 24. Praeūsais metais durpyno tvenkiniuose labai padaugėjo ir plovinių vištelių, rudakaklių kragų. Tikėtina, kad tokiemis pokyčiams didžiausios įtakos turėjo „vandens pakraščio efekto“ formavimas tankiuose nendrynuose, juose išpjaunant 3–4 m pločio juostas. Visos aptiktos plovinių vištelių ir daugiau kaip 80 proc. didžiųjų baublių buvo pastebėta būtent tvarkymo plotuose.

Kviečiame apsilankysti atkuriamoje Tyrulių pelkėje

Kviečiame apsilankysti Tyrulių pelkės paukščių apsaugai svarbioje teritorijoje, susipažinti su šios teritorijos gamtinėmis vertybėmis ir projekto metu įgyvendintomis veiklomis.

Visą Tyrulių pelkės PAST esame įpratę skirtysti į šiaurinę, centrinę ir pietinę dalis. Šias buvusios pelkės dalis galima pasiekti išilgai visos teritorijos nusidriekusių keliukų, kuris eksploatuojant durpyną buvo naudojamas kaip

durpes iš teritorijos išvežančio geležinkelio pylimas. Igyvendinant projektą šis keliukas buvo sutvarkytas priešgaisrinės apsaugos poreikiams, todėl lankytojai pėšiomis ar automobiliu gali pasiekti ir pačias nuošaliausias teritorijos vietas. Iš keliukų galima patekti iš Tyrulių gyvenvietės ir nuo Šiaulių–Tytyvėnų kelio. Važiuojant iš abiejų pusių, patekus į PAST, bus galima rasti projekto metu įrengtus stendus. Planuojant apsilankytį šioje teritorijoje būtina žinoti, kad centrinėje PAST dalyje esančioje eksplatuojamoje durpyno dalyje nuo pavasario iki rudens dirba sunkioji technika, todėl lietingais laikotarpiais kai kurie kelio ruožai lengvaišais automobiliais gali būti neišvažiuojami. Taip pat prašome atminti, kad tam tikrose kelio vietose yra įrengtos kelio užtvaros, kurios transporto judėjimą teritorijoje gali riboti saugomoms paukščių rūšims itin jautriais laikotarpiais – paukščių veisimosi metu (balandžio–birželį) ir rudenį (rugpjūčio–spalį), kai Tyruliųose renkasi nakvoti migruojančios pilkosios gervės. Šiais laikotarpiais rekomenduojame teritorijoje tik vaikščioti ir stengtis netrikdyti laikinųjų pelkės gyventojų.

Pirmausia rekomenduojame apsilankytį dviejuose projekto metu pastatytuose stebėjimo bokštose, kuriuose įrengti informaciniai stendai su teritorijos schema ir informacija apie svarbiausias projekto veiklas. Plotuose, kuriuose siekiama atkurti pelkinėms buveinėms formuotis būtinės sąlygas, galima rasti tokią vietą, kur buveinės atskurti pradėjo natūraliai. Priklasomai vyraujančio grunto ir drėgmės sąlygų, šiuose plotuose galima aptikti įvairių atsikuriančių pelkinių buveinių fragmentų ar skirtiniems pelkių tipams būdingų augalų rūšių. Užmirkusiuose plotuose, kur, šalinant sumedėjusią augaliją, formuojamos atvirių buveinės ar mažinamas sausumos augančių tankių nendrynuose, anksti pavasarį perėti tinkamų vietų žvalgytuves pradedama sugrižusios gulbės giesmininkės, gervės ir kiti paukščiai. Šiuose plotuose visą vasarą laikosi neperinčios, o rudenį apsistoją migruojančios gervės. Trečioji vieta, kurią verta aplankyti Tyruliųose, – durpyno tvenkiniai. Juose nuo pat ankstyvo pavasario girdimi garsiai baubiantys didieji baubliai, triukšmingas tuoktuves rengia rudakakliai kragai, o sutemos „koncertuoja“ ilganapės ir plovinių vištelių. Užpelkėjančiuose tvenkiniuose pakraščiuose išskuria ir švygždos, perkūno oželiai, migracijų metu apsistoją įvairūs tilvikai.

Naujausią informaciją apie vykdomus Tyrulių pelkės tvarkymo darbus, paukščių stebėjimus ar kitas projekto veiklas rasite projekto svetainėje www.tyruliai-life.lt.

Projektas „Lietuvos pažeistų durpynų tvarkymas, įgyvendinant Tyrulių PAST atkūrimo darbus“ (angl. *Demonstrative restoration of the Tyruliai bog as a part of the initiative of the re-wetting of Lithuanian peatlands; Tyruliai-Life; LIFE12 NAT/LT/001186*) įgyvendinamas Lietuvos ornitologų draugijos kartu su partneriu UAB „Didysis tyrylis“. Projektas finansuojamas iš ES aplinkos finansinės programos „LIFE+“, LR aplinkos ministerijos administruojamų Lietuvos nacionalinio bendrojo finansavimo lėšų „LIFE+“ projektais įgyvendinti, ir projekto partnerių lėšų. Projekto pradžia – 2013 m. rugpjūtis, planuojama pabaiga – 2017 m. rugpjūtis. Interneto svetainė: www.tyruliai-life.lt.

Nuodėgulės (Morus bassanus) išleidimas į žvejų tinklą © Julius Morkūnas

Ornitologai ir žvejai ieško efektyvių priemonių, mažinančių vandens paukščių žūtį žvejybiniuose tinkluose

Julius MORKŪNAS

Lietuvos ornitologų draugijos (LOD) specialistams, dirbantiems su vandens paukščių priegauda jūroje, žiemos periodas yra pats darbymetis. Vykdant SEGRE fondo finansuojamą bendrą LOD ir „Birdlife International“ projektą „Jūrinių paukščių priegaudos mažinimas Europoje“, visą rudens ir žiemos laikotarpį ornitologai kartu su žvejais bando pagal mokslyinkų rekomendacijas pagamintus specialius modifikuotus statomuosius tinklus, kurie turėtų sumažinti jūrinių paukščių žūtį žvejybos įrankiuose.

Kiekvieną žiemą prie Lietuvos Baltijos jūros krantų žiemočiai susirenka tūkstančiai jūrinių paukščių. Nesenai vykdytų žiemojančių vandens paukščių apskaitų metu šalies pajūryje buvo užregistruota daugiau kaip 8 tūkst. vandens paukščių. Deja, ne visiems iš jų pavys sulaukti pavasario. Dalis paukščių jau įkliuvi į žvejybinius tinklus, skirtus menkėms ir stintoms gaudyti. Praeju sių metų lapkričio ir gruodžio mėnesiais aktyvios menkių žūklės metu žvejams atsiskirtinai į tinklus įkliuvi nuodėgulių, rudakaklių narų, ledinių ir juodujų ančių. Daugiausia paukščių įsipainiojo ir žuvo jūroje ties Kuršių nerija dirbančių žvejų tinkluose. Per praėjusį rudenį ir žiemą iš dešimties žvejų, kurie bendradarbiauja su LOD siekiant sumažinti paukščių priegaudą, gauta daugiau nei 120 žuvusių paukščių. Ties Kuršių nerija dažniausiai į tinklus

įsipainioja nuodėgulės, retokai ledinės antys ar rudakakliai narai. Vietovėje nuo Olando Kepurės iki Palangos dažniausiai į tinklus įkliūva ledinės antys, viena kita nuodėgulė, naras.

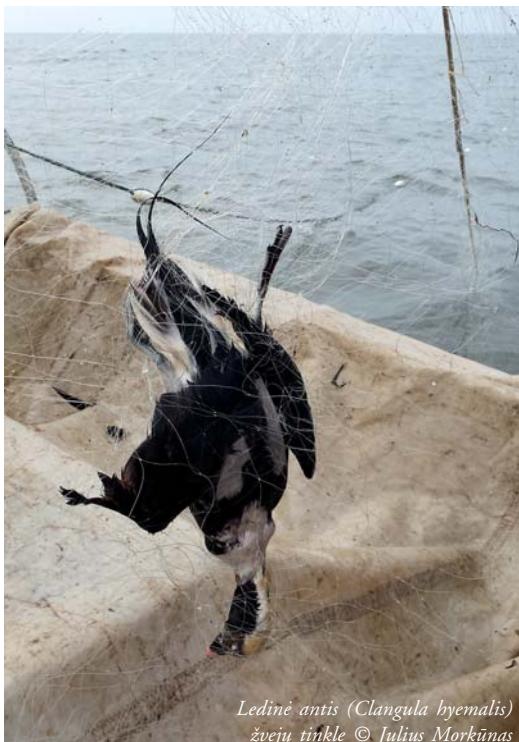
LOD pagamino ir žvejams išbandyti davė 84 modifikuotus tinklaičius, ant kurių buvo pritvirtinti specialūs tinklų matomumą didinantys sintetinės medžiagos kvadratai. Negalutiniai duomenimis, modifikuoti tinklaičiai padėjo sumažinti paukščių priegaudą žvejybos įrankiuose iki 30–40 proc. Tai yra mažas žingsnelis mažinant paukščių žūtį tinkluose, tačiau vis vien išgelbėta nemažai žiemojančių vandens paukščių.

LOD optimizmo suteikia ir Juodkrantės žvejo Arūno Grigaičio mintys: „*Mes nenorime gaudyti paukščių, mūsų tikslas yra žuvys, paukščiai mums nereikalingi, jų ir gaila, ir tinklus jie suvelia. Žvejočiau su paukščių atbaidančiais tinklais, nes didelio skirtumo tarp modifikuotų ir iprastų tinklų žuvų laimikiui nematyti.*“

Besitęstant žiemai ir aktyviai pavasarinei žvejybai, toliau renkami duomenys apie paukščių priegaudą ir apie modifikuotų tinklaičių įtaką sugaunamos žuvies kiekiui. Todėl tik pavasario pabaigoje galėsime tiksliau įvertinti paukščių priegaudos mastus Lietuvos pakrantėje ir išsi-aikinti, kuriose vietose žūsta daugiausia paukščių.

Žveju laimikis: žuvys ir jūrinių ančių priegauda © Julius Morkūnas

Ledinė antis (*Clangula hyemalis*) žvejų tinkle © Julius Morkūnas

Labai džiugu, kad pavyko rasti bendrą kalbą su žvejais, ypač su Priekrantės verslinės ir rekreacinės žuvininkystės asociacija. Kai žvejai įsigilina į paukščių priegaudos problemą ir pamato jos mastus, patys imasi siūlyti, kaip būtų galima sumažinti paukščių žūtį. Su bendradarbiau-

Paukščių priegaudai mažinti skirti juodi kvadratai su baltais apvadais, užkabinti ant žvejybinio tinklaičio © Julius

jančiais žvejais pavyko sukurti sistemą, pagal kurią kiekvienas žvejys informuoja LOD apie sugautus paukščius.

Ateinančiais metais LOD yra numačiusi išbandyti ir kitas paukščių atbaidymo priemones, tvirtinamas ant žvejybinių tinklų. Kuo daugiau tinklų matomumą didinančių priemonių bus išbandyta ir įvertintas jų veiksmingumas mažinant paukščių priegaudą, tuo realesnė tampa galimybė naudoti tik saugesnius paukščiams žvejybos įrankius ir taip mažinti jų žūtį tinkluose. Kol kas nėra sudaryto ir patvirtinto veiksmingų priemonių, kurios sumažina paukščių priegaudą statomosiuose tinklaičiuose, sarašo. Dar reikia atliliki nemažai bandymų, kol bus galima vienareikšniškai siūlyti naudoti vieną ar kelias veiksmingas priemones žiemojančių jūrinių paukščių apsaugai.

FONDATION SEGRÉ

Juodagurklis erškėtžvirblis (*Prunella atrogularis*).
Ventės ragas, 2015-12-24 © Vytautas Eigirdas

2015 m. gruodžio 24 d. Ventės rage voratinkline gaudykle sugauta nauja paukščių rūšis Lietuvoje – juodagurklis erškėtžvirblis (*Prunella atrogularis*). Paukštis nuo iprasto mūsų šalyje (tiesa, ne žiemos metu) paprastoto erškėtžvirbllio (*Prunella modularis*) išsiskyrė juodu viršugalviu ir pagurkliu, balkšvai gelvu antakiu ir oranžine krūtinė. Išvaizda daugiausiai priminė Lietuvoje jau registruotą sibirinį erškėtžvirblį (*Prunella montanella*), nuo kurio labiausiai išsiskyrė juodu pagurkliu. Paukštis sužieduotas, išmautotas ir paleistas. 2015 m. gruodžio 29 d. jis dar kartą pastebėtas maždaug už šimto metrų nuo pagavimo vietas.

Iš artimesnių Lietuvai šalių juodagurkliai erškėtžvirbliai gyvena Rusijoje, Uralo kalnuose. Europinę populiaciją sudaro 1 500–2 500 perincių porų. Minėtoje vietovėje gyvena *P. a. atrogularis* porūšis. Šis porūšis žiemoti skrenda į Centrinę ir Pietų Aziją (Iranas, Afganistanas, Turkmenistanas ir pan.). Porūšis *P. a. huttoni* perį pietrytinėje Kazachstano dalyje, vakariname Mongolijos, Kinijos pakraštyje, Kirgizstane, Tadžikistane, rytinėje Uzbekistano dalyje ir yra iš dalies sėslus.

Juodagurklis erškėtžvirblis (*Prunella atrogularis*). Ventės ragas, 2015-12-24
© Vytautas Eigirdas

Juodagurklio erškėtžvirbllio aptinkimo vietas Europoje pažymėtos raudonai, perėjimo sritys – žalia spalva

ir 5-oji nauja paukščių rūsis, aptikta 2015 m. mūsų šalyje. Prieš juodagurklį erškėtžvirblį 2015 m. dar buvo pastebėti šie paukščiai: paprastasis stenpinis vieversys (01-26), tundrinis sējikas (05-20), garbanotasis pelikanas (05-21), mažoji švygžda (05-28).

BLACK-THROATED ACCENTOR WAS TRAPPED IN VENTĖS RAGAS

Vytautas EIGIRDAS

Summary. On December 24th, 2015 a new bird species for Lithuania - Black-throated Accentor was trapped and ringed in Ventės Ragas Ornithological Station.

Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2015– 2016 m. žiema

Parengė Vytautas JUSYS

Ši 2015–2016 m. žiema pastebėtų paukščių suvestinė parengta pagal Lietuvos ornitofaunistinės komisijos (LOFK) sudarytą paukščių sąrašą. Pateikiama tik konkreči informacija – paukščio rūsiis (porūsiis), stebėjimo data ir vieta, stebėtų paukščių skaičius, kai kuriais atvejais – ir jų lytis bei amžius.

Kai kurių rūšių paukščių stebėjimams reikia pildyti specialei LOFK anketą. Ją rasite: www.birdlife.lt/index.php/lofk/lietuviu_ir_anglu_kalbomis.

Informaciją, apie kokias paukščių rūsius ir kokiui laikotarpiu LOFK renka stebėjimus, rasite: <http://www.birdlife.lt/index.php/lofk/lt-pauksciai>.

MAŽOJI GULBĖ (*Cygnus columbianus*)

2015-12-04 užlietose pievoje prie Priekulės plaukiojo 7 (E. Užpelkis, A. Macikas), 12-12 Raseinių r. Gabšių žuv. tv. – 10, Paupio žuv. tv. – 4, Alsolos žuv. tv. – 11 (J. Morkūnas), 12-20 Simno žuv. tv. – 2 (G. Kiela, M. Karlonas, B. Stukienė, V. Rudžiškiene, L. Mekionis), 12-26 Kieraviškių žuv. tv. – 5 (J. Morkūnas), 12-26 Simno žuv. tv. – 3, Dusios ež. – 1 (A. Petraška), 12-27 Nemune žemiu Panemunės tilto (Kaune) – 1 (A. Kvaraciejus).

2016-01-24 ties Šančiais Kaune matyta 1 (R. Adomoniene), 01-30 prie Kauno HE – 2 (S. Praškevičius).

2016-02-05 stebėta Kantvainių k. Klaipėdos r. (M. Briedis), 02-07 užlietose pievoje prie Sakučių – apie 20 (G. Gražulevičius), 02-15 Nemuno deltoje prie Sausgalvių – 3 (A. Šimkus), 02-16 Pašerkšnės tv. Mažeikių r. – 1 (R. Kinduris), 02-17 prie Alkos Šilutės r. – 4 (A. Šimelis) [AS].

GULBĖ GIESMININKĖ (*Cygnus cygnus*)

2015-12-01 Vasaknų žuv. tv. Zarasų r. stebėta 12 paukščių (D. Norkūnienė), Paupio žuv. tv. Raseinių r. – 54, 12-02 prie Rūkų Skuodo r. praskrido 20+8+10+18+1 (A. Naudžius), Rokiškio žuv. tv. – 84 (D. Norkūnienė), 12-04 netoli Priekulės – 119 (E. Užpelkis, A. Macikas), 12-05 Drusckūnų k. laukuose Varėnos r. – 58 (R. Miliunas), 12-06 Paluknio pievoje – 23 ir Papio ež. Šalčininkų r. – 6 (A. Šimkus), 12-08 Kopgalyje praskrido 6 (S. Karalius), 12-12 laukuose prie Pareizgupio, netoli Paupio žuv. tv., Raseinių r., – 87 (J. Morkūnas), lauke prie Martynaičių miško Radviliškio r. – 14 (M. Kazlauskas), 12-13 Beičių tv. Rokiškio r. – apie 30 (B. Stukienė), 12-14 ties Katvainių k. Klaipėdos r. praskrido 11 (M. Briedis), Ventės rage – apie 50 (V. Eigirdas), Kopgalyje – 7 (S. Karalius), 12-16 prie Daniliškių Pasvalio r. – 5 (A. Naudžius), Gapšių žuv. tv. – 10 (V. Kilčauskas), 12-17 Kuršių mariose prie Kiaulės nugaros salos – 20 (J. Morkūnas, Ž. Venckutė),

Raguotasis vieversys (*Eremophila alpestris*).

Vainatrakio k., Kauno r., 2016-01-24 © Marius Karlonas

Kiekvieno stebėjimo pabaigoje skliausteliuose išrašyta stebetojo (-ų) pavardė (-ės), taip išsaugoma konkretaus atvejo stebėtojo autorystė.

Sutrumpinimai:

[VS] – vėlyvas stebėjimas;

[AS] – ankstyvas stebėjimas;

[15] – kelinta šios rūšies registracija Lietuvoje;

[DB] – didelis būrys.

12-18 Voveriškių k. Klaipėdos r. – 6 (M. Briedis), 12-20 Simno žuv. tv. – 84, Dusios ež. – 17, Metelio ež. – 15 (L. Mekionis, G. Kiela, M. Karlonas, B. Stukienė, V. Rudžiškiene), prie Kauno HE – 2 (A. Šimkus), 12-21 Gulbinų tv. Biržų r. – 5 (A. Naudžius), 12-24 šalia Skabeikių Ukmergės r. – 1 (A. Šimkus), 12-25 Karpynės tv. Raseinių r. – 72 (S. Karalius), 12-26 Laidininkų k. Kretingos r. – 14 (V. Laukžemis), Kietaviškių žuv. tv. Elektrėnų sav. – 14 (J. Morkūnas), Simno žuv. tv. – 102, Dusios ež. – 23, Metelio ež. – 4 (A. Petraška), užlietose Nemuno deltos pievoje prie Sausgalvių – apie 500 (P. Bagdonas, E. Užpelkis), prie Kintų – 1 (A. Šimelis, J. Meškauskas), 12-28 Kontvainių k. Klaipėdos r. – 59 (M. Briedis), virš Adomiškio miško Ukmergės r. – 4 (A. ir K. Jarmalavičiai), Kūlupėnų k. Kretingos r. – 2 (A. Kubilius), palei Nemuną ties Karkazų k. Šakių r. praskrido 25+20+4 (R. Juškaitis), 12-29 netoli Žebrokų Skuodo r. – 35+7+6, 12-30 netoli Rūkų Skuodo r. – 5 (A. Naudžius), prie Kauno HE – 21 (A. Šimkus), 12-31 Kūlupėnų k. Kretingos r. – 15 (A. Kubilius), ties Karkazų k. Šakių r. – 6 (R. Juškaitis), Kogalyje – 11 (S. Karalius), Stulgų k. Šakių r. – 12 (O. Atkočaitis).

2016-01-01 pajūryje prie Šventosios praskrido 25 (V. ir V. Laukžemai), panemune ties Kiduliais Šakių r. – 9 (O. Atkočaitis), 01-02 ties Karkazų k. Šakių r. – 2 (R. Juškaitis), 01-03 Dusios ež. stebėta apie 120 (A. Petraška), Kaune prie HE – 45 (M. Karlonas, A. Aleliūnas), 01-10 Varduvos up. ties Judeikių k. – 3, Ventos up. ties Kuodžių k. Mažeikių r. – 9 (D. Makavičius, N. Vėlavičienė), 01-15 Klaipėdos uosto akvatorijoje – 12+4 (G. Gražulevičius), 01-16 Vokės up. netoli Melekoniu k., Vilniaus r. – 8 (S. Minkevičius ir kt.), Šventosios up., Antalieptėje, Zarasų r. – 7 (A. Čerkauskas), Nemune Kaune – 70 (G. Eigirdas, P. Ignatavičius, A. Aleliūnas), 01-29 Kapstato ež. Klaipėdos r. – 2 (G. Gražulevičius).

2016-02-02 Sartų ež. properšoje ties Dusetomis Zarasų r. – 5 paukščiai (D. Norkūnienė), 02-04 Stulgų k. Ša-

Kanadinės berniklės (*Branta canadensis*). Raseinių r., 2015-12-14 © Vytalius Judickas

Baltaskruostės berniklės (*Branta leucopsis*). Būtingė, 2016-01-17 © Vaidotas Laukžemis

kių r. – 5 (O. Atkočaitis), 02-05 Kantvainių k. Klaipėdos r. – daugiau kaip 30 (M. Briedis), Šaipiūose Klaipėdos r. – 4 (D. Račkauskaitė). Vélesni stebėjimai neberegistruoti.

ŽELMENINĖ ŽĀSIS (*Anser fabalis*)

2015-12-04 užlietoje pievoje prie Priekulės plaukiojo 2 (E. Užpelkis, A. Macikas), 12-19 stebėta Nemuno pakrantėje ties Žemaisiais Šančiais Kaune (K. Bilinskas), 12-20 Būtingėje – 2 (V. Laukžemis), 12-26 Žuvinto ež. – 145 (A. Petraška), 12-27 ir 12-31 Nemune prie Panemunės tilto Kaune – 1 (A. Kvaraciejus, K. Bilinskas), 12-28 Kopgalyje praskrido 2 (S. Karalius).

2016-01-03 prie Kauno HE – 3 paukščiai (M. Karlonas, A. Aleliūnas), 01-09 Nemune Kaune – 1 (K. Bilinskas), 01-29 Lapiškių k. Biržų r. praskrido 4 (B. Maldūnienė).

2016-02-01 vis dar stebėta Nemune Kaune (S. Praškevičius). 02-05 Voverių k. Klaipėdos r. praskrido 34+2 (M. Briedis), 02-11 netoli Kūlupėnų – 7 (G. Gražulevičius), 02-15 prie Drevernos matyta 80, prie Stankiškių ir Mingės – 10, Rupkalviuose – 19, prie Plaškių – apie 300 (A. Šimkus) [AS]. Kadangi prasidėjo migracija, kiti stebėjimai neberegistruoti.

BALTAKAKTĖ ŽĀSIS (*Anser albifrons*)

2015-12-20 Kaune prie Aleksoto tilto stebėta 3 ir prie Panemunės tilto – 1 (A. Šimkus). 12-31 vis dar laikosi 1

paukštis Nemune ties Šančiais Kaune. Jis čia matytas ir 2016-01-09 (K. Bilinskas).

2016-01-03 matyta Ventos up. prie Mažeikių (D. Makavičius, N. Vėlavičienė).

2016-02-16 Nemuno deltoje ties Žalgirių mišku praskrido 16-os paukščių būrelis (B. Belchev, P. Bagdonas), 02-24 Nidoje – 2 (K. Castren), 02-26 Agluonėnuose Klaipėdos r. – pavienės (M. Briedis), 02-27 laukose ties Šilgaliiu Panevėžio r. – apie 100 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas), 02-28 Rusnės saloje – apie 380 (K. Castren) [AS].

PILKOJI ŽĀSIS (*Anser anser*)

2015-12-06 ties Svencele praskrido 2 (A. Škimelis), 12-21 Kopgalyje – 2 (S. Karalius), 12-26 Nemuno deltoje prie Sausgalvių – 3, Rusnės saloje – 5 (P. Bagdonas, E. Užpelkis), 12-28 Kopgalyje praskrido 4 (S. Karalius).

2016-01-29 netoli Sakučių Šilutės r. iš balos pakilo 9-ių paukščių būrelis (V. Eigirdas), 01-31 Rusnės saloje matyti 11 ir 6 paukščiai (E. Užpelkis).

2016-02-04 Nemuno deltoje prie Stankiškių stebėtos pirmos 6 sugrižusios (V. Eigirdas), 02-06 – Papio ež. Šalčininkų r. – 2 (A. Šimkus), 02-07 dvi parskrido tarp Papio ež. ir Baltosios Vokės (S. Minkevičius, S. Minkevičienė), šalia Žuvinto – 2 (A. Petraška), 02-13 Nemuno deltoje Rupkalviuose – 2+6 (E. Užpelkis) [AS]. Kadangi prasidėjo migracija, kiti stebėjimai neberegistruoti.

KANADINĖ BERNIKLĖ (*Branta canadensis*)

2015-12-04 plaukiojo Minijos užlietose pievose prie Prieikulės (E. Užpelkis, A. Macikas) [134], 12-06 Stonų k. tv. Raseinių r. stebėti 3 paukščiai (V. Judickas) [135], 12-29 prie Sausgalvių – 1 (P. Bagdonas) [136].

2016-01-15 jūroje ties Kogpaliu plaukiojo 3 paukščiai (K. Castren, S. Karalius) [137].

BALTASKRUOSTĖ BERNIKLĖ (*Branta leucopsis*)

2015-12-02 ir 12-05 želmenyse prie Būtingės stebėta 47 (A. Naudžius, V. ir V. Laukžemai), 12-15 Liberiškio tv. Panevėžio r. – 1 (S. Gudzinevičius), 12-09 netoli Panemunės tilto Kaune – 2 (K. Bilinskas), 12-20 prie Būtingės – 16 (V. Laukžemis), 12-27–12-31 dvi tebebuvo prie Panemunės tilto Kaune (A. Kvaraciejus, A. Šimkus, K. Bilinskas).

2016-01-10 dvi vis dar laikėsi Kaune (A. Kvaraciejus), 01-16 želmenyse prie Būtingės matyta 22. 01-15 – likę 20, 01-16 – 18 (V. Laukžemis ir kt.), 01-18 lauke netoli Girkačių Klaipėdos r. matyta 1 (G. Gražulevičius), 01-23 Kalotėje Klaipėdos r. – 29 (J. Morkūnas, R. Morkūnė).

2016-02-05 matyta Apaščios up. ties Totoriais Biržų r. (A. Naudžius).

URVINĖ ANTIS (*Tadorna tadorna*)

2016-02-27 Nemuno deltoje matytos pirmosios sugrižusios urvinės antys – 10+1 (E. Užpelkis) [AS].

EURAZINĖ CYPLĖ (*Anas penelope*)

2015-12-14 Kuršių mariose prie Ventės rago stebėta 1 (V. Eigirdas), 12-30 – jūroje ties Šventają – 2 (A. Naudžius). Kaune gruodžio mén. daugiausia stebėta 20–30 d. – apie 60 individų (A. Šimkus ir kt.).

2016-01-06 Šešupėje Marijampolėje matyta 1 (I. Šalaševičius). Kaune sausio mén. daugiausia matyta 2016-01-30 – 28 paukščiai (A. Šimkus).

2016-02-01 Nemuno salos pakraštyje stebėta besiilsint 11 paukščių ir einant trasa Šančių lesyklai–Aleksoto tiltas rytu kryptimi praskrido 3 pulkeliai po 10–12 paukščių (S. Praškevičius), 02-13 Nemuno deltoje, Rupkalviuose, – ne mažiau kaip 20 paukščių (E. Užpelkis) [AS]. Vėlesni stebėjimai neberegistravoti.

PILKOJI ANTIS (*Anas strepera*)

2015-12-19 Nemune tarp Panemunės tilto ir Šančių stebėtos 2 patelės (K. Bilinskas).

2016-01-09 Nemune Kaune matyta patelė, 01-15 – patinas (K. Bilinskas), 01-30 – patinas (A. Šimkus).

RUDAGALVĖ KRYKLĖ (*Anas crecca*)

2015-12-20 Kaune daugiausia stebėta prie Aleksoto tilto – mažiausiai 21 ir 1 prie Nemuno salos (A. Šimkus), 12-29 stebėta Rąžės up. Palangoje (M. ir L. Šniaukštės), 12-31 patinukas praskrido Kogpalyje (S. Karalius).

2016-01-04 matyta Smardonės up. Biržų r. (B. Malduniene), 01-12 – patelė Smardonės šaltinyje Likėnuose (A. Naudžius). Kaune daugiausia matyta 20 paukščių – 2016-01-31 būrelis (20 paukščių) praskrido virš Nemuno salos (K. Bilinskas).

2016-02-26 karjere ties Agluonėnais Klaipėdos r. plaukiojo dvi poros (M. Briedis), 02-28 Rusnės salos laukuose – 20 paukščių (K. Castren) [AS].

Žiloji antis (*Aythya marila*). Šešupės up., Marijampolė, 2016-01-01 © Aušra Žilinskienė

SMAILIAUODEGĖ ANTIS (*Anas acuta*)

2015-12-20 du patinai stebėti tarp Jiesios žiočių ir Panemunės tilto Kaune (A. Šimkus).

2016-01-24 patelė praskrido prie Jiesios santakos su Nemunu Kaune (M. Karlonas, B. Belchev ir kt.).

2016-02-13 pora stebétas Nemuno deltoje, Rupkalviuose, (E. Užpelkis), 02-28 Rusnės saloje – apie 40 paukščių (K. Castren) [AS].

SALMINĖ ANTIS (*Netta rufina*)

2015-12-20 Simno žuv. tv. Alytaus r. stebétas patinas (A. Petraška) [32].

RUDAGALVĖ ANTIS (*Aythya ferina*)

2015-12-02 Nemune ties Stulgų k. Šakių r. stebétas patinas (O. Atkočaitis), 12-12 Nemune ties Kadagių slėniu Kauno r. – 7 patinai (M. Karlonas), 12-20 Metelio ež. – jaunas paukštis (B. Stukienė, V. Rudžianskas, L. Mekionis, G. Kiela, M. Karlonas), 12-28 Prienlaukio ež. Prienų r. – 6 individai (V. Eigirdas, S. Eigirdienė), 12-31 Metelio ež. – patinas (A. Petraška).

2016-01-09 Nemune Kaune matytas patinas, 01-30 – patelė (K. Bilinskas, A. Šimkus).

2016-02-15 Nemuno deltoje, Rupkalvių pievose, matytas patinas (A. Šimkus), 02-23 mariose prie Juodkrantėje – 16 patinų, 02-27 – 49 paukščiai (K. Castren) [AS].

ŽILOJI ANTIS (*Aythya marila*)

2015-12-12 Kauno mariose ties Arlaviškėmis stebétas jaunas paukštis, ties Viršužigliu – suaugęs patinas ir patelė arba jauniklis (M. Karlonas), 12-31 Metelio ež. – 2 patelės (A. Petraška).

2016-01-01–02-29 stebéta Šešupėje Marijampolėje (A. Žilinskienė, V. Karapavičius), 01-05 prie Kauno HE daugiausia matyta 2 patinai ir 3–4 patelės (S. Praškevičius).

2016-02-01 patinas stebétas Nemune Kaune (S. Praškevičius).

Javinė lingė (*Circus cyaneus*). Panevėžio r., 2016-01-01
© Kastytis Vainauskas

SIBIRINĖ GAGA (*Polysticta stelleri*)

2015-12-30 Baltijos jūroje tarp Smiltynės ir Juodkrantės praskrido 3 patelės (P. Bagdonas).

NUODĖGULĖ (*Melanitta fusca*)

2015-12-20 Dusios ež. stebėti 2 paukščiai – ad. patinas ir juv. patelė (M. Karlonas, B. Stukienė, V. Rudžiškės, L. Mekionis, G. Kiela).

VIDUTINIS DANČIASNAPIS (*Mergus serrator*)

2015-12-20 prie Panemunės tilto Kaune stebėtas patinas (A. Šimkus), 12-26 Dusios ež. – 5 paukščiai (A. Petraška).

RUDAKAKLIS NARAS (*Gavia stellata*)

2015-12-12 Kauno mariose ties Viršužigliu stebėtas jaunas paukštis (M. Karlonas), 12-20 Dusios ež. plaukiojo 2 paukščiai (A. Petraška).

JUODAKAKLIS NARAS (*Gavia arctica*)

2015-12-20 Dusios ež. stebėti 7 paukščiai (G. Kiela, M. Karlonas, B. Stukienė, V. Rudžiškės, L. Mekionis), 12-26 – 8 (A. Petraška).

2016-01-02 suaugęs paukštis rastas ant Pikeliškių ež. Vilniaus r. Paleistas 01-03 Šventosios up. žemiau Kavarsko HE (D. Norkūnienė, D. Norkūnas), 01-03 matytas Dusios ež. Lazdijų r. (A. Petraška).

GELTONSNAPIS NARAS (*Gavia adamsii*)

2016-02-14 Baltijos jūroje ties Juodkrante stebėtas jaunas paukštis (A. Šimkus) [8].

AUSUOTASIS KRAGAS (*Podiceps cristatus*)

2015-12-10 Nevezio užtvankoje Panevėžyje stebėtas 1 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas), 12-20 Metelio ež. Lazdijų r. – 1 (V. Rudžiškės, L. Mekionis, G. Kiela, M. Karlonas, B. Stukienė), 12-26 Dusios ež. – 7, Metelio ež. – 1 (A. Petraška), 12-27 Dysnų ež. Ignalinos r. – 4, Luodžio ež. Zarasų r. – 1 (A. Čerkauskas), 12-30 Alaušų ež. Molėtų r. – 1 (A. ir K. Jarvalavičiai), 12-31 žemiau Panemunės tilto Kaune – 1 (I. Vaičiūnaitė, T. Čeponis), Metelio ež. – 26 (A. Petraška).

2016-01-03 Dusios ež. matyta 13 individų (A. Petraška), 01-15 Šventosios up. tarp Sartų ir Rašų ež. – 1 (D. Norkūnienė), 01-16 Nemune Šančiuose – 1 (L. Mekionis), 01-30 prie Kauno HE – 2 ir Nemune – 1 (S. Praškevičius).

2016-02-27 stebėtas Nemune Kaune (V. Burinskienė), 02-29 – Rašų ež. Rokiškio r. (D. Norkūnienė).

MAŽASIS KRAGAS (*Tachybaptus ruficollis*)

2015-12-01 Gintaro įlankoje Juodkrantėje stebėtas 1 paukštis (K. Castren), 12-06 Šešupėje Marijampolėje – 3 (A. Žilinskienė), 12-08 Smeltalės up. Klaipėdoje – 3 (D. Račkauskaitė). Nemune Kaune daugiausia stebėta 12-20 – 16 paukščių (A. Šimkus), 12-30 Smeltalės up. Klaipėdoje – 1 (S. Karalius), 12-31 Neryje Vilniuje prie Gariūnų – 4 (G. Petkus), Mūšos up. prie Dvariukų HE Pakruojo r. – 1 (B. Jareckas).

2016-01-01 Šešupėje Marijampolėje stebėti 2 (A. Skirpsta), Šventosios up. žiotyse prie jūros – 1. 01-10, ko gero, tas pats paukštis plaukiojo jūroje prie molo (V. ir V. Laukžemai), 01-06 Lėvens properšoje. Pasvalyje – 2 (B. Maldūnienė), 01-10 Neryje Vilniuje – 2 (A. Šimkus), 01-16 Smeltalės up. Klaipėdoje – 2 (D. Račkauskaitė), 01-17 Neryje ties santaka su Žeimena – 1 (L. Raudonikis), Pakruojo r., Mūšos up. 1 km ruože, Raudonpamūšyje, – 7 (A. Čerkauskas). Kaune sausio mėn. daugiausia matyta 10 paukščių – 2016-01-30 (A. Šimkus).

2016-02-17 matytas Nemune Kaune (S. Praškevičius).

RUDAKAKLIS KRAGAS (*Podiceps griseogenus*)

2015-12-30 praskrido jūroje ties Šventają (A. Naudžius).

RAGUOTASIS KRAGAS (*Podiceps auritus*)

2015-12-04 jūroje ties Juodkrante stebėta 1 ir 2 praskrido (K. Castren), 12-30 jūroje tarp Smiltynės ir Juodkrantės – 7 (P. Bagdonas).

2016-01-11 jūroje ties Juodkrante matytas 1 paukštis (K. Castren), 01-15 jūroje ties Nida – 2 (J. Morkūnas, Ž. Venckutė), jūroje apie 6 km link Nidos (V. Eigirdas).

2016-02-24 stebėtas jūroje ties Juodkrante (K. Castren).

DIDYSIS KORMORANAS (*Phalacrocorax carbo*)

2015-12-02–12-30 nuolatos stebimi Nemune įvairiose Kauno vieroje. Daugiausia matyta prie Kauno HE – 7 paukščiai 12-12 (M. Karlonas), 12-10–12-20 stebėti prie Raudondvario: daugiau 12-10 – 55 paukščiai, 12-26 – 34

(S. Medžionis), 12-10 Širvénos ež. Biržuose stebétas 1 (I. Semeonovas, R. Kembrytė), 12-12 Kauno mariose ties Viršužigliu – 422 (M. Karlonas), 12-20 Dusios ež. – 1 (M. Karlonas ir kt.), 12-21 Luodžio ež. Zarasų r. – 5 (A. Čerkauskas), 12-26 Rubikių ež. Anykščių r. – 7 (S. Karalius), 12-31 ties Karkazų k. Šakių r. – 5 (R. Juškaitis).

2016-01-03 Dusios ež. Lazdijų r. matyti 5 (A. Petraška), 01-10 Nemune ties Kačergine Kauno r. – 8 (S. Medžionis), 01-23 prie Šešupės up. Marijampolėje – 1 (I. Šalaševičius), 01-31 ties Raudone Kauno r. praskrido 2 (O. Atkočaitis). Kaune per sausį daugiausia matyta 2016-01-22 – 11 (S. Praškevičius).

2016-02-01 Neryje Kaune matyti 5 (K. Bilinskas), 02-07 virš Nevezio ties Raudondvariu – 3 (S. Medžionis), 02-27 Molainiuose Panevėžio r. praskrido 4 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas), Nemune ties Raudone – 3 (O. Atkočaitis).

DIDYSIS BAUBLYS (*Botaurus stellaris*)

2016-02-29 girdėtas Kuršių marių Kniaupo įlankos nendryne (V. Eigirdas) [AS].

DIDYSIS BALTASIS GARNYS (*Egretta alba*)

2015-12-02 virš Nemuno ties Stulgų k. Šakių r. praskrido 2 (O. Atkočaitis), 12-04 stebétas Nemuno pakrantėje Kaune (J. Miškinis), 12-12 Alnos žuv. tv. Raseinių r. – 4 (J. Morkūnas), 12-22 Šilavoto žuv. tv. Prienų r. – 9, 12-20 – 1 (A. Petraška), 12-26 prie Medžiukų k. Vilniaus r. – apie 20 (A. Paulavičius), 12-26 Krioklakio tv. Alytaus r. – 1, 12-27 Šilavoto žuv. tv. – 3 (A. Petraška), 12-29 praskrido Kogalyje (S. Karalius), 12-31 praskrido Domeikavoje Kauno r. (K. Valinčienė).

BALTASIS GANDRAS (*Ciconia ciconia*)

2015-12-27 praskrido virš Karklės viaduko Palangos plente (D. Kožemaičiun), 12-29 – Stulgų k. Šakių r. (A. Karaliauskas, O. Atkočaitis).

RUDASIS PESLYS (*Milvus milvus*)

2016-01-09 praskrido šalį kelio Palanga–Klaipėda, ties posūkiu į Nemirsetą (Z. Gasiūnaitė). 4-as stebėjimas žiemą Lietuvoje (LOFK).

2016-02-28 du paukščiai vaikési vienas kitą netoli Kenteriškių Šilutės r. (V. Eigirdas) [AS].

JAVINĖ LINGĖ (*Circus cyaneus*)

2015-12-02 Nidoje praskrido patinas (K. Castren), 12-06 prie Luokės Telšių r. stebétas patinas (A. Naudžius), 12-24 Pasūduonės k. Marijampolės r. – patelė (G. Petkus), Girkliuose Klaipėdoje – patelė (S. Karalius), 12-26 netoli Uostadvario, Rusnės saloje, – patinas (P. Bagdonas, E. Užpelkis), Kintuose – patinas (A. Škimelis, J. Meškauskas), 12-28 prie Uostadvario – patelė, Rupkalviuose – patelė (B. Belchev, P. Bagdonas), 12-29 įvairoje Nemuno deltos vietose stebéti 7 paukščiai – iš jų 3 patinai (V. Jusys, V. Eigirdas), 12-30 laukoose prie Klaipėdos – patinas (S. Karalius).

2016-01-01 matyta šalį Šilagilio Panevėžio r. (K. Vaičiūnas), 01-07 patinas – prie Juknaičių Šilutės r. (E. Škiemelienė), 01-12 patinas praskrido prie Nidos (K. Castren), 01-15 patinas praskrido ties Nida (J. Morkūnas, Ž. Venckutė), 01-17 patinas – netoli Šylių Šilutės r., 01-18 patelė arba jaunas paukštis – Ventės rage (V. Eigirdas), 01-20 patinas – netoli Saugų Šilutės r. (E. Užpelkis, A. Macikas).

Ilgasnapė vištélé (*Rallus aquaticus*). Šešupės up., Marijampolė, 2016-01-14 © Irmantas Šalaševičius

Nendrinė vištélé (*Gallinula chloropus*). Šešupės up., Marijampolė, 2016-01-15 © Irena Tamulytienė

2016-02-07 laukoose ties Klaipėda matyta suaugusi patelė (S. Karalius), 02-18 Rudaičių k. Klaipėdos r. – patelė (G. Gražulevičius), 02-20 netoli Uostadvario, Rusnės saloje, – patinas (V. Eigirdas).

KILNUSIS ERELIS (*Aquila chrysaetos*)

2016-02-04 prie Pagomerčių miško Radviliškio r. stebetas jaunas paukštis (M. Kazlauskas), 02-24 praskrido prie Juodkrantės (K. Castren).

PAPRASTASIS PELĒSAKALIS (*Falco tinnunculus*)

2016-02-07 pora matyta Kédainiuose (S. Praškevičius), 02-16 patinas – Užubalių k. Alytaus r. (A. Petraška).

STARTSAKALIS (*Falco columbarius*)

2015-12-01 jaunas paukštis arba patelė medžiojo Stulgų k. Šakių r. (O. Atkočaitis), 12-04 suaugęs paukštis stebetas ties Panemunės šilu Kaune (J. Miškinis).

2016-02-17 medžiojo prie sodybos Stulgų k. Šakių r. (O. Atkočaitis), 02-28 praskrido ties Kairiaišių Panevėžio r. (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas).

SAKALAS KELEIVIS (*Falco peregrinus*)

2015-12-22 stebétas Pilaitėje Vilniuje (A. Šetkus), 12-24 praskrido Domeikavoje Kauno r. (K. Valinčienė), 12-27 nesėkmingai atakavo uldukus laukoose šalia Šilavoto Prienų r. (A. Petraška), 12-31 stebétas prie Kintų žuv. tv. (V. Jusys).

2016-02-07 praskrido ties Dauparaais Klaipėdos r. (S. Karalius).

Dirviniai sėjikai (*Pluvialis apricaria*). Lelai, Klaipėdos r., 2016-02-07 © Saulius Karalius

Mažasis kiras (*Hydrocoloeus minutus*). Kopgalis, 2016-01-01 © Marius Karlonas

ILGASNAPĖ VIŠTELĖ (*Rallus aquaticus*)

2016-01-02 stebėta Žeimenos up. Platumų k. Švenčionių r. (S. Survutas), 01-14 – Šešupės up. Marijampolėje (I. Šalaševičius).

NENDRINĖ VIŠTELĖ (*Gallinula chloropus*)

2015-12-06 Šešupėje Marijampolėje matyto 2 – ad. ir juv. (A. Žilinskienė), 12-08 Smeltalės up. Klaipėdoje – 2 paukščiai (D. Račkauskaitė), 12-24 Nevežyje žemiau užtvankos Panevėžyje – 1 (B. Vaičiūnas), 12-25 „Kūdrų parko“ Vilniuje – 1 (A. Skirpstas), 12-30 Trinycią tv. Klaipėdoje – 2 (S. Karalius, A. Petraitis).

2016-01-01 Smeltalės up. Klaipėdoje matyta 1, 01-09 – 2, 01-16 – 5 (D. Račkauskaitė), 01-16 Šešupėje Marijampolėje – 3 (V. Karpavičius), 01-16 Nevežyje Panevėžyje – 1 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas).

PILKOJI GERVĖ (*Grus grus*)

2015-12-04 stebėta netoli Priekulės Klaipėdos r. (E. Užpelkis, A. Macikas), 12-14 praskrido Ventės rage (V. Eigirdas), 12-23 šalia Noreikiškių Kauno r. praskrido 2 (M. Kirstukas), 12-26 Auriliškių k. Pasvalio r. – 1 (V. Gašiūnaitė), Lazdininkų k. Kretingos r. – 1 (V. Laukžemis).

2016-01-02 ties Dituvo k. Klaipėdos r. praskrido 1 paukštis (M. Briedis).

2016-02-07 matyta laukuose netoli Klaipėdos (S. Karalius), 02-08 – Stulgų k. pievose Šakių r. (O. Atkočaitis), 02-09 prie Kamėnų miško Kėdainių r. – 2 (V. Balsevičius), 02-12

Būtingėje – 1 (V. Laukžemis) [AS]. Vėliau matyto jau daugelyje vietų. Stebėjimai neberegistravoti, kadangi prasidėjo migracija.

DIRVINIS SĒJIKAS (*Pluvialis apricaria*)

2015-12-02 Šeimyniškių k. Ukmergės r. stebėta apie 10 paukščių (K. Jarmalavičius), Stulgų k. Šakių r. – 1, 12-04 – 5 (O. Atkočaitis), Pasvaliečių k. Biržų r. – 24+12 (B. Maldūnienė), 12-05 tarp Tiskūnų ir Šventybrasčio Kėdainių r. – ~500+300+100+50 (G. Eigirdas), 12-06 Stulgų k. Šakių r. – 24 (O. Atkočaitis), 12-06 Paluknio pievose Trakų r. – 4 (A. Šimkus), 12-07 Klausučių k. Biržų r. – ~100 (B. Maldūnienė), 12-10 Stulgų k. Šakių r. – 6 (O. Atkočaitis), 12-12 prie Vainatrakio Kauno r. – ~1 050 (M. Karlonas), 12-13 Miesteliškių k. Pasvalio r. – 22 (A. Čerkauskas), 12-15 prie Stulpinų Telšių r. – 80 (A. Naudžius).

2016-02-07 laukuose netoli Lelijų k. Klaipėdos r. matyti 4 (S. Karalius), 02-28 arime ties Apynojais Panevėžio r. – 6 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas) [AS].

PAPRASTOJI PEMPĖ (*Vanellus vanellus*)

2015-12-01 prie Bevardžio upelio Rusnėje stebėta 4 (A. Šimkus, G. Klemanskis), 12-02 arimuose netoli Kvėdarnos Šilalės r. – 13+64 (P. Bagdonas), 12-12 Paupio žuv. tv. Raseinių r. – 46 (J. Morkūnas), 12-19 prie Sakutėlių k. Šilutės r. – 3 (S. Lileikis), 12-20 Simno žuv. tv. – 20 (M. Karlonas ir kt.), 12-25 Būtingės k. laukuose – 8 (V. Laukžemis), 12-26 Nemuno deltoje prie Sausgalvių – 55 (P. Bagdonas, E. Užpelkis).

2016-02-04 Nemuno deltoje prie Stankiškių matyti 3 paukščiai (V. Eigirdas), 02-07 šalia Josvainių – 12-15 ir šalia Babtų – 3+2 (S. Praskevičius), Voveriškių k. Klaipėdos r. – 3 (M. Briedis), Sventelėje – 13 (G. Gražulevičius), netoli Dauparų Klaipėdos r. – 21 (S. Karalius), prie Sausgalvių – 2 (E. Užpelkis) [AS]. Kadangi prasidėjo pavasarinė migracija, vėlesni stebėjimai neberegistravoti.

ŽELENIS NYKŠTUKAS (*Lymnocryptes minimus*)

2015-12-28 pakilo netoli Šlažų tilto prie Pagrinių Šilės r. (P. Bagdonas).

SLANKA (*Scolopax rusticola*)

2015-12-25 pabaidyta Gubiškių miške Trakų r. (M. Mickevičius), 12-28 – Žiobriškės k. pamiskėje Klaipėdos r. (M. Briedis).

DIDŽIOJI KUOLINGA (*Numenius arquata*)

2016-01-09 praskrido netoli Smeltalės up. Klaipėdoje (D. Račkauskaitė).

TAMSUSIS TILVIKAS (*Tringa erythropus*)

2016-02-27 maitinosi baloje Rusnės saloje (E. Užpelkis) [AS].

BRASTINIS TILVIKAS (*Tringa ochropus*)

2016-01-07 stebėtas Bezdonės up. netoli Bezdonių Vilniaus r. (V. Stirkė).

SILKINIS KIRAS (*Larus fuscus*)

2015-12-15 jaunas paukštis stebėtas Dumpių sąvaryne Klaipėdos r. (V. Eigirdas).

2015-01-14 Juodkrantėje stebėtas *L. f. graellsii* porūšio paukštis (K. Castren).

Taistė (*Cephaloscyphus grylle*). Baltijos jūra, 2016-02-14

© Marius Karlonas

GELTONKOJIS KIRAS (*Larus michahellis*)

2015-12-06 suaugęs paukštis stebėtas Panušupio sąvartyne Marijampolės r. (A. Petraška).

MAŽASIS KIRAS (*Hydrocoloeus minutus*)

2015-12-01 Kogalyje skraidė 3 ad. (S. Karalius), Juodkrantėje praskrido 4 ad. (V. Eigirdas, M. Karlonas, K. Castren), 12-03 Kogalyje 1 ad. (S. Karalius), 12-04 pajūryje prie Juodkrantės – 1 juv. ir 2 ad. (K. Castren), 12-15 jūroje 3 km nuo kranto ties Karkle – juv. ir ad. (J. Morkūnas), 12-29 Kogalyje – ad. (S. Karalius).

2016-01-20 suaugęs paukštis matytas pajūryje tarp Palangos bei Šventosios ir 01-22 jaunas – tarp Juodkrantės ir Nidos (P. Bagdonas).

2016-02-15 Baltijos jūroje teritoriniuose vandenysse matyt 7 paukščiai (J. Morkūnas, M. Karlonas, A. Naudžius ir kt.).

MARGASNAPĖ ŽUVĖDRA (*Sterna sandvicensis*)

2016-02-26 skraidė Klaipėdos uosto akvatorijoje (S. Karalius). 2-as stebėjimas žiemos mėnesiais.

TAISTĖ (*Cephaloscyphus grylle*)

2016-01-09 Baltijos jūroje, ruože nuo Palangos iki Karklės, stebėti 7 paukščiai (J. Morkūnas, V. Eigirdas, S. Lileikis, P. Bagdonas), 01-14 Kogalyje praskrido 1 (K. Castren).

2016-02-14 Baltijos jūroje, priekrantės zonoje, stebėta 17 įvairaus amžiaus paukščių (A. Naudžius, J. Morkūnas, M. Karlonas ir kt.).

ULDUKAS (*Columba oenas*)

2015-12-06 Paluknio pievose Trakų r. stebėtas apie 40 paukščių būrys (A. Šimkus), 12-20 laukuose šalia Šilavoto Prienų r. – 9, 12-27 – 2 (A. Petraška).

2016-01-23 sugautas Ventės rage (V. Jusys).

2016-02-03 Druskininkų apylinkėse matyt 4 (A. Norėnė, D. Musteikis), 02-05 keli paukščiai matyt keršilių būryje Kantvainių k. Klaipėdos r. (M. Briedis), 02-09 stebėtas Stulgų k. Šakių r. (O. Atkočaitis), 02-24 Nidoje praskrido 24, 02-27 Juodkrantėje – 4 (K. Castren), 02-27 Seinuojų Macelių k. Šalčininkų r. – 1 (S. Minkevičius) [AS].

KERŠULIS (*Columba palumbus*)

2015-12-30 stebėtas Palangoje, dar vienas lesinėjo akmenelius prie kelio Kretingoje (V. Eigirdas).

Kramerio papūga (*Psittacula krameri*). Vilnius, 2016-01-16

© Simona Minkevičius

2016-01-03 du jauni paukščiai tupėjo ant laidų netoli Nemirsetos (D. Račkauskaitė), 01-21 stebėtas Sakalinės k. Tauragės r. (B. Ambrozas).

2016-02-05 keli paukščiai stebėti Kontvainių k. Klaipėdos r. (M. Briedis), 02-21 šiaurinėje Klaipėdos dalyje – 1 (S. Karalius), 02-22 Tumėjos k. Anykščių r. praskrido 2 (R. Kaukietis), 02-24 prie Nidos – 1, prie Juodkrantės – 2 (K. Castren), Stulgų k. Šakių r. – 1 (O. Atkočaitis), Karkazų k. Šakių r. – 1 (R. Juškaitis), 02-26 Kaune – 1 (V. Burinskienė), Kogalyje – 3, 02-27 netoli Kauno – 1 (S. Karalius), ties Šilgaliu Panevėžio r. – 2 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas)

KRAMERIO PAPŪGA (*Psittacula krameri*)

2016-01-16 stebėta Justiniškių g. Vilniuje (S. Minkevičius, S. Minkevičienė, K. Klovaitė, G. Smalaitė) [5].

LIEPSNOTOJI PELĖDA (*Tyto alba*)

2015-12-14 vienas *T. a. gutata* porūšio paukštis dienojo angare Dirvupiuose Klaipėdos r. Ten laikosi apie 3 savaites (J. Morkūnas ir kt.).

DIDYSIS APUOKAS (*Bubo bubo*)

2016-01-27 stebėtas Beržėnų k. Joniškio r. (R. Stankūnas).

LYGUTĖ (*Lullula arborea*)

2016-02-05 girdėta giesmė prie Kauno (G. Brazaitis), 02-08 prie Šilalės praskrido 2 (P. Bagdonas) [AS].

Liepsnotoji pelėda (*Tyto alba*).
Dirvupiai, Klaipėdos r., 2015-12-16 © Julius Morkūnas

Didysis apuokas (*Bubo bubo*).
Beržėnų k., Joniškio r., 2016-01-27 © Rimantas Stankūnas

DIRVINIS VIEVERSYS (*Alauda arvensis*)

2016-01-10 stebėtas pakelės dirvone ties Gluosninkų k. Alytaus r. (A. Petraška).

2016-02-07 Kantvainių k. Klaipėdos r. praskrido 3+4 (M. Briedis), prie Kvėdarnos Šilalės r. – 2+1 (P. Bagdonas), Svencelėje Klaipėdos r. – 1, Vabaluoše Šilutės r. – 1 (G. Gržulevičius) [AS]. Vėlesni stebėjimai neberegistravoti.

RAGUOTASIS VIEVERSYS (*Eremophila alpestris*)

2016-01-08 prie Ramučių Kauno r. matytas 19-os paukščių būrelis (M. Karlonas), 01-14 Kopgalyje – 6 (K. Castren), 01-16 Kaune – 1 (P. Ignatavičius, G. Eigirdas, A. Aleliūnas), 01-17 ties Prienų gyv. Švenčionių r. – 5 (L. Raudonikis), 01-22 Liudvinavo sen. Marijampolės r. – apie 60 (V. Karapavičius), 01-24 Ansainių k. Kėdainių r. – 21 (V. Naruševičius), 01-24 Vainatrakio k. Kauno r. – 7 (B. Stukienė, M. Karlonas ir kt.).

2016-02-05 prie Kintų žuv. tv. stebėtas 1 (B. Belchev, V. Eigirdas), 02-24 Nidoje praskrido 9-ių paukščių būrelis (K. Castren).

VANDENINIS STRAZDAS (*Cinclus cinclus*)

2015-12-24 Dubysoje ties Tvardantės žiotimis stebėti 2 paukščiai (V. Kilčauskas), 12-29 vis dar laikosi prie Verkių malūno Vilniuje (A. Šimkus), 12-31 prie Vilkėnų malūno Švėkšnoje laikėsi žieduotas paukštis (V. Eigirdas).

2016-01-04 stebėtas ir sugautas prie vandens malūno Darbėnuose (V. Eigirdas, J. Morkūnas), 01-09 stebėtas Šventybastyje Kėdainių r. (K. Vainauskas), Senojoje Išpiltyje (Z. Ga-

siūnaitė), 01-10 Varduvos up. ties Judeikių k. Mažeikių r. 1 km ruože matyti 4 individai, 01-15 Ventos up. ties Mažeikių – 1 (D. Makavičius, N. Vėlavičienė), 01-16 prie Krakių užtvankos Mažeikių r. – 1 (R. Kinduris), 01-16 Šventosios up., Tiltiškių k., Zarasų r., – 1 (A. Čerkauskas), 01-17 prie Burvelių alkakalnio Nevėžyje – 1 (K. Vainauskas), prie Greičiūnų tv. užtvankos Klaipėdos r. – 2, 01-19 prie Gulbinų tv. Viešvilėje – 1 (V. Eigirdas), 01-21 per Liurdą tekančiame upelyje Kretinigoje – 1 (A. Kubilius), 01-23 tebesilaiko Tiltiškių k. Zarasų r. (D. Norkūnienė, D. Norkūnas), 01-30 stebėtas Ligajos up., Kiemonysse, Zarasų r., (A. Čerkauskas, A. ir K. Jarmalavičiai).

2016-02-06 tebesilaiko Ligajos up., Zarasų r. (D. Norkūnas, D. Norkūnienė).

LIEPSNELĖ (*Erythacus rubecula*)

2015-12-01 Pervalkoje stebėta 1, 12-03 prie Gintaro įlankos Juodkrantėje – 1 (K. Castren), 12-08 Kopgalyje – 2 (S. Karalius), 12-23 netoli Alksnynės – 1 (J. Zarankaitė), prie Panemunės šilo Kaune – 1 (J. Miškinis), 12-26 Šventojoje – 1 (V. Laukžemis), 12-28 Kopgalyje – 1 (S. Karalius), 12-29 prie Kauno HE – 1 (B. Grigaitė, I. Vaičiūnaitė, T. Čepponis), 12-30 Palangoje – 1 (M. ir L. Šniaukštis), 12-31 Ventės rage – 3 (V. Eigirdas).

2016-01-04 sugauta Ventės rage (V. Jusys), 01-05 matyta prie Kauno HE (K. Bilinskas), 01-07 – prie Gintaro įlankos Juodkrantėje (J. Zarankaitė), 01-09 – prie Smeltalės up. Klaipėdoje (D. Račkauskaitė).

2016-02-19 sugauta Ventės rage (V. Jusys), 02-20 matyta Klaipėdoje (D. Račkauskaitė).

STRAZDAS GIESMININKAS (*Turdus philomelos*)

2015-12-08, 12-21, 12-29 stebėtas Kogalyje (S. Karalius), 12-31 – Karkazų k. Šakių r. (R. Juškaitis).

2016-01-01 stebėtas Ventės rage (V. Eigirdas), 01-02 – Karkazų k. Šakių r. (R. Juškaitis), 01-15 – prie Nidos (J. Morkūnas, Ž. Venckutė),

Baltabruvis strazdas (Turdus iliacus). Kogalis, 2016-01-01
© Saulius Karalius

BALTABRUVIS STRAZDAS (*Turdus iliacus*)
2015-12-12 stebėtas Klaipėdoje (S. Karalius), 12-23 – Ventės rage (V. Jusys), 12-24 – Klaipėdoje (S. Karalius), 12-27 ties Panemunės tiltu Kaune (V. Eigirdas, G. Eigirdas), 12-28 – prie Metelio ež. Lazdijų r. (V. Eigirdas), 12-28 Kogalyje – 2 (S. Karalius), 12-29 – ties Kauno HE – 1 (I. Vaičiūnaitė, T. Čeponis), 12-30 Šančiuose Kaune – 1 (A. Šimkus), Pakruojoje – 1 (B. Jareckas), Klaipėdoje – 4, 10-31 šiaurinėje Klaipėdos dalyje stebėta ne mažiau kaip 10 paukščių (S. Karalius).

2016-01-05, 01-09, 01-13 ir 01-30 pavienių paukščių matyta Kaune (K. Bilinskas), 01-15 – Kogalyje (K. Castren),

AMALINIS STRAZDAS (*Turdus viscivorus*)

2015-12-06 netoli Garliavos, Pagirių k., Kauno r., stebėtas 1 (R. Patapavičius), ties Prienlaukio k. Prienų r. – 2 (A. Petraška), 12-12 Vaišvydavoje Kauno r. – 1 (M. Karlonas), 12-20 Kaune prie V forto – 1, Bačkininkuose Prienų r. – 1, Bagrėne Prienų r. – 1, Prienuose – 1 (B. Stukienė, V. Rudžianskas, L. Mekionis, G. Kiela, M. Karlonas), Ingavangio, Juodaraisio k. Prienų r., Panemunėje Kaune – po 1, 12-27 po 3 paukščius stebėta F. Vaitkaus ir Kęstučio gatvėse Prienuose, 2 – ties Prienlaukiu, 1 – ties Klebiškiu, 1 – ties Čiurliais Prienų r., 1 – ties Garliava Kauno r. (A. Petraška), 12-31 Noreikiškėse Kauno r. – 1 (B. Grigaitytė), Radviliškio k. Alytaus r. – 1 (A. Petraška).

2016-01-01 stebėtas šiaurinėje Klaipėdos dalyje (S. Karalius), 01-02 – Grybaulios k. Varėnos r., 01-03 – Druskininkuose (P. Ignatavičius, J. Klimaitė), 01-18 – Mažonių k. Druskininkų sav. (V. Karpavičius), 01-29 – Garliavoje ir prie Strielčių Kauno r. (M. Karlonas), 01-30 – Ilgininkų k. Varėnos r. (A. Petraška), 01-31 – Birštone (P. Ignatavičius, J. Klimaitė).

2016-02-14 matytas Bukaučiuose Lazdijų r. (A. Petraška).

Amalinis strazdas (Turdus viscivorus). Kogalis, 2016-01-02
© Saulius Karalius

Žydroji zylė (Parus cyanus). Suktiskių miškas, Vilniaus r., 2016-01-01 © Vitalijus Stirkė

JUODAGALVĖ DEVYNBALSĖ (*Sylvia atricapilla*)

2015-12-04 patinukas stebėtas Kogalyje, 12-14 ir 12-28 – patelė (S. Karalius),

ŪSUOTOJI ZYLĖ (*Panurus biarmicus*)

2015-12-01 prie Pervalkos stebeti 5 (K. Castren), 12-20 Smardonės upelio nendryne ties Dirvoniškiu Biržų r. – 4 (A. Naudžius), keli paukščiai girdėti Metelio ež., 12-26 – Žuvinto ež. (A. Petraška).

2016-01-05 Sartų ež. Zarasų r. matyti 2 paukščiai, 01-08 – 3 (D. Norkūniene), 01-10 kelių paukščių balsai girdėti Ventės rage (V. Jusys), 01-15 girdėti balsai nendrynuose prie Šventosios up. tarp Sartų ir Rašų ež. Zarasų r. (D. Norkūniene), 01-16 šalia Baltosios Vokės – 2 (S. Minkevičius ir kt.), 01-23 – Papio ež. Vilniaus r. – ne mažiau kaip 10 paukščių (A. Petraška).

2016-02-23 kelių paukščių balsai girdėti Pervalkos nendryne (K. Castren), 02-28 Ventės rage sugauti 2, o 02-29 – 3 paukščiai (V. Eigirdas, V. Jusys).

ŽYDROJI ZYLĖ (*Parus cyanus*)
2015-12-10 stebėta Suktiskių miške netoli Bezdonių Vilniaus r. (V. Stirkė) [4 nuo 1964 m.]

JUODOJI VARNA (*Corvus corone*)

2016-02-11 vis dar stebima Kogalyje nuo 2015-08-26 (S. Karalius) [17].

2016-01-31 stebėta Nidoje (J. Morkūnas, Z. Gasiūnaitė) [18].

PAPRASTASIS VARNĖNAS (*Sturnus vulgaris*)

2015-12-01 Rusnės saloje stebeti 39 (A. Škimelis, G. Klemanskis), prie Meškalaukio Pasvalio r. – 20, 12-03 prie Žebrokų Skuodo r. – 3 (A. Naudžius), Juodkrantėje – 3 (K. Castren).

ren), 12-06 prie Girelės tv. Kaišiadoryse – 15 (E. Briedis), Ventės rage – 23, 12-09 prie Kintų žuv. tv. – 3 (V. Jusys), Kaune – 1 (S. Medžionis), 12-12 šiaurinėje Klaipėdos dalyje – 3, 12-15 Kopgalyje – 2 (S. Karalius), 12-20 Viršužiglyje – 6 (M. Karlonas ir kt.), 12-21 Klaipėdoje – apie 50 (J. Morkūnas, R. Morkūnė), 12-24 prie Grinkiškio Radviliškio r. – 1 (M. Kazlauskas), 12-25 Širvintose – apie 100 (Dž. Tamašauskas), 12-26 Sausgalviuose – apie 400, Rusnės saloje – apie 100 (P. Bagdonas, E. Užpelkis), prie Alkos Šilutės r. – 24 (A. Škimelis, J. Meškauskas), 12-27 prie Žuvinto ež. – 1 (M. ir L. Šniaukštės), 12-27 Maženiuose Panevėžio r. – 4 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas), Pagirių k. Kauno r. – 9 (R. Patapavičius), Utėnos sąvaryne – 6 (D. Norkūnienė, D. Norkūnas), 12-29 įvairiose Nemuno deltos vietose – apie 500 (V. Jusys, V. Eigirdas), Palangoje – 6 (M. ir L. Šniaukštės), 12-30 ties Rūkais Skuodo r. – 5 (A. Naudžius), Šančiuose Kaune – 4 (A. Šimkus), prie Smeltalės up. Klaipėdoje – 1 (S. Karalius), Pakruojoje – 3 (B. Jareckas), 12-31 Kulupėnuose Kretingos r. – 11 (A. Kubilius), Raudondvaryje Kauno r. – 4 (S. Medžionis), šiaurinėje Klaipėdos dalyje – 1 (S. Karalius).

2016-01-04 Drukių k. Klaipėdos r. matytas 1 (S. Lileikis), Ventės rage – 55–60 (V. Jusys), 01-09 prie Šančių Kaune – 1 (K. Bilinskas), netoli Smeltalės up. Klaipėdoje – 2 (D. Račkauskaitė), prie Rąžės up. Palangoje – 2 (Z. Gasiūnaitė), 01-11 netoli Smeltalės up. – 5 (D. Račkauskaitė), 01-25 Vilkaviškyje – 2 (V. Naraiuskiene), 01-30 Kaune – 1 (K. Bilinskas).

2016-02-03 šalia Dituvos stebėtas apie 10 paukščių būrelis (M. Briedis), 02-04 prie Stankiškių – 24, Ventės rage – 9 (V. Eigirdas), 02-06 Paluknio pievose – 4 (A. Šimkus), 02-07 Laučiuose Šilutės r. – 4 (P. Bagdonas), Klaipėdoje – 1 (S. Karalius) [AS]. Kadangi prasidėjo ankstyva pavasarinė migracija, vėlesni stebėjimai neberegistruoti.

ŠIAURINIS KIKILIS (*Fringilla montifringilla*)

2015-12-26 Radviliškyje stebėtas patinas (A. Šimkus), 12-27 Ventės rage sugautas patinas (V. Jusys), 12-31 šiaurinėje Klaipėdos dalyje stebėti 3 paukščiai (S. Karalius).

2016-01-03 ir 01-10 Dituvos soduose Klaipėdos r. matytas 1 (A. Škimelis, E. Škimeliene), 01-16 ir 01-18 Šaipių k. Klaipėdos r. – 1 (Z. Gasiūnaitė, G. Gražulevičius),

01-20 ir 01-23 Bajorų k. Ukmergės r. – 1 (A. ir K. Jarmalavičiai), 01-25 Smiltynėje – patinas (J. Zarankaitė), 01-26 Panemuninkų k. Alytaus r. – patinas (A. Petraška).

2016-02-13 Prienuose matytas 1 (Ž. Preikša).

PAPRASTASIS ČIVYLIS (*Carduelis cannabina*)

2015-12-15 Padaicių k. Biržų r. stebėti 67 paukščiai (B. Maldūnienė), 12-25 tarp Kurklį ir Pavartyčių Radviliškio r. – apie 20, 12-26 netoli Sedūnų Radviliškio r. – apie 20 (A. Šimkus), 12-27 netoli Litvančiškių k. Alytaus r. – apie 30 (M. ir L. Šniaukštės), Maženiu k. Panevėžio r. – 3 (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas), 12-31 Šventojoje – 2 (V. ir V. Laukžemai).

2015-01-19 Kirdonių k. Biržų r. matyti 7 (B. Maldūnienė), 01-20 Lelikonų k. Ukmergės r. – apie 30, 01-22 – apie 40, 01-27 – 101 paukštis (A. ir K. Jarmalavičiai), 01-23 netoli Dvarykščių k. Vilniaus r. praskrido būrelis (N. Satkus), 01-24–25 d. apie 20 paukščių būrelis laikėsi Ventės rage (V. Jusys).

2016-02-15 praskrendantis paukštis girdėtas šalia Drevornos Klaipėdos r. (A. Šimkus), 02-24 praskrido prie Juodkrantės, 02-27 – prie Nidos (K. Castren), 02-28 apie 20 paukščių stebėti žaliukų būryje ties Gustiškiu Panevėžio r. (I. Vaičiūnaitė, B. Vaičiūnas) [AS].

GELTONSNAPIS ČIVYLIS (*Carduelis flavirostris*)

2015-12-29 Griežionių k. laukuose Ukmergės r. maitinosis apie 80 paukščių būrys (A. ir K. Jarmalavičiai).

2016-01-07 Kulšėnų k. apylinkėse Mažeikių r. matytas 12-os paukščių būrelis (D. Makavičius), 01-14 Ventės rage – 7 (V. Eigirdas), 01-15 Kopgalyje – 15 (K. Castren).

2016-02-15 Griežionių k. laukuose Ukmergės r. stebėtas apie 30 paukščių būrys (K. Jarmalavičius).

SNIEGSTARTĖ (*Plectrophenax nivalis*)

2016-02-14 Jurbarko r. matytas apie 900 paukščių būrys (M. Kirstukas) [DB].

NENDRİNĖ STARTA (*Emberiza schoeniclus*)

2015-12-27 matyta Svencelėje Klaipėdos r. (P. Bagdonas).

2016-02-29 patinas sugautas Ventės rage (V. Eigirdas) [AS].

LOFK informacija apie paukščių sistematikos pakeitimus

Vadovaudamasi AERC (Europos ornitofaunistinių komitetų asociacijos) Taksonomijos komiteto 2015 m. rekomendacijomis, LOFK pritarė tam tikriems paukščių sistematikos, jų mokslinių pavadinimų ir sistematikos eiliškumo pakeitimams. Informuojame, kad nuo 2016 m. kovo mėn. LOFK rekomenduoja vartoti pakeistus kai kurių rūšių genčių pavadinimus ir pakeistą sistematinės tvarkos rūšių eiliškumą. Toliau pateikiami pagrindiniai Lietuvos paukščių sąrašo paukščių genčių pavadinimų pakeitimai:

BÉGIKAI:

Plokščiasnapis bégikas *Calidris falcinellus*
(buvo *Limicola falcinellus*)

Gelsvakrūtis bégikas

Calidris subruficollis
(buvo *Tryngites subruficollis*)

Gaidukas

Calidris pugnax
(buvo *Philomachus pugnax*)

ZYLĖS:

Paprastoji pilkoji zylė *Poecile palustris*

(buvo *Parus palustris*)

Šiaurinė pilkoji zylė *Poecile montanus*

(buvo *Parus montanus*)

Kuoduotoji zylė *Lophophanes cristatus*

(buvo *Parus cristatus*)

Gaidukai (*Calidris pugnax*) ir tikučiai (*Tringa glareola*). Ventės ragas, 2009-05-07 © Vytautas Jusys

Juodoji zylė *Periparus ater*

(buvo *Parus ater*)

Mėlynoji zylė *Cyanistes caeruleus*

(buvo *Parus caeruleus*)

Žydroji zylė *Cyanistes cyanus*

(buvo *Parus cyanus*)

Su visų rūšių sisteminiais pakeitimais plačiau galite susipažinti <http://www.aerc.eultac.html> ir http://www.birdlife.lt/upload/user_uploads/Dokumentai/sisteminis_srasas/sisteminis_2016-02-25_LT.pdf

LOFK informacija

Peržiūrėta puošniojo einio (*Chlamydotis undulata*) sisteminė priklausomybė

Morfologiniai, elgsenos ir genetiniai tyrimai parodė, kad puošniojo einio *Chlamydotis undulata* afrikinė ir azijinė populiacijos skiriasi, todėl rūšis buvo suskaidytą į dvi savarankiškas rūšis – *Ch. undulata*, sėsliai gyvenančią Šiaurės Afrikoje su atskiru porūšiu Kanarų salose, ir pastebimi didesnę bei blyškesnių spalvų azijinę rūšį – *Ch. macqueenii*, paplitusią stepių regionuose nuo Egipto iki Mongolijos ir migruojančią į žiemovietes Afganistane, Pakis-

tane bei Šiaurės Vakarų Indijoje. Būtent pastarosios, naujai išskirtos rūšies paukščių aptikimas, remiantis išvaizda, nurodomas daugelyje Europos šalių, tarp jų ir kaimyniniuose Lietuvai kraštose. Todėl LOFK nuspren-dė pakeisti mūsų šaltyje registruoto puošniojo einio anks-testesnę rūsinę priklausomybę į *Chlamydotis macqueenii* rū-sies statusą.

LOFK informacija

Į Lietuvos ornitofaunistinę komisiją (LOFK) priimtas naujas narys

LOFK narių sprendimu ir LOD tarybai pritarus (š. m. kovo 4 d. vykusime posėdyje) į šalies Ornitofaunistinę komisiją priimtas naujas narys. Šeštuoju LOFK nariu pasirinktas LOD darbuotojas Marius Karlonas, kuris la-bai aktyviai domisi ornitofaunistikos naujinėnomis tiek šalyje, tiek užsienyje, turi nemažai patirties identifikuo-jant paukščių rūšis. Todėl paukščių stebėtojai neturi

nustebti, jei dėl atskirų paukščių stebėjimo atvejų duo-menų patikslinimo M. Karlonas į juos LOFK vardu kreip-tusi kaip ir „senieji“ nariai – Vytautas Jusys (LOFK pír-mininkas), Saulius Karalius, Eglė Pakšytė, Liutauras Rau-donikis ir Vitas Stanevičius.

LOFK vardu sveikiname naujają narį!

LOFK informacija

RETŪ PAUKŠČIŲ STEBĖJIMAI KAIMYNINĖSE ŠALYSE IR VAKARŲ PALEARCTIKOJE 2015–2016 M. ŽIEMA

Parengė Marius KARLONAS, Eglė PAKŠTYTĖ, Modestas RUŽAUSKAS

Pagal: www.tarsiger.com, Birding World, www.netfugl.de, www.clanga.com, www.latvijasputni.lv, www.estbirding.ee, www.birdguides.com, www.birdforum.net ir kt.

Lietuvos ornitofaunistinė komisija (LOFK) pateikiamų stebėjimų papildomai nekomentuoja, nes neaiškus jų statusas (ar nacionalinės ornitofaunistinės komisijos patvirtino, ar ne). Be to, skelbiama informacija ne visada leidžia tinkamai įvertinti konkretų atvejį. LOFK nori atkreipti dėmesį, kad kai kurie pateikiami faktai gali būti siejami su iš nelaisvės ištakusiais paukščiais ar kitais laukinėms populiacijoms nebūdingais atvejais. Dėl to ši medžiaga turi būti vertinama tik kaip atskirų, retai aptinkamų paukščių rūšių registracijų suvestinė kaimyninėje šalyje, tačiau svarbi, norint tinkamai interpretuoti retų paukščių rūšių stebėjimų mūsų šalyje rezultatus.

BALTARUSIJA

01-10 Mogiliavo (*Mogiliëv*) srityje matytas **garbanotasis pelikanas** (*Pelecanus crispus*) [1]. Paukštis buvo stebimas penkias dienas, po to grįžo į Lenkiją. Greičiausiai tai tas pats individuas, stebėtas vasarą Lietuvoje, o vėliau pasirodė Lenkijoje.

ESTIJΑ

Kuoduotojo dančiasnapio (*Mergus cucullatus*) patelė pastebėta Taline Baltijos jūros įlankoje 01-22, kur sekmingai sulaukė pavasario; **laplandinė pelėda** (*Strix nebulosa*) matyta Rytų Virumoje (*Ida-Virumaa*) 12-01, ten pat vėliau stebėtas ir **kukutis** (*Upupa epops*) 12-26; pavieniai **trisparsčiai kirai** (*Rissa tridactyla*) matyti Saremos saloje 12-01 ir Harju apskr. 12-28; šios apskrities sąvartyne maitinosi ir **didysis poliarinis kirias** (*Larus hyperboreus*) 01-22; net 17 **baltuji kielių** (*Motacilla alba*) laikėsi prie Tartu žuvininkystės tvenkiniai 12-22; **oželis nykštukas** (*Lymnocryptes minimus*) žiemojo Pernu apskr., kur stebėtas bent iki 01-22; **baltabruvis nykštukas** (*Regulus ignicapillus*) stebėtas Pernu apskr. Naujuujų metų išvakarėse; net 300 **sibirinių gagų** (*Polysticta stelleri*) suskaiciuota prie Saremos salos 01-01; dvi **lygutės** (*Lullula arborea*) stebėtos Saremos saloje 01-04.

LATVIJA

Jūrinis bégikas (*Calidris maritima*) nuo rudens vis dar laikėsi Liepojos uosto teritorijoje bent iki 12-19, o kitas (pirmametis) stebėtas Dundagos apskr. 12-14; **juodoji varna** (*Corvus corone*) buvo pasilikusi Liepojoje nuo rudens ir stebėta mažiausiai iki 01-09; **rudasis peslys** (*Milvus milvus*) taip pat žiemojo Latvijoje, kur prie Ventspilio stebėtas nuo 01-01 iki pat pavasario; europinio porūšio **ilgaudėgė zylė** (*Aegithalos caudatus europaeus*) pastebėta Raiskumo paplitdumyje kartu su kitomis ilgaudėgėmis zylėmis 01-28; pavieniai **uolinių kalviukai** (*Antibus petrosus*) matyti Liepojos vandens valymo įrenginių teritorijoje 01-16 ir Liepojos uoste 01-12; **geltonsnapių čvyliai** (*Carduelis flavirostris*) šią žiema stebėti gana gausiai įvairiose šalies vietose, skirtingu laiku, būreliais nuo 2 iki 124 paukščių, dažnai mišriuose būriuose; ne mažiau nei 3 **pentinuotosios startos** (*Calcarius lapponicus*) matyti Nicos laukuose 01-05, kur laikėsi bent kelias dienas, o kartu su jomis stebėta ir neįprastai daug (>40) **dirviniių viversių** (*Alauda arvensis*), kurie, beje, pavieniai ar pulkelis šią žiema matyti įvairiu laiku ir kitose šalies vietose; **lygutė** (*Lullula arborea*) pastebėta Liepojoje 01-04, kur laikėsi prie grūdų sandėlio; pavienės **nendrinės**

startos (*Emberiza schoeniclus*) matytos Liepojoje (01-06), Nicos laukuose (01-10), Mērsrage (*Mērsrags*) (01-03) ir Salaspilio (*Salaspils*) apskr. 01-01; 3 **oželiai nykštukai** (*Lymnocryptes minimus*) pabaigtyi Kekavos, vieną Salaspilio apskr. (01-10), dar vienas Adaži (*Adaži*) apskr. 01-04; **slanka** (*Scolopax rusticola*) pakelta Kuldygos (*Kuldīga*) apskr. 12-27; 6 **laibas-napiai** **narūneliai** (*Uria aalge*) praskrido Paviluostos (*Pāvilosta*) apskr. 12-13; giedantis **svilikėlis** (*Serinus serinus*) kaip labai ankstyvas migrantas nufotografuotas Rygoje 02-28.

LENKIJA

12-01 Vakarų Pamario vaivadijoje stebėta **pilkoji audronaša** (*Puffinus griseus*), o Pamario vaivadijoje – **bukauodegis plėšikas** (*Stercorarius pomarinus*). Jūrinis bégikas (*Calidris maritima*) matytas šią žiema tris kartus: 12-01 Vakarų Pamaryje, 12-12 Helyje ir 01-13 net trys individai Vladyslavove. Net tris kartus šią žiema, 12-09, 12-12 ir 02-19 Vakarų Pamario vaivadijoje stebėti **šiauriniai padūkėliai** (*Morus bassanus*). 12-23 pietinėje šalies dalyje stebėta **raiboji pelėda** (*Surnia ulula*), 12-28 Liublino vaivadijoje matytais **ledinis naras** (*Gavia immer*), o 01-01 Mažosios Lenkijos vaivadijoje pastebėtas **didysis einis** (*Otis tarda*). Net keletą kartų šią žiema Varšuvosje matytais **taurusis sakalas** (*Falco cherrug*) – galbūt tas pats individuas. 01-28 Pamario vaivadijoje matyta **sibirinė gaga** (*Polysticta stelleri*), o 02-02 Žemutinėje Silezijoje gamyklos pastatuoje stebėtas **drugiaupaukštis** (*Tichodroma muraria*). Visą žiema, išskyrus 5 dienas, kai viešėjo Baltarusijoje, Gniezno ir Pilos apylinkėse buvo stebimas **garbanotasis pelikanas** (*Pelecanus crispus*); pietinėje Lenkijoje jau kelintą kartą peržiemojo **didysis purplelis** (*Streptopelia orientalis meena*), o Mozūrų vaivadijoje, kaip ir kasmet, viešėjo **žieduotasis napis kirias** (*Larus delawarensis*).

SUOMIJA

Šiltą žiemos pradžia Suomijoje prasidėjo neįprastu **nykštukinės pečialindos** (*Phylloscopus proregulus*) stebėjimu Helsinkiye 12-05, tai buvo tik 3-joji šios rūšies registracija žiemos metu. **Šalminės anties** (*Netta rufina*) patinas stebėtas 12-06 prie Kirkonumio (*Kirkkonummi*) [99]; 12-07 prie Jurmo tik antrą kartą žiema buvo aptiktas ir nufotografuotas **plokščiasnapis plaikikas** (*Phalaropus fulicarius*). **Žydroji zylė** (*Parus cyanus*) šią žiema Suomijoje buvo stebėta du kartus – 12-19 ir 01-02 prie Punarikoski, tačiau abiem atvejais tai buvo tas pats individuas [33].

Žydroji zylė (Parus cyanus). Suomija © Mika Bruun

ŠVEDIJA

Nors retū stebėjimų šią žiemą Švedijoje ir buvo nedaug, tačiau keletas paukščių vis dėlto pradžiugino vietinius ornitologus. Vienas jų – **tamsiosios anties** (*Anas rubripes*) patinas, stebėtas Bostade (*Båstad*) 12-14 [4]. Daugiausia retenybių buvo stebėta 02-07, šią dieną aptiktas ir pirmasis Švedijoje **balsingasis kirlikas** (*Charadrius vociferus*), paukštis stebėtas *Trönninge ängar*. Kitas retas ir neįprastas žiemos laikotarpiu paukštis buvo **purpurinis garnys** (*Ardea purpurea*), paukštis aptiktas tą pačią dieną prie Skenės (*Skåne*)

[45]. Trečiasis sėkmingosios dienos sparnuotis – **amerikinė juodoji antis** (*Melanitta americana*), suaugęs patinas pastebėtas Halande (*Halland*) [18]. 02-27 Helsingborge matytas ir **sodinis liputis** (*Certhia brachydactyla*) [43].

VAKARŲ PALEARKTIKA

Be jau minėtų naujų paukščių rūsių Švedijoje ir Baltarusijoje, dar keleto šalių ornitologai stebėjo naujas paukščių rūsių kitose šalyse. Šveicarijos paukščių sąrašą papildė 12-19 matytas **amerikinis juodakaklis naras** (*Gavia pacifica*) ir 12-29 pastebėta **saajaninė pečialinda** (*Phylloscopus humei*). Farerų salose 12-28 pirmą sykį matytas **kuoduotasis dančiasnapis** (*Mergus cucullatus*), o Vengrijoje 12-31 – **Naumano strazdas** (*Turdus naumanni*). Airijos paukščių sąrašą papildė 01-02 matytis **blyškiasparnis kirras** (*Larus glaucescens*) ir **baltaipvis padūkėlis** (*Sula leucogaster*), taip pat 01-10 užregistruotas **Vegas kirras** (*Larus vegae*). Rumunijoje 01-13 stebėtas **mažasis poliarinis kirras** (*Larus glaucopterus*), Ispanijoje – 01-17 **tamsusis strazdas** (*Turdus obscurus*). Nyderlanduose stebėtos trys naujos paukščių rūsys: 01-15 matyta **sibirinė raudongurklė** (*Calliope calliope*), 01-17 – **raudonsnapis fajetonas** (*Phaethon aethereus*) ir 01-20 – **baltakaktė medšarkė** (*Lanius nubicus*). Islandijoje 01-19 pirmą kartą stebėta **sibirinė musinukė** (*Muscicapa asibirica*), Vokietijoje 01-26 matytas **sirinis genys** (*Dendrocopos syriacus*); Tunise 02-24 registruotas **baltasparnės sniegstartės** (*Montifringilla nivalis*) stebėjimas, o Kuveite 02-25 pirmą kartą stebėtas **mangrovinis kūdrinė garnys** (*Ardeola grayii*).

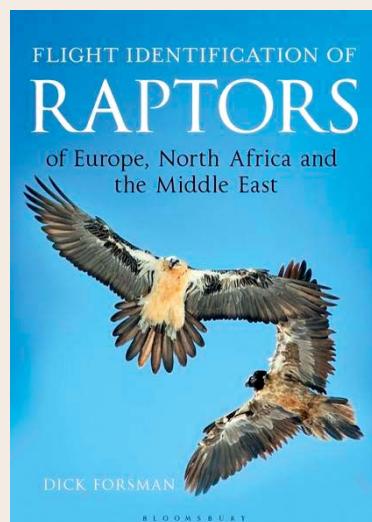
[10] – skaičius laužtiniuose skliausteliuose nurodo, kelintos rūsių registracija šalyje.

FLIGHT IDENTIFICATION OF RAPTORS OF EUROPE, NORTH AFRICA AND THE MIDDLE EAST (antrasis leidimas)

Dick Forsman

Turbūt daugelis iš mūsų turi ar bent jau yra vartę pirmają Dicko Forsmano plėšriųjų paukščių atpažinimo knygą, išleistą 1999 m., dar kitaip vadinamą „Plėšrininkų Biblia“. Nors pirmasis leidimas iki šiol buvo nepakeičiamas tarp Europos paukščių stebėtojų, tačiau informacija ir nuotraukų kokybė daugelio jau nebetenkino. Knygos autorius tai puikiai suprato ir naujamajam leidimui pradėjo ruoštis iškart išleidęs pirmąją knygą. Per 17 metų po šio leidinio pasiodymo Vakarų Palearktikoje buvo užregistruota nemažai naujų plėšriųjų paukščių rūsių ir daug sužinota apie jų atpažinimą. Per ši laikotarpį Dickas Forsmanas sukaupė ir kruopščiai atrinko pačias kokybiškiausias ir geriausias jo aptariamus požymius iliustruojančias paukščių fotografijas bei atnaujino apibūdinausios tekstuos.

Knyga skirta plėšriesiems paukščiams atpažinti skrydžio metu, todėl čia rasite tiek dažnų, tiek ir retų lenktasnapiai apdarų aprašymų skirtinių jų amžiaus tarpsniais. Leidinyje aptariamos 66 skirtinės paukščių rūsys, reguliariai pastebimos Vakarų Palearktikoje. Taip pat dar aprašoma 17 retai užklystančių plėšriųjų paukščių ir jų hibridų. Nors knygos kaina nemaža, tačiau tai pirkinyse, vertas vienos geriausioje Jūsų knygų lentynoje.

Parengė Marius KARLONAS

NETIKĖTAS SVEČIAS – KURTINYS

Marius ČEPULIS,
Gintarė GRAŠYTĖ

© Marius Čepulis

Ar labai nustebumėte, jei pas jus vieną rytą į langą pasibelstų kurtinys, arba jeigu jį pamatytmėt čiaužiantį jūsų automobilio stiklą? Būtų sunku patikėti, tačiau tai teko matyti savo akimis. Istorija tokia. Vieną rytą vieno iš Labanoro kaimų gyventojai rado savo kieme didžiulę vištą plunksnuotomis kojomis. Paukštis visiškai nesibaide žmoniui, bet ir labai jau arti neprisileido. Vaikštinėjo jis sau po kiemą, lesinėjo su žvirbliais batoną, skabė krūmų pumpurus ir, rodės, jis čia visą gyvenimą gyvenęs ir tai turėtų būti įprastas vaizdelis. Tai atsitiko 2015 m. spalio pabaigoje, ir nuo to laiko kurtinys rytais atskrenda ir dalį ar visą dieną praleidžia kaiame. Sodybos šeimininkų sūnus net vardą kurtiniui sugalvojo – Vaidas. Šeimininkai saugo paukštį, kad prašalaičiai jam nieko pikto nepadarytų ir aplinkinius gyventojus įspėjo, kad pas juos gali nelauktas svečias apsilankyt. Kačių kurtinys nebijo, o ir katės tokio kalakuto dydžio paukščio neaptulė. Tiesa, jaunas kačiukas vis bandydavo prislinkti ir pažaisti, bet vos kurtinys atsisukdavo, mažius sprukdavo.

Pagrindinis klausimas – iš kur jis čia atsirado? Mat kurtiniai veisiamsi ir paleidžiamasi į laisvę Viešvilės rezervate (Tau-

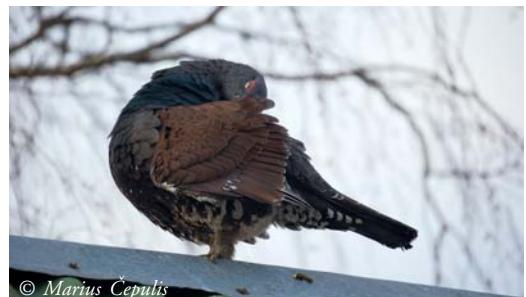
ragės r.), o čia tikrai ne jų augintinis. Néra naujijena, kad rudeni, per „netikras vestuvės“, kurtiniai apsilanko prie sodybų, bet kad taip visiškai nebijočių žmogaus, labai jau retas atvejis. Apie šį gražuoli pranešė Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko darbuotojai ir, žinoma, jau kitą rytą buvome prie sodybos ir stebėjomės šiuo nuostabių paukščių. Pamaklinejės ant žemės jis lengvai nusklede ant stogo, ten patupėjo kelias valandas, palesinėjo šalia augančio beržo pumpurų, tada nuskrido paskabyti žolės, pasirankioti akmenukų ir paryti sniego, tada vėl pumpurų, bet šikart į juodalksnį. Paukštis jaunas (bet ne pirmų metų), sveikas, guvus, rodos, gyvena savo nepriklausomą gyvenimą, iš žmogaus jam nieko nereikia ir jis jo visiškai nesišalina (vienu metu buvau per metrą nuo paukščio).

Koks likimas laukia šio gražuolio? Kurtiniai Lietuvoje nyksta. Dabar jų daugiau belikę Labanoro giroje ir Dzūkijos miškuose. Ar jis grįš pavasarį miškan, ar toliau trainiosis aplink kaimus?

Kurtinys Vaidas šalia žmonių Vidugirio kaime praleido visą žiemą. Gavę leidimą, parko ir LAMMC Miškų instituto atstovai kurtinį sugavo, uždėjo jam metalinį ir

© Marius Čepulis

© Marius Čepulis

plastikinį raudoną žiedus bei radijo siųstuvą. Sugautas kurtinys svéré 4 kg, pagal dydį ir svorį tai – antrametis paukštis, t. y. išsirites prieš 1,5 metų. Kelis mėnesius praleidęs tame pačiame kaime, Vaidas pradėjo plėsti akiratį – kurį laiką dienas leido už daugiau kaip 3 km esančiam Stirnių kaime, plento Molėtai–Ignalina pakelėje, aplankydavo žvejus ant Stirnių ežero. Nors sunku tuo patikėti, tačiau vietas žmonės pasakojo jį mieli noru lesant žvejų numetamas žuveles. Buvo nuklydės ir dar toliau į pietvakarius, prie Baltujų Lakajų ežero, bet po visų šių žiemos klajonių vasario viduryje vėl sugrįžo į Vidugirio kaimą, tik jau atsargenis, baikšteinis. Ir čia neužsibubo, o tai pradžiugino parko darbuotojus – gal jau pavasaris, gal jau grįžti miškų, apsistos kurioje tuokvietėje?

Kurtinio sugrįžimo į miškus tytlą pertraukė skambutis kovo 2 d. – kurtinys tupi ant stogo Padumblės kaime, nukeliavięs apie 4 km į rytus. Ne tik tupi, bet ir išsipūtės po kiemą vaikšto – matyt, jau tikras pavasaris. Perkirtęs brandžius pušynus, pelkynus, aplenkęs giminaičių tuokvietę jis tėsė žygį per žmonių kiemus. Ir per ežerų ledą, kur vėl, šikart ant Peršokšnų ežero, iš žvejų reikalavo žuvies. Dar kelios dienos, ir Vaidas kovo 8 d. nufotografuotas net už 12 km (tiesia linija) į pietvakarius. Kaip ir pro kur jis ši ruožą įveikė – nežinia, pakeliui tikrai buvo kur sustoti ir kur giminaičių sutikti. Naujausiai „uzpultu“ (sako, išsipūtės visas vos ne į kojas kibo) miško kirtėjų duomenimis (kovo 15 d.), jis vis dar laikosi netoli paskutinio stebėjimo vietas miške. Abejonės, kad tai tas pats paukštis, nekyla – jis nebaikštus, prisileidžia per porą metrų, aiškiai matyti abu žiedai. Geroji žinia ta, kad netoliese yra gyvybinga kurtinių tuokvietė, tad galbūt čia Vaido klajonės ir sustos?

© Gintarė Grašytė

© Rytis Zizas

ŪSUOTOSIOS ZYLĖS SARTŲ REGIONINIAME PARKE

Daiva NORKŪNIENĖ

Pirmą kartą Sartų regioniniame parke Zarasu r. aptiktos ūsuotosios zylės. Vos kelių arčų salelėje paukščiai pastebėti 2016 m. sausio 5 d. Jaukios zylės čia laikėsi ir sausio 8 d., todėl buvo neįmanoma atsišpirti pagundai pabandyti jas sugauti. Pavyko puikiai – sugauti 2 patinėliai ir 1 patelė. Sužieduoti paukščiai paleisti, bet iš pamėgtos salelės nesitraukė dar kelias dienas.

Ūsuotoji zylė (*Panurus biarmicus*), patinė. Sartų regioninis parkas, 2016-01-08 © Daiva Norkūnienė

Ūsuotoji zylė (*Panurus biarmicus*), patelė. Sartų regioninis parkas, 2016-01-08 © Daiva Norkūnienė

PASIRŪPINKIME DIDŽIAISIAIS APUOKAIS

Petras ADEIKIS

Straipsnio autorius – medžiotojas, gamtininkas, laisvalaikio gamtoje propaguotojas – aktyviai dalyvauja didžiųjų apuokų veisimo nelaisvėje ir paleidimo į gamtą mūsų šalyje programoje. Su žurnalo „Paukščiai“ skaitytojais jis dalijasi savo pastebėjimais, igyta patirtimi ir prašo paukščių stebėtojų pagalbos, kuri būtų svarbi daugiau sužinant apie nelaisvėje išaugintų didžiųjų apuokų įsitikinimą gamtoje. Straipsnyje pateikiama autoriaus nuomonė ir kitais gamtiniais klausimais.

Didysis apuokas – didžiausias pelėdų šeimos atstovas. Atstumas tarp išskėstujo sparnų gali siekti net iki 2 m, o svoris – iki 4 kg. Didžiųjų apuokų, kaip ir daugumos plėšriųjų paukščių, pateles yra didesnės už patinelius. Paminienu keliš retesnius, ne tokius žinomus faktus apie šį paukštį. Tai paukščiai, kurie „kalbasi“ tarpusavyje. Jei patinėlis tyliai suūbauja, patelė jam atsako visiškai skirtingu garsu. Aktyviausiai garsu jie bendrauja pavasarį, atėjus tuoktuvių metui. Šiuo laikotarpiu didieji apuokai ūbauja net ir dieną.

Didžiųjų apuokų garsų spektras yra labai didelis. Buvo nustebės, kai stovėdamas šalia apuokų voljero

išgirdau ploną aukšto dažnio švilpimą. Jei nebūčiau matęs savo akimis, niekada nebūčiau pagalvojęs, kad tai didžiojo apuoko skleidžiamas garsas. O kokios įvairios ūbavimo variacijos! Dar vienas įdomus faktas – ūbaudami apuokai sunaudoja daug energijos.

Kitaip, nei daugelis žmonių mano, didysis apuokas yra aktyvus dienos metu ir visai neblogai mato. Tačiau slepiasi jis visai dėl kitų priežasčių. Dieną jis yra pažedžiamas kitų paukščių, tokų kaip krankliai, varnos ar kovai. Pastarieji pamatę apuoką, puola jį būriu ir taip gali sužaloti. Tikėtina, tai ir yra pagrindinė priežastis, kodėl didieji apuokai slepiasi dieną.

Kitas stereotipas apie didžiuosius apuokus yra tas, kad jie medžioja tik ant žemės esančius gyvūnus. Didysis apuokas labai puikiai pasigauna skrendantį paukštį. Žinoma, pagrindinis jo maistas – ant žemės. Didžiojo apuoko grobis – ne tik graužikai, bet ir lapė, usūrinis šuo ar kitas plėšrusis paukštis. Man besisvečiuojant Helsinkio zoologijos sode Suomijoje ir diskutuojant apie didžiuosius apuokus zoologijos sodo plėšriųjų paukščių specialistai minėjo faktą, kad Norvegijoje didieji apuokai sėkmingai medžioja žąsis, kurios per išlėtose pakrantėse.

Žinant šį faktą apie didžiųjų apuoką, galima suprasti šios rūšies vaidmenį Lietuvos gamtinėje aplinkoje. Svarbu su-

vokti apuoką svarbą visai mūsų ekosistemai. Tai rūšis, kuri gali daryti įtaką ir šiuo metu mažai natūralių prieš turinčiai didžiųjų kormoranų (*Phalacrocorax carbo*) populiacijai. Medžiodamas žuvininkystės ūkyje ne kartą stebėjau vaizdą, kaip jūrinis erelis įsitaiso medyje, kuriamė mėgsta tupeti kormoranų būrys, o kormoranai tuo pat sutupia ant vandens. Taip kormoranai apsisaugo nuo jūrinio erelio atakos. Teko matyti, kaip jūrinis erelis bando persekioti kormoranus skrydžio metu, o kormoranai kaip kulkos šauna į vandenį, ieškodami ten piedangos (še paukščiai – puikūs nardytojai). Kormoranai labai prastai orientuojas aplinkoje tamsoje. Nakčiai jie sutupia į netoli vandens telkinio esančią medę. Net baidomi pakilę iš medžio kormoranai vėl tupia į ją. Tokia padėtis gali būti labai palanki didžiajam apuokui.

Visiems žinomas faktas, kad didysis apuokas dažniausiai medžioja tamsiuoju paros metu, o kormoranai jam būtų pats tinkamiausias grobis. Pagal mano atliktus stebėjimus, didieji kormoranai žuvininkystės tvenkiniuose gyvena nuo birželio iki lapkričio pabaigos (priklausomai nuo oro sąlygų). Galima daryti prialaidą, kad veisiant didžiuosius apuokus nelaisvėje ir juos pratinan prie šiotkio grobio (didžiojo kormorano), kurį didieji apuokai medžiotų ir paleisti į laisvę, žuvininkystės ūkuose formuotuosi natūralūs kormoranų gausumą reguliuojantys mechanizmai.

Mano didžiųjų apuokų veislyne dabar gyvena keturi didžiųjų apuokų jaunikliai, kuriuos ruošiamasi išleisti į laisvę pavasarį. 2016 m. pavasarį išsirite jaunikliai taip pat bus išleisti į laisvę. Visi šie apuokų jaunikliai šeriami didžiųjų kormoranų mėsa. Tikėtina, kad kormoranai taps jų grobiu. Taip vienu šūviu bus nušauti du zuikių: didieji apuokai galės lengvai susimedžioti maisto ir natūraliu būdu bus kontroliuojama didžiųjų kormoranų populiacija.

Kyla klausimas, kaip išlaikyti didžiųjų apuoką norimoje teritorijoje. Dauguma žuvininkystės ūkių Lietuvoje yra miškingose vietovėse. Tokios vietovės labai tinka didžiųjų apuokų perėjimo vietoms. Didysis apuokas peri ant žemės, kartais užima kitų paukščių aplieštus lizdus. Todėl miškas šalia atvirų žuvininkystės tvenkiniių, kuriamė gausu įvairios faunos, yra ideali vieta šiemis paukščiams gyventi ir augintis. Didysis apuokas yra palyginti sėslus paukštis. Sudaro ilgalaikes poras. Kad išleidžiami paukščiai priprastų prie naujos vietas, jiems yra pastatytas adaptacinis voljeras pažiūkėje, prie žuvininkystės tvenkiniių. Adaptuojami didieji apuokai čia laikomi kelis mėnesius ir vadinanamuoju „minkštuoju“ paleidimo būdu yra išleidžiami į laisvę.

„Minkštasis“ paleidimo būdas išskiria tuo, kad paukščiai išskrenda iš adaptacinių voljero, kai jie panori, o ne išleidžiami iš dėžių atvežus į paleidimo vietą. Taip apuokai, atsidūrė naujoje aplinkoje, nepatiria streso. Tam, kad jie išskristų iš adaptacinių voljero, atidaromas vienas voljero kraštas, per kurį paukščiai ir išskrenda.

Toks būdas buvo panaudotas 2015 m. rudenį paleidžiant Lietuvos zoologijos sode (Kaune) išveistus keturis didžiuosius apuokus. Išleisti keturi apuokai po dviejų

savaičių buvo pastebėti „Šventjonio“ žuvininkystės ūkio teritorijoje, ten, kur jie ir buvo paleisti. Tai rodo, kad šis paleidimo būdas gali būti veiksmingas išlaikant paukščius tam tikroje teritorijoje. Žinoma, žiemą didieji apuokai gali kiek migruoti, nes sumažėja grobio.

Kaip galėtų prisidėti paukščių stebėtojai? Visi į laisvę paleidžiami paukščiai bus sužymėti spalviniais žiedais. Spalviniai žiedai dedami paukščiams pagal tam tikrą sistemą, kad būtų galima nustatyti, kokiais metais paukštis išveistas, kas jį išveisė ir kur jis paleistas į laisvę. Paukščių stebėtojai gamtoje dažniausiai būna tuo metu, kai didieji apuokai yra aktyviausi. Todėl reali galimybė, kad jie pastebės didžiuosius apuokus. Ką jie turėtų daryti? Iš ką turėtų atkrepti dėmesį?

Pirmausia – tiksliai pasižymėti vietą, kur buvo pastebėtas paukštis. Jei yra galimybė – padaryti jo nuotrauką. Naudojantis žiūronais ir kitaip optiniais prietaisais reikia apžiūrėti paukštį, ar ant jo kojų ir sparnų nėra sudėtų spalvinų žymeklių. Jei rastas perintis paukštis, stebėtojai nedelsdami turi pasitraukti iš tos vietas, kad nėšaidytų paukščio, ir kuo tiksliau atsiminti tą vietą.

Apie pastebėtą paukštį prašome pranešti artimiausiai saugomų teritorijų direkcijai arba Lietuvos ornitologų draugijos sekretoriatui, nurodyti tikslią paukščio stebėjimo vietą ir laiką. Radus negyvą paukštį, jokiui būdu negalima jo pasiūti. Visi retieji gyvūnai yra saugomi ir reikia vadovautis Retujų gyvūnų rūšių įstatymu, kuris draudžia pasisavinti rastus kritusius gyvūnus. Tokiu atveju reikėtų pranešti artimiausiai gyvosios gamtos inspekcijai, kuri pamirštų kritusį gyvūną. Pasisavinus saugomą gyvūną ir nepranešus apie radinį, gresia administracinė atsakomybė.

Nuotraukos © Petras Adeikis

ŽIŪRONAI PRADEDANTIESIEMS PAUKŠČIŲ STEBĖTOJAMS

Albertas SKIRPSTAS

Laba dažnai girdimas klausimas, kokius žiūronus pasirinkti, norint pradėti stebeti paukščius. Trumpas atsakymas – tiks bet kurie, nors ir keletą kartų artinantys, bet ar patiks? Todėl norečiau pateikti keletą rekomendacijų šia tema.

Paprastai pirmiesiems žiūronams žmonės linkę išleisti iki 100 eurų, o dažnai pasiryžęs investuoti ir 150 eurų. Už tokią sumą galima įsigyti labai neblogus žiūronus. Pastaruoju metu išsirinkti žiūronus nesudėtinga, ne taip, kaip buvo prieš kelis dešimtmečius, kai parduotuvėje galėjai įsigyti tik rusiškus „BPC“ modelius. Vienintelis šių žiūronų privalumas – patvari konstrukcija, bet optika su pageltonavusi vaizdu smarkiai nusileidžia dabartinių modelių pertekliamam vaizdui. Dar vienas nuolatos pareiškiamas pageidavimas – kad nebūtų pagaminti Kinijoje. Deja, beveik visi žiūronai, kainuojantys mažiau nei 500 eurų, yra gaminami Kinijos Liaudies Respublikoje, nors kai kurie pardavėjai prisiengia tiekėjų kilmės šalimi ir, tikiu, ne iš blogos valios deklaruoja, kad žiūronai, kainuojantys 99 eurus, yra pagaminti Europos Sajungos valstybėje.

Prieš keletą savaičių ant mano darbo stalo „nutūpė“ naujai išleista „Helios Mistral WP6“ žiūronų serija, skirta būtent paukščių stebėtojams.

„Helios“ žiūronai ypač populiarūs Jungtinėje Karalystėje, iš ten ir pasiekia Lietuvą. „WP6“ seriją sudaro 10 modelių. Nuo mažiausią matmenų su 32 mm objektyvų (rinktis mažiau nei 30 mm neracionalu) skersmeniu iki didesnių – 50 mm (labiau skirti stebeti priebandloje). Visi modeliai nebijo vandens, nes yra užpildyti azotu iš vidaus. Atskiri modeliai turėti mažos dispersijos lęšius ED (angl. *extra-low dispersion lenses*), smarkiai sumažinančius chromatinę aberaciją, o tai itin svarbu iš tolo bandant atpažinti paukščius. Lęšiai visiškai padeng-

ti brangesne fazine danga, maksimaliai sumažinančia išorinius atspindžius.

Vaizdo ryškumo nustatymo ratukas juda lėtai ir tvirtai. Minimalus 2 m artinimas suteiks galimybę stebeti ne tik paukščius, bet ir vabzdžius (pvz., drugelius). Vaizdai sufokusuoti į begalybę užtenka vos porą kartų persukti ratuką. Naujoji serija išsiskiria plačiu apžvalgos lauku. Atstumas iki akies reguliuojamas trijų lygių akių antdėklu, todėl stebeti paukščius galima nenusiimant akinij. Be abejo, galima reguliuoti ir dioptrijas.

Bendras pojūtis paėmus žiūronus į rankas malonus, guminis paviršius gerai „limpa“ prie delno. Vienintelis dalykas, kurį galbūt norėtųsi pakeisti, – tai kaklo dirželis: galėtų būti platesnis.

Žiūronai turi viską, ko reikia pradedančiam paukščių stebėtojui.

Rekomenduojami „Helios Mistral WP6 8x42“ duomenys:

Objektivų skersmuo: 42 mm

Didinimas: 8x

Apžvalgos laukas: 7,4°

Apžvalgos laukas esant 1 000 m: 129 m

Atstumas iki akies: 17,5 mm

Prizmės: „roof“ tipo

Padengimas: visiškas daugia-sluoksnis padengimas (angl. *Fully multi-coated*)

Artimiausias fokusavimas: 2 m

Svoris: 682 g

TELESKOPAI
ŽIŪRONAI
MIKROSKOPAI
MEDICININĖ IRANGA

www.teleskopai.lt

LIETUVOS ORNITOLOGŲ DRAUGIJOS NARIAMS SUTEIKIAMA
IKI 20 PROC. NUOLAIDA OPTIKAI ĮSIGYTI.

Sis paukštis buvo pavaidintas himalajinių dirviniu strazdu. © Craig Brelsford

NAUJA STRAZDŲ RŪŠIS HIMALAJUOSE

Saulius KARALIUS

Šiaurystinėje Indijos dalyje ir gretimose Kinijos srityse grupė mokslininkų iš Švedijos, Kinijos, Indijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Rusijos, vadovaujama prof. Pero Alströmo (Per Alström) ir kuruojama Upsilon ir Švedijos žemės ūkio mokslų universitetu, atrado naująjį dirvinių strazdų rūšį, kurią pavadino himalajinių dirvinių strazdu *Zoothera salimalii* garsaus Indijos ornitologo dr. Salimo Ali (dr. Salim Ali, 1896–1987) garbei už didžiulį šio mokslininko indėlį į ornitologijos ir gamtos apsaugos plėtrą Indijoje. Kai kurios dirvinių strazdų *Zoothera* rūšys retkarčiais užklysta į Europą, tad yra tikėtina jas išvysti ir Lietuvoje.

Ši dirvinių strazdų rūšis buvo atrasta supratus, kad regione paplitęs iki šiol vadintas himalajinių dirvinių strazdu *Zoothera mollissima* iš tikrujų sudaro dvi atskiras rūšis. Pirmaisiaus mokslininkų dėmesį patraukė skirtingos šio paukščio giesmės. Spygliuočių ir mišriuose miškuose gyvenantys sparnuočiai giedojo melodingai, o kalnuose ant plikų uolų virš miško zonos tame pat regione besilaikantys paukščiai giedojo aštresnais ir ne tokiais melodingais tonais.

Patyrinėjus keleto šalių muziejinę medžiagą pastebėta ir plunksnų apdarо bei sandaros skirtumų. Nusta-

tyta, kad iki šiol nebuvо jvardyta būtent miškinė rūšis. Pagal galiojančias tarptautines nomenklatūros taisykles aukštikalnėse gyvenantį strazdą buvo pasiūlyta pervadinoti *alpiniu dirviniu strazdu* ir palikti originalų mokslinį jo pavadinimą *Z. mollissima*, o miškinis gentainis pervadinotas į *himalajinių dirvinių strazdą* (*Z. salimalii*).

Tolesnė himalajinio dirvino strazdo plunksnų, sandaros, giesmės, DNR ir ekologinių ypatumų analizė visame areale atskleidė faktą, kad centrinėje Kinijos dalyje gali gyventi ir trečią strazdų rūšis, kuri jau buvo žinoma, bet laikoma himalajinio dirvino strazdo porūšiu. Šio strazdo, kuris buvo pavadintas Sičuano dirvinių strazdu, giesmė yra dar muzikalesnė nei himalajinio gentainio. DNR analizė atskleidė, kad šios trys rūsys genetiškai skiriasi jau kelis milijonus metų. Keleto iš Kinijos kilusių istorinių individų, paimtų iš trijų muziejų, genetinė analizė parodė, kad Kinijoje gali būti dar viena kol kas nejvardyta rūšis. Kad tai būtų patvirtinta, reikia atlirkti detalesnius tyrimus.

Lokaliai himalajinis dirvinis strazdas yra įprastas paukštis, tačiau iki šiol dėl didelio panašumo nebuvо įtarta, kad jis gali turėti alpinį „pusbrolij“. Šiais laikais naujų mokslui paukščių rūsių atrandama retai. Per pastaruosius 15 metus, daugiausia Pietų Amerikoje, vidutiniškai per metus buvo aptinkamos 5 naujos paukščių rūšys. Himalajinis dirvinis strazdas yra tik ketvirta aprašyta nauja paukščių rūšis Indijoje nuo jos nepriklausomybės atgavimo 1947 m.

PAREMK!

Pagal LR Labdaros ir paramos įstatymą galite paremti LOD, paskirdami 2 proc. savo pajamų mokesčio sumos. Parama bus panaudota saugomų ir nykstančių paukščių buveinėms tvarkyti, jų perėjimo salygoms gerinti, žiemojančių paukščių globai.

Jūsų parama labai reikalinga paukščiams, neatidėliokite!

2016 METAIS PARAMĄ SKIRSIUME:

Toliau tvarkysime salas ir apleistas pievas

© Tautgirdas Masiulis

© Tautgirdas Masiulis

**Nuo šių metų daug dėmesio bus skiriama bitininkams
ir didiesiems dančiasnapiams**

© Julius Markaus

© Kestutis Čepėnas

Žiemojančių paukščių globai išliks tarp remiamų veiklų

© Marius Karlauskas

Kaip skirti 2 proc. paramą, rasite: <http://www.birdlife.lt/paremkl>

KARTU MES GALIME DAUGIAU!

Žurnalo kaina 1,75 Eur